

Vilniaus Universitetas
Filologijos fakultetas
Vertimo (žodžiu) studijų programa

Lauryna Martin Marin

Dirbtinio intelekto priemonių taikymas verčiant žodžiu
Magistro darbas

Darbo vadovas
asist. dr. Dalia Mankauskienė

Vilnius, 2025

Vilnius University
Faculty of Philology
Interpretation Programme

Lauryna Martin Marin

Application of Artificial Intelligence Tools in Interpreting
Master Thesis

Thesis advisor
assist. prof. dr. Dalia Mankauskienė

Vilnius, 2025

ANOTACIJA

Pastaraisiais metais dėl dirbtinio intelekto pažangos mašininio vertimo žodžiu tyrimai įgavo pagreitį. Tačiau yra nedaug žinoma, kokia yra tokių sistemų vertimų kokybė lyginant su profesionalių vertėjų žodžiu vertimais. Šiuo darbu bandoma įvertinti dirbtinio intelekto sistemos „CHatGPT“ mašininio vertimo žodžiu kokybę, lyginant juos su profesionaliais vertėjais žodžiu, ir siekiama nustatyti, kad pateikia geresnės kokybės Europos Parlamento kalbų vertimus iš anglų kalbos į lietuvių kalbą – dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ ar profesionalūs vertėjai žodžiu. Darbe yra aprašomas sinchroninis vertimas žodžiu, mašininis vertimas raštu ir žodžiu bei vertimo kokybės vertinimo metodai. Tikslui pasiekti tiriamos penkios Europos Parlamento kalbos įvairiomis temomis ir yra taikoma mišri žmogaus vertinimo metrika sudaryta iš kriterijų, naudojamų vertinti Europos Sąjungos institucijų vertėjų žodžiu akreditaciją, ir MQM klaidų tipologijos, sukurtos vertinti vertimo raštu kokybę. Išanalizavus tyrimo rezultatus ir palyginus kiekybinius ir kokybinius duomenis, buvo prieita išvados, kad geresnės kokybės vertimus pateikia profesionalūs vertėjai žodžiu, tačiau, lyginant tik kiekybinius duomenis, dirbtinio intelekto sistema „CHatGPT“ nedaug atsiliko nuo profesionalių vertėjų žodžiu.

Raktiniai žodžiai: dirbtinis intelektas, dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“, , mašininio vertimo kokybės vertinimas, mašininis vertimas raštu, mašininis vertimas žodžiu, sinchroninis vertimas

TURINYS

ANOTACIJA	3
IVADAS	6
1. VERTIMAS ŽODŽIU	8
1.1. Sinchroninis vertimas žodžiu	9
1.2. Sinchroninio vertimo metodai	12
1.3. Sinchroninio vertimo būdai	13
2. TECHNOLOGIJOS NAUDOJAMOS VERTIME ŽODŽIU	15
2.1. Mašininis vertimas	16
2.1.1. Mašininis vertimas raštu	16
2.1.2. Mašininis vertimas žodžiu	17
2.2. Mašininis mokymasis	19
2.3. Natūralios kalbos apdorojimas	
2.4. Automatinis šnekos atpažinimas	
2.5. Dirbtinis intelektas	
3. VERTIMO ŽODŽIU KOKYBĖS VERTINIMAS	
3.1. Sinchroninio vertimo žodžiu kokybės vertinimas	
3.2. Mašininio vertimo žodžiu kokybės vertinimas	
3.2.1. Automatiniai vertinimo metodai	
3.2.2. Žmogaus vertinimo metodai	
4. TYRIMAS	
4.1. Tyrimo metodologija ir eiga	
4.1.1. Tyrimui pasirinktos kalbos	
4.1.2. Tyrimui pasirinkta dirbtinio intelekto sistema	
4.1.3. Tyrimui pasirinkti mašininio vertimo žodžiu kokybės vertinimo metodai	
4.1.4. Tyrimo eiga	
4.2. Vertimų analizės rezultatai	
4.2.1. Dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose rasti neatitikimai	
4.2.2. Profesionalių vertėjų žodžiu vertimuose rasti neatitikimai	

- 4.2.3. Vertimuose rasti neatitikimai juos vertinant pagal tikslumo ir sklandumo aspektus
- 4.2.4. Vertimuose rasti neatitikimai juos vertinant pagal jų įtakos vertimo prasmei ir sklandumui lygį

IŠVADOS

LITERATŪROS SĄRAŠAS

PRIEDAI

1 Priedas.

2 Priedas.

3 Priedas.

4 Priedas.

5 Priedas.

6 Priedas. Europos Sąjungos institucijų vertėjų žodžiu akreditacijos vertinimo kriterijai anglų kalba

SANTRAUKA

SUMMARY

IVADAS

Vertimas žodžiu yra labai svarbus procesas nes jis užtikrina sklandų tarptautinį bendravimą ir veiksmingą žinių sklaidą tarp skirtingų kalbų ir kultūrų. Vertimo žodžiu profesija egzistuoja jau daugiau nei tūkstantį metų ir yra labai svarbi tarpkalbinės ir tarpkultūrinės komunikacijos dalis. Šiandieniniame sparčiai besikeičiančiame pasaulyje technologijų pažanga kelia naujų iššūkių, tačiau taip pat ir suteikia naujų galimybių vertimo srityje.

Dėl pastaraisiais metais vis tobulėjančių technologijų, tokių kaip dirbtinis intelektas (angl. *artificial intelligence*), mašininis mokymasis (angl. *machine learning*) ir natūralus kalbos apdorojimas (angl. *natural language processing, NLP*), galima tobulinti egzistuojančias ir kurti vis tikslesnes ir geresnes mašininio vertimo žodžiu (angl. *machine interpreting, MI*) sistemas. Tokios sistemos, kaip neuroninis mašininis vertimas (angl. *neural machine translation, NMT*) ir automatinis šnekos atpažinimas (angl. *automatic speech recognition, ASR*), padeda pasiekti vis geresnės kokybės ir sklandesnius vertimus. Šiuolaikinės mašininio vertimo žodžiu sistemos jau gali būti pritaikomos realiose situacijose. Būtent dėl jų panaudojimo galimybių žiniasklaidoje (MacDonald 2024), akademiniuose (Abukins 2024) ir profesionalų (Kokoszicka 2021) sluoksniuose kyla diskusijų apie tai ar jos kelia grėsmę profesionalių vertėjų žodžiu ateičiai, ar šios technologijos ateityje pakeis profesionalius vertėjus žodžiu ir galės pasiūlyti kokybišką vertimą įvairiose srityse, o gal tai tebus naudinga priemonė vertėjams žodžiu.

Sklandus ir tikslus bendravimas yra labai svarbus daugeliui šiuolaikinio gyvenimo aspektų, ypač dabartinėje visuomenėje, kurioje globalizacija ir gyventojų mobilumas nuolat didėja. Todėl asmenys ir organizacijos gali susidurti su dideliais lingvistiniais iššūkiais. Šiuo atžvilgiu mašininio vertimo žodžiu ir dirbtinio intelekto technologijos galėtų būti naudingas sprendimas, ypač kai informaciją reikia perduoti greitai. Be to, šios technologijos gali padidinti vertimo žodžiu paslaugų prieinamumą, ypač tais atvejais, kai gali būti sunku pakankamai greitai surasti tinkamą profesionalų vertėją ar žmonių finansinė situacija jiems neleidžia pasisamdyti profesionalaus vertėjo žodžiu. Nors mašininio vertimo žodžiu sistemos vis tobulėja, jų kokybė ir patikimumas vis dar kelia diskusijų.

Pagrindinis šio darbo tikslas – nustatyti, kas pateikia geresnės kokybės Europos Parlamento kalbų vertimus iš anglų į lietuvių kalbą – dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ ar profesionalūs vertėjai žodžiu.

Šiam tikslui pasiekti išsikelti šie uždaviniai:

1. Pristatyti vertimą žodžiu, technologijas naudojamas vertime žodžiu bei ES institucijų vertimo žodžių vertėjų akreditacijos vertinimo kriterijus;
2. Išversti pasirinktas Europos Parlamento kalbas įvairiomis temomis, naudojant dirbtinio intelekto sistemą „ChatGPT“;
3. Palyginti dirbtinio intelekto vertimo žodžiu rezultatus su profesionalių vertėjų žodžiu atliktais vertimais, ir juos išanalizuoti pasitelkiant šiam darbui pritaikytą vertinimo metriką sudarytą iš MQM klaidų tipologijos metrikos ir ES institucijų vertimo žodžių vertėjų akreditacijos vertinimo kriterijų;
4. Nustatyti, kas pateikia geresnės kokybės Europos Parlamento kalbų vertimus

Tyrimo objektas yra Europos Parlamento kalbos įvairiomis temomis ir jų vertimai į lietuvių kalbą taip pat dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ pateikti vertimai į lietuvių kalbą. Šios kalbos pasirinktos, nes jos ir jų vertimai yra lengvai prieinami Europos Parlamento interneto svetainėje ir tai leidžia išsamiai palyginti dirbtinio intelekto sistemos vertimus su profesionalų vertimais. Europos Parlamentas garsėja tuo, kad laikosi itin aukštų vertimo žodžiu ir raštu standartų, užtikrindamas, kad daugiakalbė komunikacija būtų tiksli, sklandi ir atitiktų kontekstą. Tyrimo metu siekiama įvertinti, ar mašininio vertimo žodžiu sistemos, šiuo atveju dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“, galėtų būti patikimai naudojamos siekiant užtikrinti tikslų ir sklandų bendravimą tarp skirtingomis kalbomis kalbančių žmonių.

1. VERTIMAS ŽODŽIU

Vertimas žodžiu (VŽ) (angl. *interpretation, interpreting*) – tai „sakytine kalba vykstanti komunikacija, kurioje vertėjas žodžiu perteikia originalo teksto turinį vertimo kalba“ (Pažūsis et al. 2014). Vertimas žodžiu yra sudėtingas komunikacinis procesas, kuriam reikalingi ne tik kalbiniai įgūdžiai, bet ir gilus kultūrinių niuansų ir socialinės dinamikos supratimas (Mweri 2010). Panašiai teigia ir Wang (2023), sakydamas, kad vertimas žodžiu yra ne tik kalbinė, bet ir socialinė veikla, kurioje vertėjas žodžiu veikia kaip tarpininkas tarp skirtingų kultūrų ir ideologijų. Pasak Vaišnorio (2014), tam kad vertėjas galėtų sėkmingai būti komunikacinio proceso tarpininku jis privalo turėti daug bendrųjų žinių; išmanyti pačias svarbiausias jo veiklai sritis; turėti geras technikos pagrindų, ekonomikos, teisės, politikos, meno, literatūros žinias ir nuolat gilinti šias žinias; privalo gerai mokėti gimtąją ir užsienio kalbą; turėti gilių žinių apie gimtosios ir užsienio kalbos šalių kultūrą; nuolat domėtis apie politines, kultūrinės ir ekonomines aktualijas savo ir užsienio šalyje. Jis taip pat turi turėti loginį mąstymą ir turi gebėti analizuoti. Vertėjas privalo turėti ne tik šias pagrindines savybes, bet taip pat ir būti komunikabilus, galėti sklandžiai ir aiškiai reikšti mintis. Vertėjai, be kita ko, turi gebėti perprasti kiekvienai kalbai būdingus niuansus, netiesiogines užuominas, kalambūrus ir idiomatinius posakius, kad galėtų tiksliai ir teisingai perteikti kalbėtojo mintis. Kadangi vertėjai žodžiu dažnai dirba patirdami didelę įtampą, pasak Acantho (2022), jie taip pat turi gebėti greitai prisitaikyti, prie skirtingų kalbų registrų, akcentų, ritmų ir kalbėtojų, išlaikydami subtilią neutralumo ir emocinės išraiškos pusiausvyrą.

Tiek vertimas žodžiu, tiek vertimas raštu yra veiklos, padedančios bendrauti skirtingomis kalbomis kalbantiems žmonėms ir šių veiklų bendras tikslas yra perteikti prasmę. Nepaisant bendrų tikslų ir reikalingų įgūdžių, vertimas žodžiu ir raštu turi ir tam tikrų skirtumų. Kalbat apie vertėjų raštu kompetencijas, pasak Maskaliūnienės ir Kaminskienės (2012) vertėjai raštu dirba su tekstais ir turi laiko naudotis įvairiais šaltiniais, redaguoti ir taisyti savo darbą. Prieš pateikiant galutinį vertimą vertėjai turi laiko apmastyti įvairias vertimo strategijas, vertimo būdus, patikrinti ir pataisyti vertimą. Nepaisant bendro tikslo vertimo raštu ir žodžiu metodai ir kognityviniai reikalavimai yra iš esmės skirtingi. Toliau plačiau aptariamos vertimo žodžiu rūšys, sinchroninio vertimo metodai ir būdai.

Vertimą žodžiu galima suskirstyti į kelias rūšis, kurių kiekviena turi skirtingus metodus ir būdus. Pagrindinės rūšys yra dvi: nuoseklusis vertimas (angl. *consecutive interpreting*) ir sinchroninis vertimas (angl. *simultaneous interpreting*).

Abiem vertimo rūšims būdinga tai, kad vertimas vyksta tikroju laiku. Vertimo proceso metu vertėjas turi aktyviai klausytis, kad galėtų suvokti ir išanalizuoti sakomos kalbos mintį, ją suvokti ir greitai ir tiksliai perteikti ją klausytojui kita kalba (Gile 2009). Nuoseklaus vertimo metu vertėjas klausosi kalbos ir, esant pauzei tarp kalbos segmentų ar kalbėtojai nustojus kalbėti, ją išverčia. Kalbos ar kalbos segmentų, kuriuos turi išversti vertėjas ilgis gali būti labai įvairus – tai gali būti kelios frazės arba kelių ar net keliolikos minučių kalba. Ilgesnei nei kelių frazių kalbai versti vertėjas pasitelkia vertėjo užrašus, kurie yra pagalbinių priemonė kalbai prisiminti (Vaišnoras 2014). Kitaip nei sinchroniniame vertime, nuosekliojo vertimo metu vertėjas gali sąmoningiau ir atidžiau išversti pasakytą kalbą. Pasak autoriaus, kognityviniai procesai, susiję su nuosekliuoju vertimu yra daugialypiai ir sudėtingi ir yra išskiriamos dvi pagrindinės nuosekliojo vertimo fazės: receptyvioji ir produktyvioji. Receptyvioji fazė apima klausymo ir suvokimo etapus. Produktyviojoje fazėje vyksta atkūrimo arba atgaminimo etapas. Atkūrimo etape vertėjas atkuria pranešimą vertimo kalboje ir užtikrina, kad jis yra sklandus, tikslus ir atitinka originalo kalbą. Šis metodas užima daugiau laiko nei sinchroninis vertimas, kadangi yra verčiama po kiekvieno sakinio, minties ar visos kalbos, o ne lygiagrečiai sakomai kalbai (Eyckmans 2017).

1.1. Sinchroninis vertimas žodžiu

Sinchroninis vertimas žodžiu – tai vertimo žodžiu rūšis, kai vertėjas vienu metu klausosi kalbėtojo, supranta jo sakomos kalbos mintis ir lygiagrečiai verčia kalbėtojo kalbą. Naudojant šią vertimo rūšį dažniausiai verčiama dvikalbėse ir daugiakalbėse tarptautinėse konferencijose, diplomatinuose susitikimuose ir kituose dideliuose renginiuose, kuriuose svarbu, kad dalyviai, nors ir kalbėdami skirtingomis kalbomis galėtų nedelsiant suprasti vieni kitus, keistis informacija, bendrauti ir dalyvauti diskusijose nejausdami kalbos barjero (Pöchhacker 2016). Vaišnoras (2014) mini, kad tai vyksta pasitelkiant specialią konferencijų vertimo įrangą: vertėjų kabinas su garso izoliacija, vertėjų pultelius su mikrofonu ir ausinėmis, mikrofonus ir ausines konferencijos dalyvių vietose, centrinį valdymo pultą, kanalų parinkiklius ir kt.. Kabinoje sėdintis vertėjas žodžiu per ausines klausosi kalbėtojo sakomos kalbos ir beveik tuo pačiu metu ją perteikia vertimo kalbą, ją sakydamas į kabinoje esantį mikrofoną. Salėje sėdintys dalyviai per ausines gali klausytis vertimo jų norima kalba. Vertimo žodžiu įranga leidžia virėjams versti sinchroniškai, tikroju laiku, kelias sekundes atsiliekant nuo kalbėtojo (Pöchhacker 2011).

Sinchroninio vertimo procesas ypatingas tuo, kad jis apima keletą sudėtingų kognityvinių procesų vienu metu, ir vykstant šiems procesams vertėjas patiria didelį krūvį ir vertimo sprendimus jis turi priimti

per kelias sekundes (Christoffels et al. 2006). Psicholingvistikos specialistas Broadbent (1952) teigė, kad žmonės negali vienu metu atlikti dviejų sudėtingų kognityvinių užduočių, tokių kaip klausytis ir kalbėti. Tačiau vėlesni tyrimai (Gerver 1971) ir praktinė vertimo žodžiu patirtis parodė, kad gerai apmokyti ir patyrę vertėjai iš tiesų gali vienu metu klausytis pranešimo ir jį versti žodžiu. Vertėjas, aktyviai klausydamasis pranešimo originalo kalba turi beveik tuo pačiu metu ją persakyti vertimo klaba.

Skirtingai nuo nuosekliojo vertimo, kai vertėjas turi galimybę daryti pauzes ir apmąstyti vertimą, sinchroninis vertimas žodžiu reikalauja nuolatinio ir nepertraukiamo susikaupimo. Tad klausymasis ir kalbėjimas vyksta vienu metu.

Lederer (1981 iš Vaišnoras 2014) pateikia sinchroninio vertimo modelį, kuris susideda iš aštuonių vienu metu vykstančių procesų, kurie vyksta trimis lygmenimis:

- Nuosekliai vykstantys nuolatiniai procesai
 - klausymas
 - suvokimas
 - konceptualizacija (lingvistinės informacijos nukreipimas į kognityvinę atmintį ir susiejimas su joje saugomomis žiniomis)
 - formulavimas
- Nuolatiniai giluminiai su protrūkiiais vykstantys procesai
 - komunikacinės situacijos vertinimas
 - savikontrolė
- Pertraukiami procesai
 - Perkodavimas
 - Specifinių leksinių vienetų ir pasakymų paieška

Sinchroniniame vertime vertėjas naudojami tiek ilgalaikėje atmintyje sukauptas žinias, tiek ir trumpalaikę atmintimi. Visų pirma, pranešėjo kalbos informacija patenka į darbinės (trumpalaikės) atminties fonologinę saugyklą, kurioje ji laikoma apie 1,5–2 sekundes (Baddeley ir Hitch 1993). Toliau ši informacija apdorojama semantinėje saugykloje, kur jai suteikiama reikšmė ir struktūrinė funkcija, o vėliau, susiejus šią informaciją su ilgalaikėje atmintyje saugomomis žiniomis ir kontekstu, formuojamas vertimas (Vaišnora 2014). Šis apdorojimas turi vykti itin greitai, todėl vertėjas privalo ekonomiškai naudoti darbinės atminties resursus, kad informacija nebūtų prarasta prieš ją perteikiant vertime. Taip pat

labai svarbus ir dėmesio paskirstymas, kuris leidžia vertėjui vienu metu klausyti pranešimo, jį versti ir tuo pat metu stebėti vertimo kokybę (Setton 2006). Darbinėje atmintyje informacija saugoma tol, kol vertėjas atsilikdamas nuo kalbėtojo baigia formuluoti prieš tai buvusią mintį ir, pasitelkdamas ilgalaikėje atmintyje saugomas žinias suvokia sekančio segmento prasmę.

Gile (2009; 2021) pastangų modelis (angl. *effort model*) padeda suprasti kokį kognityvinį krūvį patiria vertėjas versdamas sinchroniškai ir kaip optimaliai paskirstyti vertėjo informacijos apdorojimo išteklius. Pagal jo modelį sinchroninį vertimą žodžiu galima suskirstyti į keturias užduotis vadinamas pastangomis: klausymą ir analizę, išsaugojimą trumpalaikėje atmintyje, kalbos produkavimą ir šių pastangų derinimą. Pasak autoriaus, klausymas ir analizė yra pradinis girdimos informacijos apdorojimo etapas. Šiame etape vertėjas turi suvokti kalbėtojo žodžius, atpažinti jų fonologines formas, analizuoti struktūrą ir suvokti jų prasmę. Atminties pastangos apima įsiminimo procesus vykstančius darbinėje atmintyje. Vertėjas turi įsiminti ne tik atskirus žodžius, bet ir jų semantinę ryšį bei gramatinę struktūrą. Produkavimas yra informacijos transformavimas ir perteikimas vertimo kalba. Vertėjas formuluoja rišlius, logiškus ir gramatiškai taisyklingus sakinius išlaikydamas kalbinį neutralumą ir rišlumą. Derinimo pastanga yra savikontrolė ir savęs klausymasis. Vertėjas turi girdėti savo sakomą vertimą ir, jei reikia, pakoreguoti klaidas ar netikslumus. Pasak Vaišnoro (2014) kiekviena pastanga reikalauja daug kognityvinių išteklių, tačiau šių pastangų visuma neturi viršyti vertėjo galimybių, kitaip gali nukentėti vertimo kokybė. Jei yra skiriama daugiau dėmesio vienam iš vertimo procesų (klausymui, kalbėjimui, vertimo kokybės stebėjimui) kyla pavojus, kad kiti bus ignoruojamai arba atlikti atmestiniai. Pavyzdžiui gali būti daugiau dėmesio skiriama klausymui jei girdimos informacijos garso kokybė yra prasta arba kalbėtojas vartoja neįprastą tartį ar artikuliaciją, kalba greitai ar per lėtai, ar vartoja vertėjui nepažystamą terminologiją ir kt.

Taip pat reikėtų paminėti, kad nors ši vertimo rūšis vadinamas sinchronine, vertimas niekada nevyksta visiškai tuo pat metu kaip ir sakomas pranešimas. Įprastai vertėjas nuo pranešėjo atsilieka (pranc. *décalage*) apie 2–3 sekundes (Barik 1973). Pasak Setton (1999), priklausomai nuo kalbų struktūros, atsilikimas nuo kalbėtojo gali būti ir ilgesnis – iki 10 sekundžių. Vertėjai nuo kalbėtojų atsilieka tam, kad galėtų suprasti jų mintį, nustatyti pagrindinius gramatinius ir semantinius ryšius bei suformuluoti vertimą. Pasak Jones (2002), vertėjas turi pradėti versti tik tada, kai jis gali suformuoti vadinamąjį prasminį vienetą (angl. *unit of meaning*). Tai gali būti žodis, žodžių junginys, frazė ar sakiny, kuris yra semantiškai išbaigtas, suprantamas. Išgirdęs pirmąjį prasminį vienetą vertėjas gali pradėti versti: formuluoti vertimą vertimo kalboje, ir tuo pat metu jis turi klausytis ir kontroliuoti savo vertimą, kad šis būtų taisyklingas. Vertėjas žodžiu ne tik nenutrūkstamai perteikia pranešėjo žodžius, bet tuo pat

metu klausosi tolesnio kalbėtojo pasakymo, jį įsimena ir ruošiasi jį perteikti, kad baigęs vieną mintį galėtų sklandžiai pereiti prie kitos. (Vaišnoras 2014). Atsilikimo trukmė priklauso nuo kalbos struktūrinių ypatybių, kalbėjimo tempo, sakinio konstrukcijų sudėtingumo, informacijos kalboje tankio ir kt. Nors ilgesnis atsilikimas leidžia geriau suprasti pranešimo turinį, tai tuo pačiu apkrauna darbinę atmintį ir dėl to gali būti prarasta dalis informacijos ar nepilnai perteiktas pranešimas (Lee 2002). Nors dažnai siekiama kuo mažiau atsilikti nuo pranešėjo, tikslingas atsilikimas taip pat gali būti naudingas. Vertėjai gali laukti, kol išgirs daugiau informacijos, kad, pavyzdžiui, galėtų geriau suprasti kontekstą, arba jei pastebi kažkokių dviprasmybių. Toks tikslingas atsilikimas taip pat naudingas verčiant iš kalbų, kurių gramatiniai centrai (pavyzdžiui vokiečių kalboje veiksmažodžiai) yra sakinio gale (Vaišnoras 2014).

1.2. Sinchroninio vertimo metodai

Vertėjas versdamas taip pat taiko įvairius metodus – strategijas ir taktikas. Skaičiai, pavadinimai, sutrumpinimai ir pan. nėra informacija, kuri asociatyviais ryšiais būtų susijusi su atmintyje esančiomis žiniomis, todėl jie apsunkina darbinę atmintį (Gile 2009). Dėl to, kad sumažintų kognityvinę apkrovą ir užtikrintų jų tikslų vertimą, vertėjai dažnai juos užsirašo, Dirbant vertėjų kabinoje kartu su kolega galima pasitelkti komandinį darbą – kolega gali padėti užrašydamas skaičius, terminus ar padėdamas rasti tinkamus sąvokų atitikmenis vertimo kalboje. Vertėjai taip pat gali taikyti reformulavimo (angl. *reformulation*) taktiką ir ilgus, sudėtingus sakinius gali versti trumpais ir aiškiais sakiniais. Ši taktika gali būti taikoma ir tuomet kai vertimo kalboje suku rasti tam tikros sąvokos ar termino atitikmenį, kai vertimo kalboje jie turi keletą reikšmių ar vertėjas nesuvokia originalo žodžio, sąvokos ar termino (Vaišnoras 2014). Tačiau siekiant išvengti reformulavimo vertėjai gali taikyti skaidymo (angl. *chunking*, *salami*) taktiką, kai girdima informacija yra skaidoma į trupas, prasmingas atkarpas ir vertėjas nesiekia išversti viso sakinio vienu metu, bet pertiekia informaciją dalimis (Goldman-Eisler 1972). Šios taktikos esmė yra aiškus, trumpas ir logiškas vertimas, vengiama sudėtingų, painių sakinių, dėl kurių gali būti sunkiau suprasti vertimą. Kartais vertėjai taiko numanymo (angl. *anticipation*) strategiją, kai, remiantis kontekstu, bendrosiomis žiniomis ir kalbėjimo struktūra, vertėjai numano, kas bus pasakyta. Pavyzdžiui, sveikinimo kalboje galima nuspėti adresatus, o oficialiuose kalbose galima nuspėti retorinių frazių pabaigas. Šios taktikos ir strategijos nėra taikomos atskirai, verčiant yra pasitelkiamos kelios iš jų, taip pat jos yra taikomos atsižvelgiant į konkrečios kalbos ypatybes, situaciją ir kontekstą (Gile 2009).

Kalbant apie sinchroninį vertimą reikia paminėti ir kelis pačio sinchroninio vertimo būdus bei apibūdinti sinchroniniame vertime vartojamas kalbų sistemas. Renginyje vartojamos kalbos vadinamos

aktyviomis ir pasyviomis. Aktyvios kalbos yra tos, kuriomis gali pasisakyti kalbėtojai, o pasyviomis – tos, kuriomis yra klausomasi vertimo. Taip pat aktyviomis ir pasyviomis kalbomis vadinamos vertėjų darbo kalbos ir jų mokėjimo lygis. Kaip teigia Vaišnoras (2014) „vertėjo aktyvioji kalba yra ta, kuria vertėjas verčia, o delegatas klausosi, o pasyvioji – ta, kurią vertėjas supranta ir iš kurios verčia“. Pats sinchroninis vertimas gali būti organizuojamas keliais būdais, priklausomai nuo renginyje vartojamo kalbų skaičiaus, vertėjų kalbinių kompetencijų ir techninių galimybių.

1.3. Sinchroninio vertimo būdai

Įvairioje mokomojoje, studijų vertimo žodžiu literatūroje (Vaišnoras 2014; Diriker 2015; Pöchhacker 2016) išskiriami trys pagrindiniai sinchroninio vertimo būdai: vertimas į gimtąją kalbą, vertimas į negimtąją kalbą (angl. *retour*) ir relinis vertimas (angl. *relay interpreting*). Kaip pažymi Vaišnoras (2014), vertėjai paprastai verčia iš vienos ar kelių pasyvių kalbų į gimtąją kalbą. Pasak Seleskovitch (1994), verčiant į gimtąją kalbą pateikiami aukščiausios kokybės vertimai. Vis dėl to praktikoje ne visada įmanoma versti tik į gimtąją kalbą, ir tenka taikyti kitus sinchroninio vertimo būdus. Vertimas į negimtąją kalbą vyksta kai vertėjas verčia ne į savo gimtąją kalbą, bet į kitą labai gerai mokamą kalbą. Tokia praktika taikoma tuomet, kai nėra vertėjų, galinčių versti iš retesnių kalbų (Diriker 2015). Relinis vertimas vyksta kai kalbėtojo kalbos nemokantys vertėjai verčia ne tiesiogiai iš originalo, bet iš kolegos vertimo, kuris verčia į tarpinę kalbą. Dažniausiai šiai tarpinei kalbai pasirenkama viena iš labiau paplitusių kalbų, pavyzdžiui anglų, prancūzų ar vokiečių, arba net kelios tarpinės kalbos (Pöchhacker 2016). Pasak Vaišnoro (2014) prie relinio vertimo priskiriamas ir vadinamasis „pivot“ vertimas, kai vienas ar keli vertėjai tampa vadinamaisiais vertėjais vedliais (angl. *pivot*) ir verčia iš originalo kalbos į tarpinę kalbą. Šį vertimą į tarpinę kalbą tuomet naudoja visų kitų kabinų vertėjai, kurie verčia į savo aktyvias kalbas. Nuo šio vertėjo vedlio vertimo kokybės priklauso likusių vertimų kokybė. Šių vertimo būdų taikymas priklauso nuo logistinių, kalbinių ir finansinių renginio galimybių.

Tad matome, kad sinchroninis vertimas yra sudėtingas kognityvinis procesas, reikalaujantis ne tik kalbinės kompetencijos, bet ir gebėjimo valdyti ribotus mentalinius resursus. Remiantis Laderer (1981) ir Gile (2009) modeliais, akivaizdu, kad vertėjo veikla grindžiama ne tik kalbos žiniomis bet ir sudėtingais informacijos apdorojimo mechanizmais. Taip pat sinchroniškai verčiantis vertėjas, kaip ir vertėjas verčiantis nuosekliai, turi pasižymėti stipriais analitiniais įgūdžiais, kad galėtų greitai nustatyti svarbiausias kalbos mintis ir nuspręsti kaip geriausiai jas perteikti vertimo kalboje (Pöchhacker 2016). Be to, labai svarbu, kad vertėjas sugebėtų valdyti stresą, nes didelis spaudimas sinchroninio vertimo metu

gali sukelti perkrovą ir nuovargį, kas, žinoma, gali turėti įtakos vertimo kokybei. (Seeber 2011) Tai jog yra taikomos įvairios vertimo strategijos ir taktikos rodo, kad verčiant sinchroniškai nuolatos yra priimami sprendimai, kurie priklauso nuo situacijos, konteksto kalbėtojo bei vertimo aplinkybių. Be to įvairių vertimo būdų taikymas atskleidžia, kad vertimo veikla prisitaiko prie daugiakalbės komunikacijos poreikių. Atsižvelgiant į visus šiuos aspektus galima matyti, kad sinchroninis vertimas žodžiu yra ne tik profesinė, bet ir sudėtinga kognityvinė veikla, kuriai reikia didelio pasirengimo ir mentalinių išteklių.

2. TECHNOLOGIJOS NAUDOJAMOS VERTIME ŽODŽIU

Pastaraisiais dešimtmečiais sparčiai vystosi įvairios naujos technologijos ir jų plėtra sukėlė revoliuciją daugelyje sričių, ne išimtis ir vertimas žodžiu. Tokios inovacijos kaip nuotolinis vertimas žodžiu, kalbos atpažinimo technologijos ir mašininio vertimo žodžiu sistemos yra vis labiau vystomos. Todėl reikia išskirti įvairias technologijas, kurios naudojamos vertimo žodžiu srityje. Pasak Prandi (2023), technologijas pagal jų funkciją, galima suskirstyti į tris tipus: technologijos tarpininkaujančios vertime žodžiu (angl. *technology-mediated interpreting*, *technologies mediating interpreting*), kurios naudojamos vertimo žodžiu paslaugoms teikti ar gerinti paslaugų pasiekiamumą (pvz. nuotolinis vertimas žodžiu); pagalbinės vertimo žodžiu technologijos (angl. *technology-supported interpreting*, *technologies supporting interpreting*), kurios padeda vertėjui žodžiu, padeda jam pasirengti vertimui ar dirbti; technologijos, kuriančios vertimą žodžiu (angl. *technologies generating interpreting*, *technology-generated interpreting*), geriausias to pavyzdys – mašininis vertimas žodžiu (angl. *machine interpreting*, *MI*), kuris vertinamas kaip grėsmė vertėjų žodžiu profesijai.

Technologijų, tarpininkaujančių vertime žodžiu, kategorijai priskiriamos priemonės, kurios leido sukurti naujus vertimo žodžiu būdus arba kurie suteikia galimybę atlikti vertimą žodžiu anksčiau neprieinamomis aplinkybėmis. Ryškiausias pavyzdys yra sinchroninio vertimo technologija. Iki XX a. trečiojo dešimtmečio vertimas žodžiu buvo atliekamas arba nuosekliaju, arba šnabždamuoju vertimu, kuris buvo sinchroninis, bet nenaudojo jokių technologijų. Tai tokios technologijos kaip ausinės, mikrofonai ir kita sinchroninio vertimo technika (Prandi *ibid.*). Šiai kategorijai priskiriamos ir technologijos naudojamos nuotoliniame vertime žodžiu, kuris atliekamas telefonu ar vaizdo skambučio pagalba.

Pagalbinių vertimo žodžiu technologijų kategorijai priskiriamos technologijos, kurios palengvina vertėjo žodžiu darbą. Tai gali būti įvairios priemonės, tiek aparatinė įranga (angl. *hardware*), tiek programinė įranga (angl. *software*). Prandi (*ibid.*) nurodo keturis išskirtinius šių technologijų pavyzdžius. Pirmasis – vertimas žodžiu naudojant planšetinius kompiuteriu (angl. *tablet interpreting*), kurie naudojami nuoseklaus vertimo žodžiu užrašams. Antrasis pavyzdys yra skaitmeninis rašiklis sinchroniniam-nuosekliam vertimui (angl. *sim-consec pen*), kuriame yra mikrofonas, garsiakalbis, 3D ausinės ir infraraudonųjų spindulių kamera. Trečiasis pavyzdys – kompiuterizuotasis vertimas žodžiu (angl. *computer aided (or assisted) interpreting*, *CAI*). Tai technologijos priskiriamos į procesą orientuotoms technologijoms, nes jomis siekiama kuo labiau sumažinti vertėjo kognityvinę krūvį (Fantinuoli, 2023a). Tai programinė įranga, kuri specialiai sukurta palengvinti vertimo žodžiu procesą.

Tai priemonės, kurios gali padėti vertėjui žodžiu ne tik paties vertimo žodžiu procese, bet ir prieš vertimą ir po jo. Jos taip pat gali padidinti vertėjų darbo našumą, pagreitindamos žodynėlių kūrimą ar suteikdamos greitą prieigą prie terminų duomenų bazių, sudarytų pasiruošimo vertimui etape.

Technologijos, kuriančios vertimą žodžiu, tai tokios technologijos, kurios kuria vertimą be žmogaus vertėjo pagalbos, kartais pasitelkiančios dirbtinį intelektą. Šios technologijos dar vadinamos mašininio vertimu žodžiu. Kadangi mašininis vertimas žodžiu yra svarbi šio darbo dalis, jis plačiau aptariamas tolesniame skyriuje.

2.1. Mašininis vertimas

2.1.1. Mašininis vertimas raštu

Mašininis vertimas raštu (angl. *machine translation, MT*) yra kompiuterinės lingvistikos sritis, kurioje naudojami algoritmai ir programinė įranga tekstams versti iš vienos kalbos į kitą be žmogaus įsikišimo arba su minimaliu žmogaus dalyvavimu (Pažūsis at al. 2014, 22). Egzistuoja keli pagrindiniai mašininio vertimo raštu tipai: taisyklėmis pagrįstas mašininis vertimas raštu, tekstynais pagrįstas mašininis vertimas raštu ir neuroninis mašininis vertimas raštu.

Taisyklėmis pagrįstas mašininis vertimas raštu (angl. *rule-based machine translation*) remiasi lingvistinėmis ir gramatinėmis taisyklėmis (Zhang 2025). Tekstynais pagrįstas mašininis vertimas raštu (angl. *corpus-based machine translation*) naudoja dvikalbius tekstynus, pagal kuriuos sistema mokoma atpažinti ryšius tarp žodžių ir frazių abiejose kalbose (Tripathi ir Sarkhel 2010). Šiam tipui priskiriamas statistinis mašininis vertimas raštu (angl. *statistical machine translation*), kuris apskaičiuoja vertimų tikimybes, ir pavyzdžiais pagrįstas mašininis vertimas raštu (angl. *example-based machine translation*), kuris ieško panašiausių sakinių jau turimame tekстыne (Okpor 2014).

Neuroninis mašininis vertimas raštu (angl. *neural machine translation*) yra naujausias ir sparčiausiai besivystantis mašininio vertimo raštu tipas. Jis yra pagrįstas dirbtiniais neuroniniais tinklais. Pasak Forcada (2017), neuroniniai tinklai yra sudaryti iš dirbtinių vienetų, veikiančių panašiai kaip neuronai, o šių neuronų išvestį lemia stimulai, gaunami iš kitų neuronų. Pasak autoriaus, neuroninės mašininio vertimo sistemos yra apmokomos naudojant didelius duomenų rinkinius, kurie yra sudaryti iš segmentų porų originalo kalba ir jų atitikmenų vertimo kalba. Toks sistemos mokymas yra vadinamas mašininio mokymusi (angl. *machine learning*), ši sąvoka plačiau nagrinėjama 2.2. skyriuje. Kaip teigia Stahlberg (2020), neuroniniai mašininio vertimo raštu modeliai sudaryti iš

koderio (angl. *encoder*) ir dekoderio (angl. *decoder*) komponentų bei „dėmesio mechanizmo“ (angl. *attention mechanism*). Koderio elementas originalo tekstą paverčia vadinamuoju minties vektoriumi, o dekoderis iš šio vektoriaus generuoja vertimo tekstą. Dėmesio mechanizmas padeda dekoderiui pasirinkti svarbiausias originalo teksto dalis tam tikru dekodavimo proceso metu. Įprastai neuroninio mašininio vertimo modeliai buvo konstruojami naudojant rekurentinių neuroninių tinklų (angl. *recurrent neural networks, RNN*) arba konvoliucinių neuroninių tinklų (angl. *convolutional neural network, CNN*) architektūras (Pérez-Ortiz et al. 2022). Naudojant rekurentinių neuroninių tinklų architektūrą, kaip teigia Ralys (2017), „apmokymo metu rekurentiniai neuroniniai tinklai automatiškai užprogramuoja morfologinę, sintaksinę ir semantinę informaciją, esančią sakiniuose kartu su įvairaus laipsnio aptiktais dėsningumais“. 2017 m. Vaswani et al. savo darbe „*Attention Is All You Need*“ pasiūlė transformerių architektūrą, grindžiamą tik „dėmesio mechanizmu“, visiškai nenaudojant rekurentinių ir konvoliucinių tinklų architektūrų. Transformerių architektūra naudoja daugialypį „dėmesio į save mechanizmą“ (angl. *multi-head self-attention*) ir pozicinį užkodavimą (angl. *positional encoding*), taip sukuriant platesnes paralelinio skaičiavimo (angl. *parallel computing*) galimybes, sumažinant apmokymo laiką ir užtikrinant didesnę našumą. Dėl savo puikių rezultatų transformerių modelis tapo pagrindiniu modeliu, naudojamu šiuolaikinėse neuroninio vertimo sistemose (Zhang 2025).

Neuroninis mašininis vertimas tapo dominuojančiu mašininio vertimo tipu, nes palyginti su ankstesnėmis taisyklėmis ir tekstynais grindžiamomis sistemomis, žymiai pagerino vertimo kokybę. Neuroninio mašininio vertimo modeliai pasiekė geriausių rezultatų taikydami transformerių architektūras, tačiau šie modeliai ir toliau susiduria su įvairiais iššūkiais, todėl yra nuolatos tobulinami, kad galėtų pasiūlyti geriausios kokybės vertimus.

2.1.2. Mašininis vertimas žodžiu

Kaip buvo minėta anksčiau, mašininis vertimas žodžiu priskiriamas prie technologijų, kuriančių vertimą žodžiu. Tai sistemos, kurios pateikia galutinį vertimo žodžiu produktą. Mašininio vertimo žodžiu plėtrą paskatino didėjanti globalizacija, sparti dirbtinio intelekto technologijų pažanga ir nuolatinis vertimo žodžiu paslaugų poreikis įvairiose srityse (Limbu 2020). Mašininis vertimas žodžiu yra didelė pažanga natūralios kalbos apdorojimo ir dirbtinio intelekto srityje. Terminas „mašininis vertimas žodžiu“ yra vartojamas vertimo studijų kontekste, o informatikoje yra vartojamas terminas „vertimas iš šnekos į šneką“ (angl. *speech-to-speech translation, STST arba S2ST*) (Fantinuoli 2024). Šiame darbe bus

vartojamas terminas „mašininis vertimas žodžiu“, kurį Fantinuoli (2023b) apibrėžia kaip „automatinį kalbos vertimo procesą, kurio metu šnekamoji kalba iš vienos kalbos paverčiama į kitą“. Tam, kad analizuotų, suprastų ir kurtų kalbą, mašininis vertimas žodžiu remiasi dirbtinio intelekto metodais, tokiais kaip natūralios kalbos apdorojimas ir mašininis vertimas raštu. Mašininis vertimas žodžiu sutelkia dėmesį į veiksmingą informacijos perdavimą be tiesioginio žmogaus įsikišimo.

Mašininis vertimas žodžiu gali būti nuoseklusis arba sinchroninis. Nuosekliojo vertimo atveju, sistema apdoroja ir išverčia kalbos segmentą po to, kai jis buvo ištartas. Vertimas atliekamas žinant visą tekstą, kurį reikia išversti. Iš vartotojų pusės problema yra ta, kad nėra galimybės redaguoti rezultato. Kita vertus, sinchroninis mašininis vertimas susiduria su didesniu iššūkiu, nes sistema iš anksto nežino teksto, o vertimas yra kuriamas tuo pačiu metu kaip ir originali kalba. Tai reiškia, kad sistema turi nuolat ieškoti pusiausvyros tarp atsilikimo (angl. *latency*) ir vertimo tinkamumo (angl. *adequacy*) (Papi et al. 2022). Norint tai pasiekti, kalba tikruoju laiku suskaidoma į prasmingus, nuoseklius segmentus, kurie leidžia ją greitai ir rišliai išversti (Fantinuoli 2023b). Šiame darbe dėmesys skiriamas sinchroniniam mašininiam vertimui žodžiu.

Taip pat, pasak Jia et al. (2022), galima išskirti dvi mašininio vertimo žodžiu rūšis: kaskadinį metodą (angl. *cascading approach*) ir ištisinį metodą (angl. *end-to-end approach*).

Taikant kaskadinį metodą vienas po kito vyksta trys procesai:

- 1) Automatinis šnekos atpažinimas (angl. *automatic speech recognition*): šnekamoji kalba paverčiama rašytiniu tekstu.
- 2) Mašininis vertimas raštu (angl. *machine translation*): rašytinis tekstas mašininio vertimu raštu verčiamas iš vienos kalbos į kitą.
- 3) Šnekos sintezė (angl. *text-to-speech synthesis*): rašytinis teksto paverčiamas garsiniu (šneka)

Vertimo užduoties suskirstymas į atskirus etapus turi savų privalumų, tokių kaip turimų technologijų pritaikymas, skaidri užduočių seka, prie minėtos trijų procesų sekos galima pridėti naujų komponentų (pvz. sakinių segmentavimą). Tačiau kaskadinės sistemos turi ir trūkumų, nes jose naudojami dideli vertimo modeliai, apmokyti naudojant rašytinius tekstus, kas reiškia, kad pirmajame etape neteisingai atlikus šnekos atpažinimą gali atsirasti klaidų, kurios perkeliamos į kitą etapą. Tačiau, nors kaskadinis metodas turi trūkumų, jis yra vyraujantis metodas šnekamosios kalbos mašininio vertimo srityje (Chen 2021). Taikant ištisinį metodą, kitaip nei kaskadinį, šnekamoji kalba verčiama į kitą kalbą

be transkripcijos (automatinio šnekos atpažinimo), todėl procesas vyksta greičiau ir gali sumažėti šnekos atpažinimo klaidų riziką, tačiau gali atsirasti kitokių klaidų. Naudojant šį metodą yra taikomi mašininio mokymosi modeliai, panašūs į tuos, kurie yra taikomi mašininiam vertime raštu. Kol kas tai yra eksperimentinis metodas ir praktikoje nėra taikomas.

Naujausi neuroninio mašininio vertimo raštu ir mašininio mokymosi (angl. *machine learning*) pasiekimai gerokai pagerino mašininio vertimo žodžių sistemų tikslumą ir konteksto supratimą. Dabar šios sistemos gali apdoroti sudėtingesnius kalbinius aspektus ir tai užtikrina sklandesnę vertimą. Pavyzdžiui, šiuolaikiniai neuroniniai mašininio vertimo raštu modeliai gali versti idiomatinius posakius ir išlaikyti kalbėtojo norimą reikšmę skirtingose kalbose, o tai anksčiau buvo didelis iššūkis (Fantinuoli 2024). Tačiau, nepaisant šios pažangos, mašininis vertimas žodžiu vis dar susiduria su sunkumais. Taip pat kyla etinių klausimų, pavyzdžiui, galimybė piktnaudžiauti technologijomis arba pernelyg jomis pasikliauti, nes tai gali lemti kritines bendravimo klaidas. Todėl, nors mašininis vertimas žodžiu yra galingas įrankis, jis turi būti naudojamas atsargiai.

2.2. Mašininis mokymasis

Viena iš dirbtinio intelekto dalių yra mašininis mokymasis (angl. *machine learning, ML*), pagrįstas mokymusi iš patirties (Russell ir Norvig 2020). Tačiau tikslesnė mašininio mokymosi apibrėžtis pateikiamas ISO/IEC 22989:2022 standarte, kuriame teigiama, kad mašininis mokymasis yra „modelio parametrų (vidinių modelio kintamųjų, turinčių įtakos modelio rezultatų apskaičiavimui) optimizavimo procesas taikant skaičiavimo metodus tam, kad modelio (fizinio, matematinio ar kitokio loginio sistemos, subjekto, reiškinio, proceso ar duomenų atvaizdavimo) elgesys atspindėtų duomenis arba patirtį“. Sakoma, kad agentas tai „automatizuotas subjektas, kuris jaučia ir reaguoja į aplinką bei imasi veiksmų savo tikslams pasiekti, remdamasis tuo, ko išmoko atlikdamas ankstesnes užduotis, ir taip pagerina būsimų užduočių atlikimą.“ (ISO/IEC 22989:2022)

Russell ir Norvig (2020) pabrėžia esminį perėjimą nuo tradicinio programavimo prie mašininio mokymosi, išskirdami mašininio mokymosi gebėjimą prisitaikyti prie nenumatytų aplinkybių ir spręsti sudėtingas problemas, pavyzdžiui, veido atpažinimo. Skirtingai nuo įprastinio programavimo, kuriam reikia aiškių nurodymų kiekvienam galimam scenarijui, mašininis mokymasis įgalina sistemas mokytis iš duomenų ir gerinti pateikiamus rezultatus. Mašininį mokymąsi sudaro trys metodai: prižiūrimasis mokymasis, neprižiūrimasis mokymasis ir pusiau prižiūrimasis mokymasis.

- Prižiūrimasis mokymasis (angl. *supervised learning*) yra mašininio mokymosi rūšis, kai algoritmas mokosi iš pažymėtų duomenų, t. y. įvesties duomenis lydi teisinga išvestis. Pagrindinė prižiūrimojo mokymosi ypatybė yra ta, kad mokymosi duomenys jau yra paženklinti teisingais atsakymais, todėl algoritmas gali mokytis iš šių paženklintų duomenų tam, kad galėtų prognozuoti arba priimti sprendimus, susijusius su naujais duomenimis (Syed ir Lokhande 2024).

- Neprižiūrimasis mokymasis (angl. *unsupervised learning*) apima algoritmų mokymą naudojant neženklintus duomenis (Mahesh 2020). Algoritmo tikslas – surasti duomenų struktūras arba modelius be aiškių nurodymų, kaip gauti teisingą rezultatą. Grupavimas yra pagrindinė neprižiūrimojo mokymosi užduotis – algoritmas grupuoja panašius atvejus pagal jų požymius.

- Pusiau prižiūrimasis mokymasis (angl. *semi supervised learning*) sujungia prižiūrimojo ir neprižiūrimojo mokymosi elementus (Mahesh *ibid.*). Siekiant pagerinti mokymosi tikslumą, naudojamas nedidelis kiekis pažymėtų duomenų ir didelis kiekis nepažymėtų duomenų. Pasak Mahesh (*ibid.*), šis metodas gali būti itin naudingas, kai turima daug neženklintų duomenų ir gauti tokį patį kiekį ženklintų duomenų būtų sudėtinga.

2.3. Natūralios kalbos apdorojimas

Natūralios kalbos apdorojimas (angl. *natural language procesing, NLP*) – tai dirbtinio intelekto ir kompiuterinės lingvistikos sritis, kuria siekiama, kad kompiuteriai galėtų suprasti, interpretuoti ir kurti žmogaus kalbą. Pasak Hirschberg ir Manning (2015), natūralios kalbos apdorojimas yra „kompiuterių mokslo pakraipa, susijusi su kompiuterinių metodų naudojimu žmogaus kalbai mokytis, suprasti ir kurti“.

Natūralios kalbos apdorojimo pažangą lėmė lingvistikos, informatikos ir dirbtinio intelekto metodų susiejimas. Chopra et al. (2013) pabrėžia, kad, tam kad galėtų susidoroti su natūraliai kalbai būdingu sudėtingumu, įskaitant dviprasmiškumą, semantinius niuansus ir kultūrinės nuorodas, natūralios kalbos apdorojimas naudoja skaičiavimo metodus. Šie iššūkiai reikalauja sudėtingų algoritmų ir modelių, galinčių analizuoti ir interpretuoti įvairių sričių ir konteksto kalbą. ISO/IEC 22989:2022 standarte natūralios kalbos apdorojimas apibūdinamas kaip „disciplina, susijusi su tuo, kaip sistemos įgyja, apdoroja ir interpretuoja natūralią kalbą“, ir kad tai yra „informacijos apdorojimas, paremtas natūralios kalbos supratimu arba natūralios kalbos generavimu“. Natūralios kalbos supratimas yra „funkcinio vieneto atliekamas informacijos išskyrimas iš teksto ar kalbos,

perduotos jam natūralia kalba, ir duoto teksto ar kalbos ir to, ką jis atspindi, aprašymo parengimas“, o natūralios kalbos generavimas ISO/IEC 22989:2022 standarte apibūdintas kaip „duomenų, turinčių semantiką, konvertavimo į natūralią kalbą užduotis“.

Naudodamas natūralios kalbos apdorojimą, kompiuteris gali analizuoti žmogaus sukurtus natūralios kalbos tekstus ir mokytis, bandydamas atpažinti tokius žmogiškus aspektus kaip, pavyzdžiui, emocijos, ir mokytis atpažinti santykius ir sąvokas tam, kad galėtų sukurti tekstą ar kalbą. Pasak Jurafsky ir Martin (2025), pagrindiniai natūralios kalbos apdorojimo komponentai yra:

- Morfologinė analizė: teksto skaidymas į atskirus segmentus (žodžius ar frazes) ir jų struktūros analizė tam, kad būtų galima suprasti gramatinius modelius ir reikšmes;
- Sintaksinė analizė: sakinių gramatinės struktūros analizė tam, kad būtų nustatyti sintaksiniai ryšiai tarp žodžių ir frazių;
- Semantinė analizė: siekis suprasti žodžių, frazių ir sakinių reikšmes konkrečiame kontekste, įskaitant žodžių reikšmių išskyrimą ir semantinių vaidmenų žymėjimą;
- Diskursas ir pragmatika: aukštesnio lygmens kalbos aspektų, tokių kaip diskurso nuoseklumas, kalbos aktai ir pragmatinės išvados, modeliavimas, siekiant nustatyti kontekstines priklausomybes.
- Statistiniai ir mašininio mokymosi modeliai: šis komponentas susijęs su statistinių metodų ir mašininio mokymosi algoritmų taikymu natūralios kalbos apdorojimui. Autorius mini neuroninių tinklų, gilaus mokymosi modelių ir kitų statistinių metodų taikymą tokioms užduotims kaip mašininis vertimas, teksto klasifikavimas ir kt.

Pastaruoju metu, didelės apimties duomenų rinkiniai (pvz., tekstynai, anotuoti tekstai), skaičiavimo ištekliai (pvz., grafikos procesoriai, debesų kompiuterija) ir gilaus mokymosi architektūros, padeda natūralios kalbos apdorojimui tobulėti. Dėl šių išteklių gerokai padidėjo natūralios kalbos apdorojimo programų tikslumas ir pritaikymo galimybės (Kasneci et al., 2023). Natūralios kalbos apdorojimo modeliai, pavyzdžiui, gramatikos tikrinimas (angl. *spell check*), yra itin parankūs vertėjams, nes padeda užtikrinti kokybę ir taupyti laiką. Tačiau profesionaliems vertėjams galbūt parankesnis natūralios kalbos apdorojimo pritaikymas yra neuroninio mašininio vertimo sistemos. Neuroninis mašininis vertimas yra viena seniausių natūralios kalbos apdorojimo taikymo sričių, tačiau ji vis dar svarbi įmonėms ir laisvai samdomiems vertėjams (Great Learning Team 2021). Pasak Koehn (2020), natūralios kalbos apdorojimas vis dar susiduria su dviprasmiškumo

problemomis, dažniausiai susijusiomis su homonimais ir morfosintakse. Žmonės, kitaip nei mašinos, atsižvelgdami į kontekstą ir turimą gyvenimo patirtį, geba suprasti dviprasmybes. Tad, nepaisant didelės pažangos šioje srityje, dėl kalbinių skirtumų, dviprasmybių, kultūrinių nuorodų ir kintančio konteksto, natūralios kalbos apdorojimui dar yra kur tobulėti.

2.4. Automatinis šnekos atpažinimas

Automatinis šnekos atpažinimas (angl. *automatic speech recognition, ASR*) – sakytinės kalbos pavertimas tekstu (Bhatt et al 2021). Automatinis šnekos atpažinimas yra naudojamas transkribavimo programose, asmeninių asistentų tokių kaip „Siri“, „Alexa“ ir kt. programose, vertime ir kt. Per pastaruosius dešimtmečius automatinis šnekos atpažinimas patobulėjo nuo pavienių žodžių atpažinimo sistemų iki sudėtingų sistemų, galinčių transkribuoti nenutrūkstamą spontanišką kalbą (Anusuya ir Katti 2009). Pagrindinis automatinio šnekos atpažinimo sistemų tikslas yra suteikti mašinoms galimybę „girdėti“, „suprasti“ ir veikti pagal sakytinę informaciją. Automatinio šnekos atpažinimo sistemos paprastai skirstomos pagal tai, kokio tipo kalbas jos gali apdoroti: atskirus žodžius, žodžių junginius, nenutrūkstamą kalbą ir spontanišką kalbą (Bhatt et al 2021).

Pasak Bhatt et al (*ibid.*) nepaisant didelės pažangos, automatinio šnekos atpažinimo sistemos ir toliau susiduria su iššūkiais, tokiais kaip kalbėtojo akcentas, kalbėjimo stilius, foninis triukšmas ir kt. Šie aspektai gali turėti įtakos šnekos atpažinimo tikslumui. Naderi et al (2024) teigia, kad naujausi moksliniai tyrimai daugiausia dėmesio skiria patikimumui didinti, taikant pažangius akustinius modelius.

2.5. Dirbtinis intelektas.

Visuotinė lietuvių enciklopedija dirbtinį intelektą (DI) apibrėžia kaip „sistemų, įrenginių, prietaisų ir įtaisų intelektualizavimo priemonės; jas nagrinėjantį mokslą“. Dirbtinis intelektas (angl. *artificial intelligence, AI*) yra viena iš šiuolaikinių technologijų, apie kurias šiuo metu yra daug kalbama. Dirbtinio intelekto mašinomis siekiama atkartoti žmogaus kognityvines funkcijas ir procesus, pavyzdžiui mąstymą, mokymąsi, sprendimų priėmimą. Dirbtinio intelekto kūrimas prasidėjo nuo bandymo suprasti žmogaus intelektą ir bandymo jį imituoti ir per pastaruosius dešimtmečius dirbtinio intelekto vystymas žymiai pasistūmėjo į priekį.

Dirbtinio intelekto ištakas galima atsekti iki XX a. vidurio. 1950 m. britų logikas ir matematikas, informatikos mokslo ir dirbtinio intelekto tyrinėjimo pradininkas Alanas Tiuringas paskelbė straipsnį „*Computing Machinery and Intelligence*“. Šiame straipsnyje, jis aprašė, kaip sukurti protingą mašiną ir įvertinti jos intelektą. Jis pasiūlė vadinamąjį Tiuringo testą, t. y. eksperimentą, kuriuo siekiama įvertinti, ar mašina gali būti laikoma protinga. Šiuo testu buvo siekiama nustatyti, ar mašina geba elgtis protingai, ir ar gali jos elgesys būti neatskiriamas nuo žmogaus (Dagienė 2022).

1956 m. Dartmuto koledže (JAV) Marvin Minsky ir John McCarthy surengė vasaros projektą „*Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence*“, kurio metu buvo suformuotas terminas „dirbtinis intelektas“. Šis laikotarpis laikomas dirbtinio intelekto pavasariu (Haenlein ir Kaplan 2019). Haenlein ir Kaplan savo straipsnyje mini ir pirmąjį dirbtinio intelekto sėkmės pavyzdį – programą ELIZA, sukurtą tarp 1964-ųjų ir 1966-ųjų. Tai buvo natūralios kalbos apdorojimo programa, galinti imituoti pokalbį su žmogumi, ir viena pirmųjų programų, įveikusių minėtąjį Tiuringo testą. Šių naujų programų kūrimo laikotarpis vadinamas dirbtinio intelekto vasara.

Tačiau aštuntajame dešimtmetyje prasidėjo vadinamoji dirbtinio intelekto žiema – dirbtinio intelekto vystymą sustabdė nepateisinti lūkesčiai ir sumažėjęs finansavimas. Dirbtinio intelekto tyrimai vėl įgavo pagreitį XX a. pabaigoje. Tačiau visuotinai pripažintu dirbtinis intelektas tapo tik 1997 m., kai kompanijos IBM kompiuteris „Deep Blue“ nugalėjo pasaulio šachmatų čempioną Garį Kasparovą (Europos Sąjunga 2021). Tačiau, pasak Haenlein ir Kaplan (2019), tai buvo eksperimentinė sistema, veikianti pagal iš anksto užprogramuotas taisykles. Šios sistemos apsiribojo tik aiškiai apibrėžtomis užduotimis ir sunkiai galėjo atlikti sudėtingesnes, prie situacijos prisitaikančias funkcijas.

Pastarųjų metų dirbtinio intelekto atgimimą lėmė mašininio mokymosi ir dirbtinių neuronų tinklų, pažanga. Nors apie dirbtinius neuroninius tinklus buvo kalbama ir anksčiau, 1969 m. Marvin Minsky ir Seymour Papert savo darbe „*Perceptrons: An Introduction to Computational Geometry*“ įrodė, kad to meto technologijos dar buvo per silpnos jų realizacijai (Haenlein ir Kaplan 2019). Po daugelio metų, 2015 m., vėl buvo pradėta kalbėti apie dirbtinius neuroninius tinklus, kai jie buvo panaudoti mašinininiame mokymesi ir įmonė „Google“ sukūrė programą „AlphaGo“ – programą, kuri įveikė stalo žaidimo „Go“ čempioną. Šiuo metu dirbtinių neuronų tinklai ir mašininis mokymasis yra labai svarbūs daugeliui dirbtinio intelekto programų (Kufel et. al. 2023).

Šiandien dirbtinio intelekto technologijos apima platų spektrą: mašininį mokymąsi, natūralios kalbos apdorojimą, automatinį šnekos atpažinimą ir kt.. Dirbtinis intelektas mokosi iš įvairių duomenų pasitelkdamas algoritmus. Pagal duomenų tipus ir užduoties pobūdį parenkami algoritmai, nustatomi

parametrai, sistema yra koreguojama ir testuojama (Rashid ir Kausik 2024). Pasak autorių, dirbtinis intelektas gali apdoroti didelį duomenų kiekį ir atlikti skaičiavimus daug greičiau nei žmogus.

Dirbtinis intelektas yra vis plačiau taikomas kasdienybėje. Jis yra integruotas įvairiose programose, tokiose kaip virtualūs asistentai: įmonės „Apple“ „Siri“, „Google Assistant“ ir įmonės „Amazon“ „Alexa“. Šios programos naudoja dirbtinį intelektą tam, kad atpažintų balsą, analizuotų klausimus ir atliktų užduotis (Russell ir Norvig 2020). Pasak autorių, dirbtinis intelektas taip pat naudojamas tokiose platformose kaip „Netflix“, „Amazon“ ir „Spotify“, kurios pasitelkia naudotojų elgsenos analizę, kad pasiūlytų suasmenintą turinį.

Visos šios technologijos leidžia mašinoms apdoroti ir suprasti žmonių kalbą ir vis tiksliau ir sklandžiau transformuoti sakytinį tekstą iš vienos kalbos į kitą. Šiuolaikinėse mašininio vertimo sistemose integruotos sudėtingos technologijos, tokios kaip dirbtinis intelektas, automatinis šnekos atpažinimas, mašininis mokymasis, neuroninis mašininis vertimas ir šnekos sintezė, leidžiančios žmonėms sklandžiai bendrauti įvairiomis kalbomis. Mašininis vertimas žodžiu tampa vis aktualesnis norint padėti įveikti kalbos barjerus ir užtikrinti visiems prieinamas paslaugas. Nors mašininis vertimas žodžiu kelia tam tikrų iššūkių, tačiau jo potenciali nauda, veiksmingumas, prieinamumas ir kt. gali būti naudinga ateities technologija.

3. VERTIMO ŽODŽIU KOKYBĖS VERTINIMAS

3.1. Sinchroninio vertimo žodžiu kokybės vertinimas

Sinchroninis vertimas žodžiu yra sudėtingas lingvistinis ir kognityvinis procesas, kurio kokybei įvertinti reikia išsamios vertinimo sistemos. Žvelgiant plačiau, vertimo žodžiu kokybės sąvoka vertinama kaip daugialypė ir priklauso nuo įvairių suinteresuotų šalių (vertėjų žodžiu, klientų, užsakovų) ir jų vertinimo. Kaip pažymi Wang ir Fantinuoli (2024), kokybės vertinimas yra labai sudėtingas, nes priklauso nuo konkretaus vertimo žodžiu konteksto ir tikslo. Tokie mokslininkai kaip Pöchhacker (1994) ir Gile (2009) pristatė dinamiškus, į kontekstą orientuotus kokybės vertinimo modelius, kuriais siekiama suderinti ištikimybę originalui (angl. *fidelity*), vertimo aiškumą (angl. *clarity*) ir klausytojų lūkesčius. Panašius kriterijus išskiria ir Han (2022), kuris teigia, kad vertimo žodžiu vertinimo kriterijai dažniausiai apima tris pagrindines kategorijas: turinį (angl. *content*) arba ištikimybę originalui, pateikimą (angl. *delivery*) ir kalbos kokybę. Jis taip pat mini, kad turinys nusako tikslų ir išsamų originalo prasmės perdavimą ir dažnai yra svarbiausias tam tikruose kontekstuose, kaip pavyzdžiui vertimas žodžiu teise ar sveikatos priežiūros srityje. Kitas mokslininkas, Bühler (1986), išskiria daugiau kriterijų, jis pažymi, kad tokie aspektai kaip sklandumas (angl. *fluency*), rišlumas (angl. *cohesion*), tikslumas (angl. *accuracy*) ir terminologijos vartojimas yra svarbiausi vertimo žodžiu kokybės vertinime, Tad matome, kad vertinant vertimą žodžiu atsižvelgiama į daug įvairių kriterijų ir kaip jie apibrėžiami ir vertinami gali skirtis nuo institucijos ir konteksto.

Egzistuoja įvairių vertinimo metodų, kurie priklauso nuo šalies, institucijos ar sferos, kurioje bus verčiama žodžiu (teismuose, sveikatos apsaugos institucijose ir kt.). Han (2022) pateikia kelis vertinimo metodus, tokius kaip detalizuota analizė (angl. *itemized analysis*), kuri apima klaidų ar konkrečių vertimo savybių skaičiavimą ir skirstymą į kategorijas; lyginamasis vertinimas (angl. *comparative judgment*), kai vertintojai lygina kelis vertimo žodžiu variantus ir įvertina vertimus nuo prasčiausio iki geriausio; vertinimo skalė (angl. *scale-based assesment*), kai vertintojai pagal tam tikrus kriterijus vertimams priskiria balus nuo 1 iki 5, 7 ar 10; ir rubrikinis vertinimas (angl. *rubric scoring*), kai vertintojai naudoja analitines arba holistines rubrikas, kurios yra aiškiai apibrėžtos, patikimos ir pritaikytos konkrečioms poreikiams. Taip pat minimas ir automatinis vertinimas, tačiau autorius pabrėžia, kad tokio vertinimo tyrimai tik yra pradedami.

Kaip minėta, kiekviena institucija, įstaiga akredituojanti ar vertinanti organizacija gali turėti savo specifinius vertinimo kriterijus ir metodus. Pavyzdžiui Europos Sąjungos vertėjų žodžiu akreditacijos vertinimo kriterijai (žr. 1 lentelę) yra suskirstyti į tris pagrindinius aspektus: turinį, patiekimo formą ir

techniką. Tam, kad vertėjo žodžiu kompetencijos būtų įvertintos visapusiškai, kiekvienas iš trijų pagrindinių aspektų yra suskirstytas į smulkesnes kategorijas ir kriterijai yra išdėstyti klausimo pavidalu. Turinio aspektas susijęs su vertimo nuoseklumu ir tikslumu. Vertinama ar vertimas atspindi loginę originalo kalbos tėkmę ir ar aiškiai perteiktos pagrindinės originalo kalbos idėjos. Turinio aspektas susijęs su vertimo tikslumu: praleidimais, netikslumais ar iškraipymais, pridėjimais. Verčiant turėtų būti išlaikytas pranešimo išbaigtumas, vengiant prarasti svarbias detales ar pridėti perteklinio, klaidinančio turinio. Pateikimo forma apima tikslinės kalbos mokėjimą (vertinama gramatika, žodynas, terminologijos vartojimas ir kt.). Vertimas turi būti aiškus, verčiamas tinkama intonacija, sklandžiu tempu ir pan. Dėmesys taip pat kreipiamas į vertėjo dikciją ir tarimą. Technikos aspekto požiūriu yra vertinamas vertėjo požiūris į tai kaip perteikti originalo pranešimą. Dėmesys kreipiamas į pažodinį vertimą, perfrazavimą ir informacijos sutrumpinimą ar apibendrinimą. Vertinamas gebėjimas veiksmingai tvarkyti kalbos segmentus bei sklandus sakinių užbaigimas (Europos Sąjunga n.d.) (vertinimo kriterijus originalo kalba žr. 6 **Priedą**)

1 lentelė. . Europos Sąjungos institucijų vertėjų žodžiu akreditacijos testo vertinimo kriterijai
(https://europa.eu/interpretation/doc/marking_criteria_en.pdf)

TURINYS • Rišlumas/patikimumas • Išsamumas/ Tikslumas • Pasyvios kalbos žinios	→ Ar buvo atpažįstama originalios kalbos logika? → Ar vertimas buvo nuoseklus? → Ar buvo perteikta pagrindinės idėjos ir struktūra? → Ar buvo kokių nors reikšmingų praleidimų, kurie turėjo įtakos kalbos rišlumui? → Ar buvo kokių nors svarbių klaidų („klaidingo aiškinimo“)? Ar vertimas tiksliai perteikė originalios kalbos mintis/informaciją? → Ar buvo perteiktas visas turinys? → Ar trūko daug detalių? → Ar buvo kokių nors klaidinančių ar nereikalingų papildymų?
---	---

	→ Ar buvo pernelyg daug nereikalingų užpildančių frazių?
PATEIKIMAS/FORMA • Aktyvios kalbos kokybė • Bendravimo įgūdžiai	→ Vertimo kalbos žinios: taisyklinga gramatika, tinkamas registras, idiomatiniai posakiai, žodynas. → Tinkamas registro pasirinkimas? → Terminologija? → Dikcija (ar buvo murmėjimo, ar tarimas aiškus)? → Akcentas (jei taikoma)? → Kalbėjimo tempas (sklandus ar stakato)? → Balso naudojimas (porozodija)? Intonacija? → Ar vertimas buvo profesionalus? Ar buvo malonu klausytis vertėjo? Ar vertėjas skambėjo užtikrintai? → Vertimo sklandumas („décalage“)? Ar buvo staigių ar ilgų dvejonų? → Ištvėmė? → Ar vertėjas moka versti į mikrofoną?
TECHNIKA • Vertimo strategijos	→ Ar buvo versta pažodžiui, ar su turiniu buvo tvarkomasi apgalvotai? Vertimo žodžiu strategijų naudojimas (perfrazavimas, stebėjimas to ką verčia, gebėjimas glausti informaciją? → Ar geba stebėti ką verčia? → Ar užbaigia sakinius?

3.2. Mašininio vertimo žodžių kokybės vertinimas

Siekiant pažangos mašininio vertimo žodžių srityje ir norint užtikrinti, kad mašininį vertimą žodžiu būtų galima pritaikyti realiose situacijose, svarbu įvertinti jo kokybę. Tai galima daryti pasitelkiant automatinius ir žmogaus vertinimo metodus, kurie pristatomi žemiau.

3.2.1. Automatiniai vertinimo metodai

Anksčiau mašininis vertimas žodžiu buvo vertinamas kaip trijų sistemų – automatinio šnekos atpažinimo, mašininio vertimo ir šnekos sintezės – junginys (Chen et al 2023) ir vertinimo metodai buvo naudojami vertinti atskirus komponentus. Įprastai mašininio vertimo raštu ir žodžių kokybės vertinimui pasitelkiami automatiniai metodai (angl. *automatic evaluation*). Šiais metodais siekiama greitai, pigiai ir be didelių pastangų įvertinti mašininio vertimo sistemų kokybę. Rossi ir Carré (2022) automatinio vertinimo metodus apibūdina kaip procesus, kurių metu vertinimo sistemai pateikiami mašininio vertimo sistemos vertimas ir žmogaus išverstas etaloninis vertimas, sistema analizuoja abu vertimus ir, naudodama įvairius algoritmus ir metrikas, įvertina vertimų panašumus arba skirtumus. Kai kurios vertinimo sistemos naudoja kelis etaloninius vertimus, taip geriau atsižvelgiama į natūralų žmogaus kalbos kintamumą ir tai, kad gali būti keli skirtingi etaloniniai vertimai. Viena iš labiausiai paplitusių automatinio vertinimo metrikų yra „BLEU“ (angl. *Bilingual Evaluation Understudy*), kurią 2002 m. pristatė Kishore Papineni, Salim Roukos, Todd Ward ir Wei-Jing Zhu (Papineni et al. 2002). Ši metrika matuoja n-gramų tikslumą tarp mašininio vertimo ir vieno ar daugiau žmogaus etaloninių vertimų. Nors „BLEU“ metrika yra paprasta ir greita ir yra plačiai naudojama, tačiau tai, kad yra lyginamas tik n-gramų panašumas, gali lemti klaidingą vertinimą, špač atsižvelgiant į tai, kad vertimai gali būti leksiškai skirtingi, bet semantiškai tikslūs. Todėl buvo sukurta kita metrika – „METEOR“ (angl. *Metric for Evaluation of Translation with Explicit ORdering*) (Banerjee ir Lavie 2005), kuri patobulino „BLEU“ metriką. „METEOR“ metrikoje atsižvelgiama į morfologinius skirtumus, sinonimiką ir žodžių tvarkos skirtumus. Neseniai atsirado ir neuroniniais tinklais pagrįstų vertinimo metrikų, tokių kaip „COMET“ (angl. *Crosslingual Optimized Metric for Evaluation of Translation*) (Rei et al 2020) ir „GEMBA“ (angl. *GPT Estimation Metric Based Assessment*) (Kocmi ir Federmann 2023). Šios metrikos naudoja iš anksto apmokytus didelius kalbos modelius, kurie prognozuoja įvairių tipų žmogaus vertinimo metodus. Nors visos šios metrikos buvo sukurtos vertinti mašininio vertimo raštu kokybei, jos pamažu pradeda būti naudojamos ir vertinant vertimą žodžiu (Han ir Lu 2021). Tačiau Wang ir Fantinuoli (2024) pabrėžia, kad vertimas žodžiu turi tam tikrų savybių, dėl kurių vertinimo metrikos, sukurtos vertinti rašytinių tekstų

vertimą, gali būti mažiau patikimos. Vertėjai žodžiu gali labiau pakeisti tekstą, nei vertėjai raštu, ir tai gali daryti sąmoningai ir nesąmoningai, taikydami tam tikras vertimo strategijas pavyzdžiui implikavimą ar eksplikavimą. Eksplikavimo atveju vertėjai originalo kalboje numanomą informaciją, kuri gali būti suprantama iš konteksto ar situacijos, vertime išreiškia kalbinės raiškos priemonėmis (Darbutaitė 2013). Eksplikavimas gali būti taikomas kai klausytojai neturi pakankamai kontekstinių ar kultūrinių žinių. Dėl eksplikavimo vertime gali atsirasti pridėjimų. Implikavimo atveju, atvirkščiai – vertėjas kalbinėmis raiškos priemonėmis neperteikia informacijos, kuri yra pateikta originalo kalboje. Tai gali būti daroma sąmoningai, manant, kad klausytojai šią informaciją gali suprasti iš konteksto ar bendrų žinių. Implikavimas dažnai naudojamas siekiant išlaikyti kalbos ekonomiškumą ir vertimo sklandumą (Gile 2009). Dėl implikavimo vertime gali būti praleidimų. Tad originalas ir vertimas žodžiu, ar tai būtų mašininis ar žmogaus, gali turėti daug skirtumų ir dėl to gali būti sudėtinga taikyti automatinius vertinimo metodus vertinant mašininį vertimą žodžiu.

3.2.2. Žmogaus vertinimo metodai

Atsižvelgiant į šiuos iššūkius, vertinant mašininio vertimo žodžiu sistemas dažnai pasitelkiamas žmogaus vertinimas (angl. *human/manual evaluation*). Žmogaus vertinime pasitelkiami ekspertai kalbininkai arba dvikalbiai vertintojai, kurie vertimus vertina rankiniu būdu, atsižvelgdami į tokius veiksnius kaip tikslumas, sklandumas ir kt. Pasak Wang ir Fantinuoli (2024), vertintojai žmonės gali įvertinti mašininio vertimo žodžiu niuansus, kurių negalima įvertinti automatiniais metodais. Vertinant mašininio vertimo žodžiu vertimus gali būti pasitelkiami panašūs metodai kaip ir vertinant vertėjus žodžiu. Kaip minėta ankstesniame skyriuje, tai gali būti klaidų analizė, lyginamasis vertinimas, rubrikinis vertinimas ar vertinimas tam tikroje skalėje (Han 2022). Lyginamasis vertinimas vyksta kai vertintojai lygina porą vertimų ir išrenka, kuris vertimas yra geresnis, arba lygina kelis vertimus ir juos vertina nuo prasčiausio iki geriausio. Mašininis vertimas žodžiu gali būti vertinamas pasitelkiant apklausas ir vertinimą skalėje. Pasak Fantinuoli ir Prandi (2021) vertintojų gali būti paprašyta tik įvertinti tam tikrus aspektus, pavyzdžiui tikslumas, sklandumas ir bendra vertimo kokybė, teigiamai arba neigiamai arba gali būti prašoma juos įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, 7, 10 ar kita. Taip pat gali būti naudojama Likerto skalė, kurią sudaro teiginiai apie vertimo tikslumą ir suprantamumą ir vertintojų prašoma nurodyti savo sutikimo ar nesutikimo su kiekvienu teiginiu laipsnį. Pasak autorių, vertinimas tokia metrika atspindi vertimo klausytojų pasitenkinimą vertimo paslauga. Kitas mašininio vertimo žodžiu vertinimo būdas yra

klaidų analizė arba klaidų tipologija. Pasak Rossi ir Carré (2022), taikant šį metodą vertintojų prašoma nustatyti ir kategorizuoti mašininio vertimo žodžiu padarytas klaidas.

Klaidų tipologijos dažniausiai naudojamos vertinant mašininį vertimą raštu, kadangi galima lengviau nei vertime žodžiu atskirti, kas yra klaida, o kas ne. Vertinant vertimą žodžiu, kažkoks praleistas, pridėtas ar apibendrintas elementas ar segmentas gali būti nelaikomas klaida, kadangi kaip minėta anksčiau, vertime žodžiu svarbiausia yra perteikti mintį ir reikšmę, o ne žodžius, tad praleidimas, pridėjimas, apibendrinimas, gali būti padarytas dėl pasirinktos vertimo strategijos ir gali neturėti įtakos minties reikšmei, ir nebūti laikomas klaida. Nepaisant to, klaidų tipologijos metodą galima taikyti ir vertinant mašininį vertimą žodžiu. Viena iš tokių klaidų tipologijos sistemų yra MQM (angl. *Multidimensional Quality Metric*), kurią 2014 m. pristatė Vokietijos dirbtinio intelekto tyrimų centras (DFKI) (MQM 2023a). Šioje sistemoje pateikiamas platus klaidų kategorijų sąrašas ir jis gali būti taikomas ir žmogiškajam, ir mašininiam vertimui (Rossi ir Carré 2022). MQM metrikoje vertimo kokybė išskaidoma į aštuonias pagrindines kategorijas ir kiekviena iš šių kategorijų skirstoma į dar siauresnes subkategorijas, kurių iš viso yra 37 (MQM 2023b). Taip pat žmonės vertinantys mašininio vertimo žodžiu sistemas dažnai pasitelkia ir pakoreguotas metrikas, skirtas vertinti vertėjus žmones (Fantinuoli ir Prandi 2021). Tačiau žmogaus vertinimo metodai turi ir trūkumų. Žmogaus vertinimas užima daug laiko ir reikalauja daug išteklių, todėl tiktų mažesnės apimties vertinimams. Žmonės vertintojai turi turėti galias lingvistines ir kultūrines žinias, ir todėl gali suprasti vertimo subtilybes, idiomatinius išsireiškimus ir niuansus, su kuriais automatiniai metodai gali turėti keblumų.

4. TYRIMAS

4.1. Tyrimo metodologija ir eiga

4.1.1. Tyrimui pasirinktos kalbos.

Kalbų tyrimui pasirinkimą lėmė jų prieinamumas. Kadangi tyrime buvo lyginamas dirbtinio intelekto simuliuojamas sinchroninis mašininis vertimas ir profesionalių vertėjų sinchroninis vertimas, tyrimui kalbų ir jų vertimų buvo ieškoma Europos Parlamento svetainėje. Buvo klausomi komitetų posėdžiai ir plenariniai posėdžiai įvairiomis temomis ir renkamos kalbos anglų kalba, kurios buvo verstos į lietuvių kalbą.

Atrinktos penkios ne trumpesnės kaip penkių minučių kalbos anglų kalba. Visų kalbų kalbėtojai yra negimtakalbiai. Visos kalbos buvo sakytos posėdžiuose nuo 2024 m. gruodžio 5 d. iki 2025 m. sausio 16 d. Toliau pateikiamas tyrimui naudotų kalbų sąrašas ir jų specifikacijos:

1. Kalba Nr. 1 apie klimato kaitą ir prisitaikymą prie jos, sakytą Jungtiniame aplinkos, visuomenės sveikatos ir maisto saugos bei biudžeto kontrolės komitetų posėdyje. Kalba truko 5 min. 52 sek. ir buvo sakoma vidutiniškai 132 žodžiai per minutę greičiu.
2. Kalba Nr. 2 apie naujus maisto produktus, sakytą Aplinkos, visuomenės sveikatos ir maisto saugos komiteto posėdyje; kalba truko 5min 9 sek. ir jos vidutinis greitis buvo 147 žodžiai per minutę.
3. Kalba Nr. 3 apie žmones su negalia ir jų teises sakytą EP plenariniame posėdyje. Kalba truko 8min 12 sek. ir jos vidutinis greitis buvo 112 žodžiai per minutę.
4. Kalba Nr. 4 apie Sirijos režimą ir humanitarinę situaciją regione, sakytą taip pat EP plenariniame posėdyje. Kalba truko 5min 24 sek., o jos vidutinis greitis buvo 129 žodžiai per minutę.
5. Kalba Nr. 5 apie smurtą prieš moteris sakytą Moterų teisių ir lyčių lygybės komiteto posėdyje. Kalba truko 5 min. 32 sek. ir jos vidutinis greitis buvo 168 žodžiai per minutę.

Visos šios kalbos ir jų vertimai buvo atsisiųsti ir transkribuoti naudojant nemokamą programą internete „Sonix“. Vertimų transkripcijos buvo peržiūrimos ir redaguojamos, kad atitiktų garso įrašus.

4.1.2. Tyrimui pasirinkta dirbtinio intelekto sistema

Šiam tyrimui pasirinkta dirbtinio intelekto sistema, pokalbių robotas „ChatGPT“¹, naudojantis GPT architektūrą – generatyvinio iš anksto apmokyto transformerio (angl. *Generative Pre-trained Transformer*) architektūrą, kuri leidžia analizuoti tekstą ir generuoti natūraliai skambančius atsakymus. Ši sistema pasirinkta dėl jos prieinamumo ir populiarumo. Kalla et al (2023) rašo, kad „ChatGPT“ yra didelės apimties kalbos modelis ir vienas pažangiausių pasiekimų dirbtinio intelekto ir natūralios kalbos apdorojimo srityse, kuri sukūrė įmonė „Open AI“. Pasak Singh et al (2023), įmonė „Open AI“ sistemą „ChatGPT“ pristatė kaip reikšmingą pažangą natūralios kalbos apdorojimo srityje, sukurtą siekiant generuoti tekstinius atsakymus panašius į žmogaus atsakymus. Pagrindinė idėja yra panaudoti didžiulius duomenų rinkinius, didelius skaičiavimo išteklius, ir pažangius algoritmus ir sukurti sistemą, galinčią išgauti ir pateikti vertingą informaciją (Kalla et al 2023). Autorius rašo, kad nuolatos vyksta mokymosi procesas, kurio metu „ChatGPT“ išmoksta generuoti panašius į žmogaus atsakymus, taip pat sistema gauna ir grįžtamąjį ryšį, dėl to ji gali palaikyti natūralius pokalbius su naudotojais.

„ChatGPT“ turi įvairius modelius, kurie yra pritaikyti tam tikroms užduotims atlikti. Pasak Singh et al (2023), „ChatGPT“ puikiai supranta kontekstą ir pateikia kontekstui tinkamus atsakymus. Autoriai taip pat mini, kad „ChatGPT“ gali būti panaudotas įvairiose srityse – sistema gali atsakyti į įvairius klausimus įvairiomis temomis, taip pat ji gali būti naudojama kūrybiniam rašymui, kaip asmeninis asistentas ar programuojant. Nors sistema originaliai nebuvo kuriama vertimui, dabar gali versti iš vienos kalbos į kitą, taip pat į sistemą įdiegus balso režimą, sistema jau gali versti ir žodžiu. Nors sistema šiuo metu dar negali vienu metu klausytis garso ir produkuoti kalbos, ji gali simuliuoti įvairias situacijas, įskaitant ir sinchroninį vertimą. Tai kad sistema turi balso režimą ir gali simuliuoti įvairias situacijas taip pat buvo viena iš priežasčių, kodėl ją buvo pasirinkta naudoti tyrime.

Tyrime naudotas „ChatGPT 4o“ modelis, kuris pasak kūrėjų yra greita, universali ir ekonomiška dirbtinio intelekto sistema, skirta suprasti kontekstą, kurti, ir samprotauti. „Tai yra žingsnis link daug natūralesnės žmogaus ir kompiuterio sąveikos“ (Open AI 2024). Kūrėjų teigimu, šis modelis gali priimti bet kokios formos įvestį – teksto, garso, vaizdo – ir taip pat pateikti bet kurios formos išvestį. „Open AI“ interneto puslapyje taip pat pateikiama, kad sistema palaiko daugiau nei 50 kalbų, tarp jų ir lietuvių.

4.1.3. Tyrimui pasirinkti mašininio vertimo kokybės vertinimo metodai

¹ <https://chatgpt.com/>

Nors automatiniai vertinimo metodai yra naudingi norint palyginti sistemas tarpusavyje, vienas jų trūkumų yra tas, kad jie neatsižvelgia į procesus vykstančius verčiant žmogui. Kadangi mašininio vertimo žodžių sistemų pagrindinis tikslas yra pakeisti vertėjus žmones, kokybė, kurią pateikia mašininio vertimo žodžių sistemos turėtų prilygti žmonių vertėjų kokybei, todėl šiame darbe pasirinkta naudoti žmogaus vertinimo metodą ir taikyta sistema, kuri paprastai naudojama žmogaus vertimui žodžiu vertinti. Tai Europos Sąjungos institucijų vertėjų žodžių akreditacijos vertinimo sistema.

Nors šiame darbe yra tiriamas vertimas žodžiu, kuris turi paralingvistinių aspektų, tokių kaip tonas, tarimas, vertimo greitis ir kt., dėl šio darbo apimties ribotumo, buvo nuspręsta šių paralingvistinių aspektų nevertinti, todėl minėta vertinimo sistema buvo pakoreguota ir pasirinkti šiam tyrimui aktualūs parametrai. Buvo palikti 3 pagrindiniai aspektai, tačiau kai kurios jų kategorijos panaikintos. Buvo atmesti tokie kriterijai kaip dikcija, akcentas, vertimo greitis, ar buvo malonu klausytis vertėjo ir ar jis skambėjo patikimai, ar nebuvo staigių ar ilgų pauzių ir pan. Kadangi ši vertėjų akreditacijos vertinimo sistema yra ribota ir trūksta tikslumo, sistema, buvo pakoreguoti ir pasirinktieji kriterijai, visu pirma juos iš klausimų paverčiant teiginiais. Tam, kad tyrime naudojama vertinimo sistema būtų tikslesnė buvo pasitelktos kai kurios MQM klaidų tipologijos (kuri buvo minima x skyriuje) kategorijos. Tyrimui taikyti vertinimo sistema išdėstyta 2 lentelėje.

2 lentelė. Kokybės vertinimo aspektai naudoti tyrime.

Neatitikimų grupės	Neatitikimų kategorijos
Turinys	Neperteikta pagrindinė idėja/mintis
	Praleista informacija
	Praleidimas (elemento)
	Pridėjimas
	Neteisingas vertimas
	Tikriniai vardai
	Idomatiniai posakiai
Forma	Gramatika
	Registras
	Derinimas
	Terminologija

Technika	Pažodinis vertimas
	Pasitaisymai/pakartojimai

Kaip matome iš 2 lentelės, darbe buvo naudojami 3 pagrindiniai kokybės aspektai: turinys (angl. *content*), forma (angl. *form*) ir technika (angl. *technique*). Turinio aspektas atspindi vertimo tikslumą. Turinio neatitikimai yra tokie, kai vertimas netiksliai perteikia originalo kalbą. Neatitikimų gali būti įvairių: originalo pagrindinių idėjų ar minčių perteikimo (angl. *rendering of the original ideas*); praleidimas (angl. *omission*), kai vertime trūksta turinio, kuris yra originale. Reikia paminėti, kad buvo išskirti du praleidimo tipai – praleistos informacijos, kai vertime trūksta viso segmento, ir praleisto elemento, kai yra išverstas visas segmentas, bet trūksta vieno ar kelių žodžių; pridėjimas (angl. *addition*), kai vertime yra pridėtas turinys, kurio nėra originale; neteisingas vertimas (angl. *mistranslation*), kai vertimo segmentas netiksliai atspindi originalą; tikriniai vardai (angl. *proper names*), kai vertime neteisingai išverstas tikrinis pavadinimas ar vardas.

Kitas aspektas – forma. Tai neatitikimai, susiję su vertimo sklandumu. Šiai neatitikimų grupei priskiriamos gramatikos (angl. *grammar*) klaidos. Šiame tyrime gramatikos klaidomis laikomos morfologijos klaidos, o linksnių ir kalbos dalių gramatinių ypatybių derinimo (angl. *agreement*) klaidos išskiriamos atskira kategorija. Taip pat formos neatitikimais laikomas netinkamas registro pasirinkimas ir netinkamas idiomatinių posakių perteikimas, bei terminologijos klaidos – kai vertime terminas nėra teisingas ar normatyvinis ekvivalentas ar originalo tekste esančio termino atitikmuo. Terminų teisingumui įvertinti buvo naudojama interneto svetainė Interaktyvioji terminologija Europai (toliau IATE²) – ES terminologijos duomenų bazė. Jei terminai nebuvo rasti IATE duomenų bazėje, jų buvo ieškoma Visuotinės lietuvių enciklopedijos svetainėje³ bei „EUR-Lex“ ES teisės interneto portale⁴.

Paskutinė šiame tyrime naudota neatitikimų grupė yra technika, kuri taip pat prisideda prie vertimo sklandumo. Neatitikimais buvo laikoma kai kalba buvo verčiama pažodžiui (angl. *literal rendition*), tai yra kai žodžiai ar žodžių junginiai verčiami vertimo kalbai nenatūralia tvarka, dažnai dėl netinkamo originalo teksto stiliaus išlaikymo. Taip pat neatitikimais laikomi pasitaisymai ir nereikalingi pakartojimai, kurie nėra svarbūs retoriškai.

² <https://iate.europa.eu/home>

³ <https://www.vle.lt/>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

Kaip buvo minėta anksčiau, vertinant vertimą žodžiu yra sunku atskirti kas yra klaida, o kas ne. Praleidimas, pridėjimas, apibendrinimas ir kt. gali būti nelaikomi klaidomis, jie gali būti padaryti dėl pasirinktos vertimo strategijos. Todėl šiame darbe vartojamas terminas neatitikimas – bet koks skirtumas tarp originalo ir vertimo, taip pat ir gramatinės klaidos. Buvo fiksuojamas ir skaičiuojamas kiekvienas neatitikimas tarp originalo ir vertimo. Kadangi pagrindinė vertėjų užduotis yra perteikti girdimos kalbos prasmę, rasti neatitikimai vertinti ir kokybiškai – buvo vertinama ar praleista, pridėta, neteisingai išversta ir kt. informacija turėjo įtakos pagrindinei originalo segmento minčiai arba turėjo įtakos tam, kad būtų suprasta segmento vertimo mintis, taip pat ar turėjo įtakos vertimo sklandumui. Buvo išskirti keturi neatitikimų įtakos prasmei ir sklandumui lygiai:

1. neturėjo įtakos prasmei;
2. turėjo nedaug įtakos prasmei (nedaug pakeitė prasmę, bet pagrindinę mintį buvo galima suprasti);
3. turėjo daug įtakos prasmei (visiškai pakeitė segmento prasmę arba buvo neįmanoma suprasti segmento pagrindinės minties);
4. turėjo įtakos sklandumui (segmento prasmė perteikta, tačiau vertimas nėra sklandus ar yra nenatūralus vertimo kalboje).

4.1.4. Tyrimo eiga

Tyrimui pasirinktos penkios Europos Parlamento kalbos anglų kalba ir jų profesionalūs vertimai į lietuvių kalbą buvo atsisiųsti ir transkribuoti naudojant nemokamą transkribavimo programą internete „Sonix“. Transkripcijos patikrintos ir suredaguotos, kad atitiktų kalbų įrašus. Tuomet originalo kalbos anglų kalba buvo išverstos dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ simuliuojant sinchroninį vertimą

Ijungus „ChatGPT“ balso režimą, sistemai buvo užduodami keli klausimai anglų kalba. Pirmas – ar sistema žino kuo skiriasi vertimas raštu ir vertimas žodžiu? Antras – ar sistema žino kuo skiriasi nuoseklus vertimas žodžiu ir sinchroninis vertimas žodžiu? Šie klausimai buvo užduodami tam, kad sistema žinotų apie kokį vertimą kalbama, kai jai bus užduodama užduotis išversti kalbą. Po to kai sistema atsako į pateiktus klausimus, jai buvo duodama užduotis anglų kalba. Užduotis buvo tokia: „Sakysiu maždaug 10 minučių kalbą, gal net trumpiau. Man reikia, kad klausytum manęs ir

nepertrauktum kol kalbu. Kai baigsiu, noriu, kad elgtumėsi kaip profesionalus vertėjas žodžiu, dirbantis tokioje institucijoje kaip Europos Parlamentas. Man reikia, kad išverstum žodžiu mano sakomą kalbą į lietuvių kalbą. Noriu, kad apsimestum, jog tai yra sinchroninis, o ne nuoseklusis vertimas. Ar supratai?⁵“ Kai „ChatGPT“ atsakydavo, kad mane suprato, buvo paleidžiamas kalbos anglų kalba įrašas. Po to, kai baigdavosi originalo kalba, sistema balsu pateikdavo vertimą į lietuvių kalbą. Baigus balso režimą pokalbių lange būdavo matoma transkripcija to, ką „girdėjo“ ir užfiksavo „ChatGPT“ sistema bei vertimo į lietuvių kalbą transkripcija. Pieš atliekant vertimus, kurie buvo naudoti tyrime, buvo atlikta pora bandymų – sistemos „ChatGPT“ paprašius pateikti nuoseklą ir sinchroninio vertimo variantus, sistema pateikdavo skirtingus vertimus. Darbe yra tiriama vertimų kokybė, o ne praktinis sistemos taikymas, todėl laikoma, kad sistemos „ChatGPT“ simuliuojamas sinchroninis vertimas yra tinkamas šiam tikslui.

Tyrimo eigoje buvo analizuojami sistemos „ChaGPT“ pateikti vertimai ir profesionalių vertėjų vertimai. Analizė buvo atliekama naudojant „Excel“ programą. Į „Excel“ programą buvo įkeliami ir susegmentuojama originalo kalbos transkripcija. Vienu segmentu dažniausiai buvo laikomas vienas sakinyss. Kai kuriais atvejais tai buvo pora sakinių. Į tą patį „Excel“ programos langą buvo įkeliamos ir transkripcijos to, ką „girdėjo“ „ChatGPT“ sistema, profesionalaus vertėjo žodžiu vertimo į lietuvių kalbą transkripcija bei „ChatGPT“ pateikto vertimo į lietuvių kalbą transkripcija. Tuomet buvo lyginamas originalas ir profesionalių vertėjų žodžiu vertimas bei originalas ir „ChatGPT“ pateiktas vertimas. Kiekvienu atveju buvo fiksuojami neatitikimai tarp originalo ir vertimo ir jie priskiriami tam tikram tipui. Kiekvienas neatitikimas taip pat buvo pažymimas tam tikra spalva, pagal tai, kokią jis turėjo įtaką prasmei ar sklandumui.

Po to kai buvo išanalizuoti visi vertimai, buvo sumuoti visi neatitikimai tarp originalo ir vertimų – profesionalių vertėjų žodžiu ir sistemos „ChatGPT“. Taip pat buvo suskaičiuota, kiek neatitikimų kokią įtaką turėjo vertimo prasmei ir sklandumui.

Taip pat reikia paminėti ir išskirtinį atvejį. Analizuojant vertimus buvo pastebėta, kad vienos kalbos vertimų analizės rezultatai nukrypo nuo normos. Tiek dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“, tiek profesionalaus vertėjo vertime rastas daug didesnis skaičius neatitikimų nei kituose vertimuose. Šios kalbos vertimuose neatitikimai, turintys įtakos prasmei, sudarė daug didesnę dalį negu kitų kalbų

⁵ Užduotis anglų kalba „I will give you a speech of about 10 minutes, maybe less. I need you to listen and not interrupt me while I speak. After I finish, I need you to act as a professional language interpreter working for an institution such as European Parliament, and I need you to interpret my speech into Lithuanian. I need you to pretend that you are interpreting simultaneously and that it's not a consecutive interpretation. Do you understand?“

vertimuose. Profesionalaus vertėjo vertime didelę įtaką prasmei turinčių neatitikimų ir nedidelę įtaką prasmei turinčių neatitikimų sudarė po lygiai – po beveik 27%, o dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertime didelę įtaką turintys neatitikimai sudarė beveik 24 %, nedidelę – apie 41 %. Kadangi kituose vertimuose didelę ir nedidelę įtaką prasmei turinčių neatitikimų dalis buvo daug mažesnė, nuspręsta šios kalbos vertimų analizės rezultatų neįtraukti į bendrą rezultatų statistiką. Toliau yra pateikiami likusių keturių kalbų vertimų analizės rezultatai.

4.2. Vertimų analizės rezultatai

Toliau yra pateikiami profesionalių vertėjų žodžiu ir dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ pateiktų vertimų analizės rezultatai. Išanalizavus profesionalių vertėjų ir dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimus (žr. Priedus **xyz**), suklasifikavus (žr. Priedus **zyx**) ir susumavus profesionalių vertėjų ir sistemos „ChatGPT“ vertimuose aptiktus neatitikimus, matome, kad dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose aptikti 106 neatitikimai, o profesionalių vertėjų vertimuose – 95 (žr. 3 lentelę). Toliau atskirai aptariami sistemos „ChatGPT“ ir profesionalių vertėjų žodžiu vertimuose rasti neatitikimai ir jų pavyzdžiai, jie yra pateikiami iš eilės pagal tai kokios kategorijos neatitikimų buvo rasta daugiausia. 4.2.3. skyriuje pateikiami rezultatai vertinant vertimo aspektus tikslumą ir sklandumą, o 4.2.4. skyriuje pateikiami rezultatai vertinant neatitikimų įtakos prasmei ir sklandumui lygi.

3 lentelė. Dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ ir profesionalių vertėjų vertimuose aptiktos klaidos pagal klaidų kategorijas.

Grupės	Neatitikimų kategorijos	Dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“	Profesionalūs vertėjai žodžiu
Turinys	Neperteikta pagrindinė mintis	9	2
	Praleista informacija	28	11
	Praleidimas (elemento)	16	23

	Pridėjimas	2	11
	Neteisingas vertimas	18	19
	Tikriniai vardai	1	1
	Terminologija	-	1
	Idiomatiniai posakiai	1	1
Forma	Derinimas	2	5
	Gramatika	2	2
	Registras	1	1
Technika	Pažodinis vertimas	26	5
	Pasitaisymai	-	13
Iš viso		106	95

4.2.1. Dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose rasti neatitikimai

Dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose aptikta daugiau neatitikimų, nei profesionalių vertėjų vertimuose. Iš visų 106 sistemos „ChatGPT“ vertimuose rastų neatitikimų, didžiausią dalį (beveik 51 %) sudarė dvi kategorijos: praleistos informacijos (28) ir pažodinio vertimo (26) (1 pavyzdys) neatitikimai. Taip pat nemažai aptikta neteisingo vertimo (18) (2 pavyzdys), praleisto elemento (16) (3 pavyzdys), ir neperteiktos pagrindinės minties (9) (4 pavyzdys) neatitikimų (žr. 3 lentelę). Mažiau rasta pridėjimo, derinimo, gramatikos, tikrinių vardų vertimo, registro ir idiomatinių posakių vertimo neatitikimų. Sistemos „ChatGPT“ vertimuose neužfiksuotas nė vienas terminologijos neatitikimas, kas rodo, kad sistema tikėtinai turi prieigą prie terminologijos duomenų bazių arba tai, kad terminologija yra įtraukta į duomenis, kuriais sistema yra apmokoma.

1 pavyzdys. Pažodinio vertimo

Originalas	And the example in the report on the Kiwi investments in Aquitaine are, I think, very striking
------------	--

„ChatGPT“	Ataskaitos pavyzdys apie kivių investicijas Akvitanijoje manau labai ryškus
-----------	---

Šis sistemos „ChatGPT“ vertimas teoriškai nėra klaidingas ir iš konteksto būtų galima suprasti šio segmento mintį, tačiau vertimas yra pažodinis ir nenatūralus lietuvių kalboje todėl buvo žymimas kaip neatitikimas. 4.2.4. yra aptariami rasti neatitikimai pagal jų įtakos prasmei lygį, šiame pavyzdyje pateiktas pažodinio vertimo neatitikimas būtų priskiriamas neatitikimui neturinčiam įtakos prasmei, bet turinčiam įtakos sklandumui. Šiuo atveju profesionalus vertėjas šį segmentą išvertė kaip „Pavyzdys dėl kivių drėkinimo yra labai iškalbingas“, kadangi posėdžio metu, aptariant ataskaitą, buvo klabama apie investicijas į kivių drėkinimą. Tad vertėjas originalo segmentą suprato iš konteksto ir segmentą išvertė, kad klausytojui būtų suprantama segmento mintis.

2 pavyzdys. Neteisingo vertimo.

Originalas	It's called the quantitative and comparable data
„ChatGPT“	Tai vadinama kokybiniais ir palyginamaisiais duomenimis

Šiame pavyzdyje sistema „ChatGPT“ frazę „quantative data“ išvertė kaip „kokybiniai duomenys“ užuot vertus kaip „kiekybiniai duomenys“. Vertimo neatitikimas buvo padarytas dėl to, kad sistema „ChatGPT“ neteisingai „išgirdo“ žodį „quantative“ kaip „qualitative“ automatinio šnekos atpažinimo etape. Tai yra pavyzdys, kai viename iš vertimo etapų atsiradusi klaida, gali būti kartojama tolimesniose etapuose.

3 pavyzdys. Praleisto elemento.

Originalas	The Commission is convinced, and the Member States as well , that those conditions have been convinced
„ChatGPT“	Komisija yra įsitikinusi, kad šios sąlygos įgyvendintos

Šiuo atveju sistema „ChatGPT“ praleido žodžius esančius originalo kalboje. Vertimas be praleidimo būtų „Komisija ir valstybės narės yra įsitikinusios [..]“, kaip kad išvertė profesionalus vertėjas. Nors šis praleidimas buvo skaitomas neatitikimu, jis neturi daug įtakos viso segmento prasmei.

4 pavyzdys. Neperteiktos pagrindinės minties.

Originalas	We have a key interest in the success of the Syrian transition
„ChatGPT“	Mes turime pagrindinį interesą sėkmės Sirijos perėjimo

Šis pavyzdys rodo kaip sistema „ChatGPT“ visiškai neperteikė originalo segmento minties. Palyginimui profesionalus vertėjas tai išvertė kaip „Mes esame suinteresuoti tinkama Sirijos pertvarka“, kas ir buvo šio segmento mintis.

4.2.2. Profesionalių vertėjų žodžiu vertimuose rasti neatitikimai

Kaip matome (žr. 3 lentelę), profesionalių vertėjų vertimuose iš visų rastų neatitikimų didžiausią dalį (apie 44 %) sudarė dvi kategorijos: praleisto elemento (5 pavyzdys) aptikta 23 neatitikimai, o neteisingo vertimo (6 pavyzdys) – 19. Taip pat buvo rastas panašus skaičius praleistos informacijos (11), pridėjimo (11) (7 pavyzdys) ir pasitaisymo (13) (8 pavyzdys) neatitikimų. Reikia paminėti, kad dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose nerasta nė vieno pasitaisymo (žr. 3 lentelę), tai išimtinai būdinga žmonėms.

5 pavyzdys. Praleisto elemento.

Originalas	That is going against the knowledge and skills that we have
Vertėjas	Tai prieštarauja mūsų turimoms žinioms

Šiame pavyzdyje matome, kad profesionalus vertėjas praleido žodį „skills“ („įgudžiai“), tačiau tai visiškai netrukdo suprasti segmento minties.

6 pavyzdys. Neteisingo vertimo.

Originalas	And that means that we are forced to adapt even more than many other regions in the world
Vertėjas	Todėl mes privalome greičiau prisitaikyti, negu kad kiti pasaulio regionai

Čia profesionalus vertėjas žodį „more“ išvertė kaip „greičiau“ užuot jį vertęs kaip „labiau“. Tai nedaug pakeičia segmento mintį, nes „labiau prisitaikyti“ reiškia, kad turime padaryti daugiau nei kiti regionai, kad prisitaikytume, o ne, kad tai turime padaryti anksčiau už kitus regionus.

7 pavyzdys. Pridėjimo

Originalas	In the context of this application , the three conditions, of course, have been fulfilled
Vertėjas	Ir teikiant prašymą dėl didžiojo milčiaus miltelių vartojimo , šios trys sąlygos buvo išpildytos

Šiame pavyzdyje, vertėjas pridėjo papildomos informacijos, kurios nebuvo originale. Visoje kalboje buvo minimas vabzdžio pavadinimas „Tenebrio Molitor“, kuris lietuvių kalboje reiškia „Didysis milčius“, taip pat būtent šioje kalboje nubuvo minima, kad tai yra šio vabzdžio milteliai, nors tai buvo minima kitose posėdžio kalbose. Čia vertėjas nusprendė pridėti šią informaciją, patikslindamas apie kokį prašymą yra kalbama. Tai yra nereikalingas pridėjimas, kadangi iš viso konteksto ir anksčiau pasakytos informacijos yra aišku dėl ko yra teikiamas prašymas, tačiau šis neatitikimas neturėjo įtakos prasmėi, nes segmento prasmė perteikta tik kiek plačiau.

8 pavyzdys. Pasitaisymo.

Originalas	So, it means that people that are already allergic to crustaceans [...]
Vertėjas	Taigi asmenys, atsakingi vėžiagyviams , alergiški vėžiagyviams [...]

Šis pasitaisymas nekeičia segmento minties, tačiau prisideda prie vertimo sklandumo.

Profesionalių vertėjų vertimuose rasti keli neatitikimai derinimo (5) (9 pavyzdys) ir pažodinio vertimo (5) kategorijose. Mažiausiai profesionalių vertėjų vertimuose aptikta terminologijos, registro, idiomatinių posakių ir tikrinių vardų vertimo neatitikimų.

9 pavyzdys. Derinimo.

Originalas	[...] than doing the real work of adaptation and mitigation
Vertėjas	[...]užuot užsiėmę realiu klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo veikla

Šis neatitikimas atsirado dėl to, kad vertėjas nesuderino originalo žodžių „real“ ir „work“ giminės vertimo kalboje. Turėjo būti išversta kaip „[...]užuot užsiėmę realia klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo veikla“. Kadangi vertėjas pasirinko žodį „work“ versti kaip „veikla“, o ne „darbas“, verčiant paskutinį segmento žodį, su juo einantis būdvardis nederėjo savo gimine.

4.2.3. Vertimuose rasti neatitikimai juos vertinant pagal tikslumo ir sklandumo aspektus

Toliau rezultatai lyginami pagal jų poveikį vertimo tikslumui ir sklandumui. Teorinėje dalyje minėta, kad kokybiškas vertimas turi būti tikslus ir sklandus. Kaip minėta anksčiau, dėl turinio grupei priskiriamų neatitikimų nukenčia vertimo tikslumas, o dėl formos ir technikos grupei priskiriamų neatitikimų nukenčia vertimo sklandumas.

1 paveikslas. Rasti vertimo tikslumui ir sklandumui įtakos turintys neatitikimai.

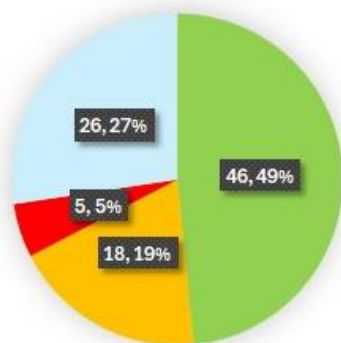
Kaip matome iš 1 paveikslas, tiek dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose, tiek profesionalių vertėjų vertimuose aptikta daugiau neatitikimų turinčių įtakos vertimo tikslumui, nei turinčių įtakos vertimų sklandumui. Taip pat matyti, kad skirstant neatitikimų grupes į prisidedančias prie vertimo aspektų tikslumo (turinio grupės neatitikimai) ir sklandumo (formos ir technikos grupės neatitikimai), dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose abiejų šių grupių vertimų rasta daugiau

nei profesionalių vertėjų vertimuose. Tad dirbtinio intelekto sistemos „CHatGPT“ vertimai yra ne tokie tikslūs ir sklandūs kaip profesionalių vertėjų.

4.2.4. Vertimuose rasti neatitikimai juos vertinant pagal jų įtakos vertimo prasmei ir sklandumui lygį

Jei vertimų analizė tuo ir baigtųsi atrodytų, kad dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ ir profesionalūs vertėjai žodžiu pateikia panašios kokybės vertimus žodžiu, nes abiejų vertimuose buvo aptiktas panašus skaičius neatitikimų. Tačiau reikia atsižvelgti į dar vieną aspektą – pagrindinę vertėjų žodžiu užduotį ir bendrai pagrindinį vertimo žodžiu tikslą – klausytojui perteikti (kiek galima tiksliau ir sklandžiau) originalios kalbos prasmę. Todėl analizės metu neatitikimai buvo vertinami ir kokybiškai – sprendžiama ar neatitikimai turėjo įtakos prasmei ir kiek, ar trukdė suprasti segmento pagrindinę mintį ir prasmę, pritaikant vieną iš neatitikimų įtakos prasmei ir sklandumui lygį. Kiekvienam neatitikimui buvo priskiriamas vienas iš x skyriuje minėtų lygių: neatitikimas neturi įtakos prasmei, neatitikimas turi nedaug įtakos prasmei, neatitikimas turi daug įtakos prasmei ir neatitikimas turi įtakos sklandumui.

Profesionalių vertėjų žodžių vertimuose rasti neatitikimai

Dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose rasti neatitikimai

2 paveikslas. Profesionalių vertėjų ir sistemos "ChatGPT" vertimuose rasti neatitikimai pagal jų įtaką prasmei ir sklandumui.

Kaip galime matosi iš diagramos (2 pav.), dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose ne tik rasta daugiau neatitikimų (106) nei profesionalių vertėjų žodžiu vertimuose, bet ir didesnę dalį (apie 21 %) sudarė neatitikimai turintys didelės įtakos prasmei t. y. tie, kurie gali supainioti ar suklaidinti klausytoją ir, dėl kurių gali būti sunku ar neįmanoma suprasti tam tikro segmento prasmę. Dažniausiai tai yra neatitikimai susiję su turinio grupės neatitikimais, tokiais kaip neteisingas vertimas (10 pavyzdys). Tačiau didelės įtakos prasmei turintys neatitikimai gali priklausyti ir formos ar technikos grupei, pavyzdžiui pažodinio vertimo neatitikimai, gali turėti didelę įtakos ne tik vertimo sklandumui, bet ir jo prasmei (11 pavyzdys). Taip pat dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose pasitaikė ir didesnė dalis (apie 27 %) neatitikimų turinčių nedaug įtakos prasmei.

10 pavyzdys.

Originalas	Assad had proven time and again that there would be never a peaceful, united and stable Syria, nor regional stability under his rule
„ChatGPT“	Asadas ne kartą įrodė, kad po jo valdymo niekada nebus taikios, vieningos ir stabilios Sirijos, nei regioninio stabilumo

Čia neteisingai išversta frazė „under his rule“. Sistema „ChatGPT“ tai išvertė kaip „po jo valdymo“ užuot vertusi kaip „jam valdant“. Tai pakeitė segmento mintį, kuri buvo, kad jam esant valdžioje niekada nebus taikios ir kt. Sirijos, o ne po to kai jis nebebus valdžioje.

11 pavyzdys.

Originalas	It is for the Syrians to build, but the EU has much more it can do for its aspirations
„ChatGPT“	Tai Sirijos žmonėms kurti, tačiau ES gali daug ką padaryti jų siekiams

Šiame pavyzdyje matome kaip sistema „ChatGPT“ segmentą išvertė pažodžiui, dėl to šio segmento prasmę buvo sunku suprasti.

Kaip matome (žr. 2 paveikslą), profesionalių vertėjų vertimuose neatitikimų turinčių didelės įtakos prasmei aptikta žymiai mažesnė dalis (apie 6 %). Daugiausia (beveik 47 %) profesionalių vertėjų vertimuose rasta neatitikimų neturinčių jokios įtakos prasmei, daugeliu atvejų tai buvo praleidimai ir pridėjimai.

Dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose neatitikimai turintys įtakos sklandumui, dažniausiai buvo dėl pažodinio vertimo, o profesionalių vertėjų žodžiu vertimuose dėl pasitaikymų. Derinimo, gramatikos ir registro neatitikimai taip pat dažniausiai buvo priskirti prie tų, kurie turėjo įtakos sklandumui. Tad būtų galima teigti, kad nors tiek dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“, tiek profesionalių vertėjų žodžiu vertimuose aptiktas panašus skaičius neatitikimų, didesnė dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose rastų neatitikimų, turinčių didelės įtakos prasmei, dalis rodo, kad geresnės kokybės vertimus pateikia profesionalūs vertėjai žodžiu, nes pagrindinis vertėjų žodžiu uždavinys yra klausytojui perteikti girdimos originalios kalbos prasmę.

IŠVADOS

Šio darbo tikslas buvo nustatyti, kas pateikia geresnės kokybės vertimus – dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ ar profesionalūs vertėjai žodžiu. Kiekybinė vertimų analizė rodo, kad dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ ir profesionalių vertėjų vertimuose aptiktas maždaug vienodas skaičius neatitikimų, todėl vertinant tik neatitikimų skaičių, vertimai yra panašios kokybės. Vertinant vertimus tikslumo ir sklandumo aspektais, dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ ir profesionalių vertėjų vertimuose aptiktas maždaug vienodas skaičius neatitikimų, turinčių įtakos vertimo tikslumui, ir maždaug vienodas skaičius neatitikimų, turinčių įtakos vertimo sklandumui, tad „ChatGPT“ ir profesionalūs vertėjai žodžiu pateikia panašaus tikslumo ir panašaus sklandumo vertimus.

Neatitikimų kokybinė analizė rodo, kad dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose aptikta didesnė dalis, nei profesionalių vertėjų vertimuose, neatitikimų, turinčių įtakos prasmėi, todėl daroma išvada, kad prasmės perteikimo aspektu profesionalių vertėjų atlikti vertimai yra aukštesnės kokybės. Kadangi pagrindinis vertimo žodžiu tikslas yra perteikti klausytojui kalbos prasmę, šiame darbe atlikto tyrimo išvada, kad geresnės kokybės vertimus pateikia profesionalūs vertėjai žodžiu.

Tyrimas buvo atliktas simuliuojant sinchroninį vertimą naudojant dirbtinio intelekto sistemą „ChatGPT“, o ne specialiai sinchroniniam vertimui skirtą sistemą. Norint gauti išsamesnius rezultatus, galinčius geriau parodyti sinchroninio mašininio vertimo žodžiu sistemų, pagrįstų dirbtiniu intelektu, galimybes, reikalingi tyrimai, kurių metu būtų naudojamos būtent sinchroniniam vertimui žodžiu sukurtos programos. Tad šis darbas yra tik pirmasis žingsnis sinchroninių dirbtinio intelekto mašininio vertimo žodžiu sistemų tyrimuose. Norint išsamiau nustatyti sinchroninių dirbtinio intelekto mašininio vertimo žodžiu pateikiamo vertimo kokybę bei pritaikymo galimybes, reikėtų ne tik tyrimų, kuriuose naudojamos būtent sinchroniniam vertimui sukurtos sistemos, bet ir tyrimų, apimančių ir kitas kalbų poras bei skirtingas komunikacines situacijas, bei tyrimų, kuriuose būtų tiriami ir paralingvistiniai vertimo aspektai.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Abukins, Sierra. 2024. „Eight Key Insights from „AI and the Future of Translation and Interpretation.”“ *Middlebury Institute of International Studies News* (tinklaraštis). Žiūrėta 2025 m. gegužės mėn. 11 d. <https://www.middlebury.edu/institute/news/eight-key-insights-ai-and-future-translation-and-interpretation#:~:text=Many%20panelists%20have%20observed%20that,to%20AI%20to%20save%20money.>
- Anusuya, M. A., ir S. K. Katti. 2009. „Speech Recognition by Machine: A Review.“ *International Journal of Computer Science and Information Security* 6 (3): 181–205. Žiūrėta 2025 m. balandžio mėn. 15 d. <https://sites.google.com/site/ijcsis/all-volumes-issues/vol-6-no-3-dec-2009>
- Baddelay, Alan D., ir Graham J Hitch. 1993. „The recency effect: implicit learning with explicit retrieval.“ *Memory and Cognition* 21: 146–155. <https://doi.org/10.3758/BF03202726>
- Banerjee, Satanjeev, ir Alon Lavie. 2005. „METEOR: An automatic metric for MT evaluation with improved correlation with human judgments.“ *Proceedings of the ACL workshop on intrinsic and extrinsic evaluation measures for machine translation and/or summarization*, 65–72. Žiūrėta 2025 m. gegužės mėn. 10 d. <https://aclanthology.org/W05-0909/>
- Barik, Henri C. 1973. „Simultaneous interpretation: Temporal and quantitative data.“ *Language and Speech* 16 (3): 237–270. <https://doi.org/10.1177/002383097301600307>
- Bhatt, Shobha, Anurag Jain ir Amita Dev. 2021. „Continuous Speech Recognition Technologies—A Review.“ *Recent Developments in Acoustics Select Proceedings of the 46th National Symposium on Acoustics*, redagavo Mahavir Singh ir Yasser Rafat, 85–95. Singapore: Springer Nature Singapore Pte Ltd. <https://doi.org/10.1007/978-981-15-5776-7>
- Broadbent, D. E. 1952. „Speaking and listening simultaneously.“ *Journal of Experimental Psychology* 43, 267–273. <https://doi.org/10.1037/h0058014>
- Bühler, Hildegund. 1986. „Linguistic (semantic) and extra-linguistic (pragmatic) criteria for the evaluation of conference interpretation and interpreters.“ *Multilingua* 5(4): 231–235. <https://doi.org/10.1515/mult.1986.5.4.231>

Chen, Junkun, Mingbo Ma, Renjie Zheng ir Liang Huang 2021. „Direct Simultaneous Speech-to-Text Translation Assisted by Synchronized Streaming ASR.“ *Findings of the Association for Computational Linguistics: ACL-IJCNLP 2021*, 4618–4624. <https://doi.org/10.18653/v1/2021.findings-acl.406>

Chen, Mingda, Paul-Ambroise Duquenne, Pierre Andrews, Justine Kao, Alexandre Mourachko, Holger Schwenk ir Marta R. Costa-jussà. 2023. „BLASER: A Text-Free Speech-to-Speech Translation Evaluation Metric.“ *Proceedings of the 61st Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics* 1:9064–9079, Toronto: Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.18653/v1/2023.acl-long.504>

Christoffels, Ingrid K., Annette M. B. de Groot, ir Judith F. Kroll. 2006. „Memory and language skills in simultaneous interpreters: The role of expertise and language proficiency.“ *Journal of Memory and Language* 54 (3): 324–345. <https://doi.org/10.1016/j.jml.2005.12.004>

Chopra, Abhimanyu, Abhinav Prashar ir Chandresh Sain. 2013. „Natural Language Processing.“ *International Journal of Technology Enhancements and Emerging Engineering Research* 1: 131–134. Žiūrėta 2025 m. gegužės mėn. 10 d. <https://www.semanticscholar.org/paper/Natural-Language-Processing-Chopra-Prashar/ef556e9e39899dc5cc17c12d73c4e68419f3caea>

Dagienė, Valentina. 2022. *Informatikos ir informatinio mokymo mokomoji veikla: Tiuringo testas*, redagavo Viktoras Dagys. Vilnius

Darbutaitė, Rasa. 2013. „Probleminiai eksplikavimo vertimo aspektai.“ *Vertimo studijos* 6, 50–59. <https://doi.org/10.15388/VertStud.2013.6.10544>

Direiker, Ebru. 2015. „Conference interpreting.“ *The Routledge Handbook of Interpreting*, redagavo Holly Mikkelsen ir Renée Jourdenais, 171–185. Oxton/New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315745381>

Eyckmans, June. 2017. „Cultural competence in translation studies and its assessment.“ *Towards transcultural awareness in translation pedagogy*, redagavo Julie Deconinck, Philippe Humblé, Arvi Sepp ir Hélène Stengers, 209–229. Žiūrėta 2025 m. gegužės mėn. 11 d. <http://hdl.handle.net/1854/LU-8552979>

Europos Sąjunga. 2021. „Dirbtinis intelektas. Ką verta žinoti?“ *Europos jaunimo portalas* (tinklaraštis). Žiūrėta 2025 m. gegužės mėn. 10 d. https://youth.europa.eu/get-involved/your-rights-and-inclusion/artificial-intelligence-what-you-should-better-know_lt

Europos Sąjunga. n.d. „Marking criteria.“ *Work as a Freelance Interpreter at the EU* (tinklaraštis). Žiūrėta 2025 m. gegužės 10 d. https://europa.eu/interpretation/doc/marking_criteria_en.pdf

Fantinuoli, Claudio. 2023a. „Machine Interpreting.“ *EasyAI* (tinklaraštis). Žiūrėta 2025 m. gegužės mėn. 10 d. <https://easyai.uni-mainz.de/html/machine-interpreting.html#bibliography>.

Fantinuoli, Claudio. 2023b. „Towards AI-enhanced computer-assisted interpreting.“ *Interpreting Technologies – Current and Future Trends*, redagavo Gloria Corpas Pasrot ir Bart Defrancq, 46–71. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/ivitra.37.03fan>

Fantinuoli, Claudio. 2024. „Defining Machine Interpreting.“ *Dr. Claudio Fantinuoli* (tinklaraštis). Žiūrėta 2024 m. sausio mėn. 24 d. <https://claudiofantinuoli.org/blog/2024/01/24/defining-machine-interpreting/>.

Fantinuoli, Claudio ir Bianca Prandi. 2021. „Towards the evaluation of automatic simultaneous speech translation from a communicative perspective.“ *Proceedings of the 18th International Conference on Spoken Language Translation*, 245–254. Bangkok: Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.18653/v1/2021.iwslt-1.29>

Forcada, Mikel L. 2017. „Making sense of neural machine translation.“ *Translation spaces* 6 (2): 291–309. <https://doi.org/10.1075/ts.6.2.06for>

Gerver, David. 1971. *Simultaneous and Consecutive Interpretation and Human Information Processing*. London: Oxford university Press.

Gile, Daniel. 2009. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.8>

Gile, Ddaniel. 2021. „The Effort Models of Interpreting as a Didactic Construct.“ *Advances in Cognitive Translation Studies*, redagavo Ricardo Muñoz Martín, Sanjun Sun ir Defeng Li, 139–160. Singapore: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-981-16-2070-6>

Goldman-Eisler, Frieda. 1972. „Segmentation of input in simultaneous translation.“ *Journal of Psycholinguistic Research* 1 (2), 127–140. <https://doi.org/10.1007/BF01068102>

Great Learning Team. 2025. 11 „Trending Natural Language Processing Applications in 2025.“ *Great Learning* (tinklaraštis). Žiūrėta 2025 m. gegužės 10 d.
<https://www.mygreatlearning.com/blog/trending-natural-language-processing-applications/>

Haenlein, Michael, ir Andreas Kaplan. 2019. „A Brief History of Artificial Intelligence: On the Past, Present, and Future of Artificial Intelligence.“ *California Management Review* 61(4): 5–14.
<https://doi.org/10.1177/0008125619864925>

Han, Chao. 2022. „Interpreting testing and assessment: A state-of-the-art review.“ *Language Testing* 39 (1): 30–55. <https://doi.org/10.1177/02655322211036100>

Han, Chao, ir Xiaolei Lu. 2021. „Interpreting quality assessment re-imagined: The synergy between human and machine scoring.“ *Interpreting and Society: An Interdisciplinary Journal* 1 (1): 70–90. <https://doi.org/10.1177/27523810211033670>

Hirschberg, Julia ir Christopher D. Manning. 2015. „Advances in natural language processing.“ *Science* 349(6245): 261–266. <https://doi.org/10.1126/science.aaa8685>

ISO/IEC 22989:2022. *Information technology — Artificial intelligence — Artificial intelligence concepts and terminology*

Jia, Ye, Michelle Tadmor Ramanovich, Tal Remez ir Roi Pomerantz. 2022. „Translatotron 2: High-quality direct speech-to-speech translation with voice preservation.“ *Proceedings of the 39 th International Conference on Machine Learning*, 10120–10134, Baltimorė, JAV.

Jones, Roderick. 2002. *Conference interpreting explained*. 2nd ed. London: Routledge.

Jurafsky, Daniel ir James H. Martin. 2025. *Speech and Language Processing: An Introduction to Natural Language Processing, Computational Linguistics, and Speech Recognition with Language Models*, 3rd ed. Žiūrėta 2025 m. gegužės 10 d.
<https://web.stanford.edu/~jurafsky/slp3https://doi.org/10.4324/9781315760322>

Kalla, Dinesh, Nathan Smith, Fnu Samaah, ir Sivaraju Kuraku. 2023. „Study and Analysis of ChatGPT and Its Impact on Different Fields of Study.“ *International Journal of Innovative Science and Research Technology* 8 (3): 827–833. <https://doi.org/doi:10.5281/zenodo.7767675>

Kasneci, Enkelejda, Kathrin Sessler, Stefan Küchemann, Maria Bannert, Daryna Dementieva, Frank Fischer, Urs Gasser, Georg Groh, Stephan Günemann, Eyke Hüllermeier, Stephan Krusche, Gitta Kutyniok, Tilman Michaeli, Claudia Nerdel, Jürgen Pfeffer, Oleksandra Poquet, Michael Sailer, Albrecht Schmidt, Tina Seidel, Matthias Stadler, Jochen Weller, Jochen Kuhn ir Gjergji Kasneci. 2023. „ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education.“ *Learning and Individual Differences* 103. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102274>

Kocmi, Tom, ir Christian Federmann. 2023. „Large Language Models Are State-of-the-Art Evaluators of Translation Quality.“ *Proceedings of the 24th Annual Conference of the European Association for Machine Translation*, 193–203. Tampere, Finland: European Association for Machine Translation. Žiūrēta 2025 m. gegužēs mēn. 10 d. <https://aclanthology.org/2023.eamt-1.19/>

Koehn, Philipp. 2020. *Neural machine translation*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108608480>

Kokoszicka, Monika. 2021. “Under Pressure. AI And Interpreting In The Future: Disruption, Perception And Reality.” (internetinis seminaras). *AIIC UK & Ireland's webinar series on AI and interpreting, part 5*. 2021 m. susio mēn. 15 d. Žiūrēta 2025 m. gegužēs mēn. 10 d. <https://aiic.co.uk/site/uk-ie/AI-interpreting>.

Kufel, Jakub, Katarzyna Bargieł-Łączek, Szymon Kocot, Maciej Koźlik, Wiktoria Bartnikowska, Michał Janik, Łukasz Czogalik, Piotr Dudek, Mikołaj Magiera, Anna Lis, Iga Paszkiewicz, Zbigniew Nawrat, Maciej Cebula, ir Katarzyna Gruszczyńska. 2023. „What Is Machine Learning, Artificial Neural Networks and Deep Learning?-Examples of Practical Applications in Medicine.“ *Diagnostics*, 13(15): 1–22. <https://doi.org/10.3390/diagnostics13152582>

Lee, Tae-Hyung. 2002. „Ear Voice Span in English into Korean Simultaneous Interpretation.“ *Meta* 47(4), 596–606. <https://doi.org/10.7202/008039ar>

Limbu, Sireesh Haang. 2020. „Direct Speech to Speech Translation Using Machine Learning.“ *Daktaro disertacija, Uppsalos universitetas*. Žiūrēta 2025 m. gegužēs mēn. 10 d. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-439141>

MacDonald, Keza. 2024. „‘It gets more and more confused’: can AI replace translators?“ *The Guardian*. Žiūrēta 2025 m. gegužēs mēn. 10 d. <https://www.theguardian.com/books/2024/nov/11/it-gets-more-and-more-confused-can-ai-replace-translators>.

- Mahesh, Batta. 2020. „Machine Learning Algorithms - A Review.“ *International Journal of Science and Research (IJSR)* 9 (1): 381–386. <https://doi.org/10.21275/ART20203995>.
- Maskaliūnienė, Nijolė, ir Ligija Kaminskienė. 2012. „Bendrosios kompetencijos ir vertėjų rengimas“. *Vertimo Studijos*, 5: 113–129. Vilnius. <https://doi.org/10.15388/VertStud.2012.5.10564>
- Minsky, Marvin ir Seymour Papert. 1988. *Perceptrons: An Introduction to Computational Geometry*. MIT Press
- MQM. Atnaujinta 2023a. „MQM history“. Žiūrėta 2025 m. gegužės mėn. 10 d. <https://themqm.org/mqm-history/>
- MQM. Atnaujinta 2023b. „MQM Core Typology“. Žiūrėta 2025 m. gegužės mėn. 10 d. <http://themqm.info/typology/>.
- Mweri, Jefwa G. 2010. „Interpretation: signs and meaning, diversity in language use, equivalences and cultural untranslatability.“ *The Journal of Language, Technology & Entrepreneurship in Africa*, 2 (1): 21–35. <https://doi.org/10.4314/jolte.v2i1.51988>
- Naderi, Julina, Alexandre P. Magalhaes, Gözde Kibar, Gregoire Stik, Yaotian Zhang, Sebastian D. Mackowiak, Hannah M. Wieler, Francesca Rossi, Rene Buschow, Marie Christou-Kent, Marc Alcoverro-Bertran, Thomas Graf, Martin Vingron, ir Denes Hnisz. 2024. „An activity-specificity trade-off encoded in human transcription factors.“ *Nature cell biology*, 26(8):1309-1321. doi: <https://doi.org/10.1038/s41556-024-01411-0>
- Okpor, M. D. 2014. „Machine Translation Approaches: Issues and Challenges.“ *IJCSI International Journal of Computer Science Issues* 11 (5): 159–165. Žiūrėta 2025 m. gegužės mėn. 10 d. <https://www.ijcsi.org/papers/IJCSI-11-5-2-159-165.pdf>
- OpenAI. 2024. „Hello GPT-4o.“ *Open AI* (tinklaraštis). Žiūrėta 2025 m. gegužės mėn. 10 d. <https://openai.com/index/hello-gpt-4o/>.
- Papi, Sara, Marco Gaido, Matteo Negri, ir Marco Turchi 2022. „Does Simultaneous Speech Translation need Simultaneous Models?“ *Findings of the Association for Computational Linguistics: EMNLP 2022*, 141–153, Abu Dhabi, United Arab Emirates: Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.18653/v1/2022.findings-emnlp.11>

Papineni, Kishore, Salim Roukos, Todd Ward, ir Wei-Jing Zhu. 2002. „Bleu: A Method for Automatic Evaluation of Machine Translation“. *Proceedings of the 40th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*, 311–318. Philadelphia, USA: Association for Computational Linguistics.

Pažūsis, Lionginas, Nijolė Maskaliūnienė, Rasa Darbutaitė, Rasa Klioštoraitytė, Dalia Mankauskienė, Irena Miškinienė, ir Markas Paura. 2014. *Vertimo Studijų Žodynas*. Vilnius: Lodvila.

Pérez-Ortiz, Juan Antonio, Mikel L. Forcada, ir Felipe Sánchez-Martínez. 2022. „How neural machine translation works.“ *Machine translation for everyone: Empowering users in the age of artificial intelligence*, redagavo Dorothy Kenny, 141–164. Berlynas: Language Science Press.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.6760020>

Pöchhacker, Franz. 1994. „Quality Assurance in Simultaneous Interpreting.“ *Teaching Translation and Interpreting 2: Insights, Aims and Visions. Papers from the Second Language International Conference Elsinore*, redagavo Cay Dollerup ir Annette Loddegaard, 233–244. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.5.33poc>

Pöchhacker, Franz. 2011. „Researching interpreting: Approaches to inquiry.“ *Advances in Interpreting Research: Inquiry in action.*, redagavo Brenda Nicodemus ir Laurie Swabey, 5–26. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.99.04poch>

Pöchhacker, Franz. 2016. *Introducing Interpreting Studies*. 2nd ed. Abington/ New York: Routledge.

Prandi, Bianca. 2023. *Computer-assisted simultaneous interpreting: A cognitive-experimental study on terminology*. Berlín: Language Science Press. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7143056>

Ralys, Danielius Algirdas. 2017. „Mašininis vertimas lietuvių kalbai.“ *Bendrinė kalba* 90(1). Žiūrėta 2025 m. gegužės mėn. 10 d. <https://www.lituanistika.lt/content/70948>

Rashid, Adib Bin ir Ashfakul Karim Kausik. 2024. „AI revolutionizing industries worldwide: A comprehensive overview of its diverse applications.“ *Hybrid Advances*, 7.
<https://doi.org/10.1016/j.hybadv.2024.100277>

Rei, Ricardo, Craig Stewart, Ana C. Farinha, ir Alon Lavie. 2020. „COMET: A Neural Framework for MT Evaluation.“ *Proceedings of the 2020 Conference on Empirical Methods in Natural*

Language Processing (EMNLP), 2685–2702. Association for Computational Linguistics.
<https://doi.org/10.18653/v1/2020.emnlp-main.213>

Rossi, Caroline, ir Alice Carré. 2022. „How to choose a suitable neural machine translation solution: Evaluation of MT quality.“ *Machine translation for everyone: Empowering users in the age of artificial intelligence*, redagavo Dorothy Kenny, 51–79. Berlin: Language Science Press.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.6653406>

Russell, Stuart ir Peter Norvig. 2020. *Artificial Intelligence A Modern Approach*. 4th ed. New Jersey: Pearson Education

Seeber, Kilian G. 2011. „Cognitive load in simultaneous interpreting. Existing theories – new models.“ *Interpreting* 13(2), 176–204. <https://doi.org/10.1075/intp.13.2.02see>

Seleskovitch, Danica. 1994. *Interpreting for international conferences : problems of language and communication*. Washington, D.C.: Pen and Booth. Žiūrēta 2025 m. gegužės mėn. 10 d.
<https://archive.org/search.php?query=external-identifier%3A%22urn%3Aalcp%3Ainterpretingfori0000sele%3Aepub%3Adbaff676-0dcf-42ff-b200-15d8d4a2a097%22>

Setton, Robin. 1999. *Simultaneous Interpretation: A cognitive-pragmatic analysis*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/btl.28>

Setton, Robin. 2006. „Context in Simultaneous Interpretation.“ *Journal of Pragmatics* 38 (3): 374–389. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2005.07.003>

Singh, Shashi Kant, Shubham Kumar, ir Pawan Singh Mehra. 2023. „Chat GPT & Google Bard AI: A Review.“ *International Conference on IoT, Communication and Automation Technology (ICICAT)*, 1–6. Gorakhpur, India. <https://doi.org/10.1109/ICICAT57735.2023.10263706>

Syed, Imran, ir Vanita Lokhande. 2024. „An overview of the supervised machine learning.“ *International Research Journal of Modernization in Engineering Technology and Science* 6 (3).

Stahlberg, Felix. 2020. „Neural Machine Translation: A Review.“ *Journal of Artificial Intelligence Research* 69: 343–418. <https://doi.org/10.1613/jair.1.12007>

Tripathi, Sneha ir Juran Krishna Sarkhel. 2010. „Approaches to machine translation.“ *Annals of Library and Information Studies* 57 (4), 388-393. Žiūrēta 2025 m. gegužės mėn. 10 d.
<http://nopr.niscpr.res.in/handle/123456789/11057>

Turing, Alan M. 1950. „Computing Machinery and Intelligence.“ *Mind*, 49(236): 433–460.
<https://doi.org/10.1093/mind/LIX.236.433>

Vaišnoras, Vytautas. 2014. *Vertimas žodžiu*. Vilnius: Vilniaus Universitetas.

Vaswani, Ashish, Noam Shazeer, Niki Parmar, Jakob Uszkoreit, Llion Jones, Aidan N. Gomez, Łukasz Kaiser ir Illia Polosukhin. 2017. „Attention is all you need.“ *Advances in Neural Information Processing Systems* 30. Žiūrēta 2025 m. gegužės mėn. 10 d.
https://papers.nips.cc/paper_files/paper/2017/hash/3f5ee243547dee91fbd053c1c4a845aa-Abstract.html

Wang, Jiayi. 2023. „Exacerbating cultural differences in translation/interpreting as intercultural mediation.“ *The Routledge Handbook of Intercultural Mediation*, redagavo Dominic Busch, 423–433. New York:Routledge. <https://www.doi.org/10.4324/9781003227441>

Wang, Xiaoman, ir Claudio Fantinuoli. 2024. „Exploring the Correlation between Human and Machine Evaluation of Simultaneous Speech Translation.“ *Proceedings of the 25th Annual Conference of the European Association for Machine Translation*, 327–336. Sheffield, UK: European Association for Machine Translation (EAMT).

Zhang, Wei. 2025. „Applications of Deep Learning in Natural Language Processing: A Case Study on Machine Translation.“ *Journal of Computer, Signal, and System Research* 2 (1): 1–8.
<https://doi.org/10.71222/acs2j404>

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

EUR-Lex (ES teisės interneto portale): <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

Visuotinė lietuvių enciklopedija: <https://www.vle.lt/>

IATE (ES terminologijos duomenų bazė): <https://iate.europa.eu/home>

Europos Parlamento kalbos:

<https://multimedia.europarl.europa.eu/en/webstreaming?view=day&d=2025-05-11>

Dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“: <https://chatgpt.com/>

Transkribavimo programa internete „Sonix“: <https://sonix.ai/>

PRIEDAI

1 Priedas. Kalbos Nr. 1 originalo anglų kalba transkripcija, transkripciją ką klausant originalo užfiksavo sistema „ChatGPT“, oficialaus vertimo į lietuvių kalbą transkripcija, vertimo dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ transkripcija, oficialaus vertimo ir dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimo analizės lentelė

1.1. Kalbos Nr. 1 originalo anglų kalba transkripcija

Yes. Thank you, Chair and or Chairs. And I would definitely want to thank both the European Court of Auditors and the Commission for presenting the report and responding to it. I think one of the most important points by... by Mr. Lehner was his opening sentence, saying that Europe is maybe even more vulnerable to climate change than many other regions in the world, since the temperature is rising faster than in other parts of the world. And that means that we are forced to adapt even more than... than many other regions in the world. And still the report shows very clearly that we are not really on top of it yet. And we... we all realize ourselves that climate change might be the biggest threat to humanity, and that both adaptation and mitigation will cost us hundreds of billions of euros in the coming years and decades, and that these costs are inevitable. We... we have to bear these costs. But that means that we have to need all the knowledge and skills that we have in order to mitigate and adopt, adapt as cost-efficient as possible. And if one thing is clear from from the Court of Auditors report is that we are... we are not doing that. We are not using the knowledge that we have in Europe, and we're not using the skills that we have in Europe. And I think that is a very important first conclusion that we have to improve that. It's called the quantitative and comparable data. There's a lot to... to improve there and the Commission is acknowledging that. At the same time, we have to avoid that all the people in Europe working on this are more busy with collecting data and trying to make them comparable than doing the real work of adaptation and mitigation. So my first question is, is there a kind of balance there? How much focus should we have on making all these data comparable, or is there a certain limit to where we should go in order to make it efficient as well? The other important thing, I believe, is that we look very critically at current policies and spending. And there are numerous examples in the report where it is clearly shown that we have policies in place that are not in line with both mitigating and adapting to climate change. And I think that is... that is very stupid. That is going against the knowledge and skills that we have. And

if I look at the financial world, climate risk assessment is a very clear element in investments. And currently, we're not doing that at European level, looking at our policies. And I'm a bit surprised reading the reaction from the Commission on several current policies, maybe the current, the CAP in particular, where the Commission says, yes, this is ongoing policies that we cannot change at the moment. It's like the train is riding at high speed, and we're impossible, we're incapable of... of adapting, adapting its course. And at the same time, we know that the train is not heading towards the right direction. And of course, we... we need policies that are predictable to... to farmers or industry or people on the street. But at the same time, if we know that these policies are counterproductive, we should be able to find ways to... to adapt them. And the example in the report on the Kiwi investments in Aquitaine are, I think, very striking. It's short-term policy with long-term negative effects. And that is something we should... we should clearly have to avoid. One thing in particular I, I found interesting, and that is on... on page 35 of the report, figure 12, the overview of 36 selected adaptation EU projects, where most of them are relatively okay. But one of them that is so clearly a problem of climate change, water scarcity, it has no positive scoring. And I have a very clear question to the Commission. If water scarcity is one of the biggest threats to... to our continent, drinking water for... for people, but in agriculture, it's a huge problem. And why are... are we scoring so badly on this one? And it's... it's one of the most obvious climate adaptation elements. So maybe the Commission can... can elaborate on that more. More than it has done so far, because it is it is so obvious. I will leave it to that now, Chairs, and I'm looking forward to working together, both with the Court and the Commission to steer us into the right direction. Thank you.

1.2. Kalbos Nr. 1 transkripciją ką klausant originalo užfiksavo sistema „ChatGPT“

Thank you, Chairs, and I would definitely want to thank both the European Court of Auditors and the Commission for presenting the report and responding to it. The most important point by Mr. Leino was his opening sentence, saying that Europe is maybe even more vulnerable to climate change than many other regions in the world, since the temperature is rising faster than in other parts of the world. And that means that we are forced to adapt even more than many other regions in the world. And still the report shows very clearly that we are not really on top of it yet. And we all realize ourselves that climate change might be the biggest threat to humanity, and that both adaptation and mitigation will cost us hundreds of billions of euros in the coming years and decades, and that these costs are inevitable. We have to bear these costs. But that means that we have to need all the knowledge and skills that we have in order to mitigate and adapt as cost-efficient as possible. And if one thing is clear from the Court of Auditors report is that we are not doing that. We are not using the knowledge that we have in Europe, and we're not using the skills that we have in Europe. And I think that is a very important first conclusion, that we have to improve that. It's called the qualitative and comparable data. There's a lot to improve there, and the Commission is acknowledging that. At the same time, we have to avoid that all the people in Europe working on this are more busy with collecting data and trying to make them comparable than doing the real work of adaptation and mitigation. So my first question is, is there a kind of balance there? How much focus should we have on making all these data comparable, or is there a certain limit to where we should go in order to make it efficient as well? The other important thing, I believe, is that we look very critically at current policies and spending. And there are numerous examples in the report where it is clearly shown that we have policies in place that are not in line with both mitigating and adapting to climate change. And I think that is very stupid. That is going against the knowledge and skills that we have. And if I look at the financial world, climate risk assessment is a very clear element in investment. And currently, we're not doing that at European level, looking at our policies. And I'm a bit surprised reading the reaction from the Commission on several current policies, maybe the CAP in particular, where the Commission says, yes, this is ongoing policies that we cannot change at the moment. It's like the train is riding at high speed, and we're incapable of adapting its course. And at the same time, we know that the train is not heading towards the right direction. And of course, we need policies that are predictable to farmers or industry or people on the street. But at the same time, if we know that these policies are counterproductive, we should be able to find ways to adapt them. And the example in the reports on the Kiwi investment in Akiten are, I think, very striking. It's a short-term policy with long-term negative effects. So that is something we should clearly have to avoid. One thing in particular I

found interesting, and that is on page 35 of the report, figure 12, the overview of 36 selected adaptation EU projects, where most of them are relatively okay. But one of them that is so clearly a problem of climate change, water scarcity, it has no positive scoring. And I have a very clear question to the Commission. If water scarcity is one of the biggest threats to our continent, bringing water for people, but in agriculture, it's a huge problem. And why are we scoring so badly on this one? And it's one of the most obvious climate adaptation elements. So maybe the Commission can elaborate on that more than it has done so far, because it is so obvious. I will leave it to that now, Chairs, and I'm looking forward to working together both with the Court and the Commission to steer us into the right direction. Thank you.

1.3. Kalbos Nr. 1 oficialaus vertimo į lietuvių kalbą transkripcija

Ačiū, Pirmininke. Ar pirmininkai? Tikrai norėčiau padėkoti ir Europos Audito Rūmams, ir Komisijai už ataskaitos pristatymą ir už pateiktus atsakymus. Svarbiausias, tikriausiai, dalykas buvo pono Lehner įžanginis sakiny. Sakėme, kad Europa yra dar pažeidžiamesnė, negu kad kitos pasaulio dalys, kai kalbama apie klimato kaitą, nes temperatūra kyla greičiau negu kitur. Todėl mes privalome greičiau prisitaikyti, negu kad kiti pasaulio regionai. Tačiau ataskaita aiškiai rodo, jog kol kas dar nepadarėme visko, ką galime. Visi suvokiame, kad klimato kaita yra tikriausiai viena didžiausių grėsmių žmonijai ir tiek prisitaikymas, tiek klimato kaitos švelninimas kainuos mums šimtus milijardų eurų artimiausiais dešimtmečiais. Ir tos išlaidos yra neišvengiamos. Jos yra būtinos, mes turėsime surasti lėšų. Tačiau tai reiškia, kad mums reikia pasitelkti visas žinias, visus įgūdžius, siekiant sušvelninti klimato kaidą kaitą ir prie jos prisitaikyti su kiek įmanoma mažesnėmis išlaidomis. Audito Rūmų ataskaita rodo, kad kol kas mums nepavyksta to padaryti. Mes neišnaudojame savo turimų žinių, neturime savo, neišnaudojome savo turimų įgūdžių. Ir tai būtų pirma svarbi išvada: turime tobulėti šioje srityje. Turime kiekybinius palyginamus, duomenis ir tikrai yra kur tobulėti. Komisija tai pripažįsta. Taip pat turime vengti tokios situacijos, kai klimato kaitos srityje dirbantys žmonės tik renka statistiką ir žiūri, kaip ją palyginti užuot užsiėmę realiu klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo veikla. Taigi, kiek yra pusiausvyros? Kiek turėtume susitelkti į palyginimus, duomenis? Ar reikia numatyti kažkokią ribą, siekiant veiksmingai dirbti? Kitas svarbus dalykas: ir aš manau, kad reikėtų dabar labai kritiškai įvertinti vykdomą politiką ir esamas išlaidas. Ataskaita aiškiai rodo, jog kai kurios politikos kryptys neatitinka klimato švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos logikos. Tai tikrai kvaila. Tai prieštarauja mūsų turimoms žinioms. Kaip pažiūrėtume į pasaulinę statistiką, klimato kaito ta tema yra svarbus veiksnys vertinant investicijas. Ir mes šioje srityje darome ne tiek jau ir daug. Jeigu pažiūrėtume į Komisiją ir į bendrą žemės ūkio politiką, Komisija sako, kad kol kas bendro žemės ūkio politikos negalime keisti, nes tai, kaip traukinys, važiuojantis dideliu greičiu, mes negalime nieko padaryti. Mes negalime pakeisti traukinio maršruto, nors žinome, kad traukinys važiuoja ne ten, kur reikia. Taip, mums reikia nuspėjamos politikos. Žemdirbiai, pramonės atstovai, piliečiai turi žinoti, ką mes darome. Tačiau jeigu mes žinome, kad atitinkama politika neturi poveikio arba jos poveikis yra žalingas, mes turime tai pakeisti. Pavyzdys dėl kivių drėkinimo yra labai iškaltinas. Tai yra trumparegiška politika, duodanti daugiau žalos negu naudos ir to turėtume vengti. Dar vienas dalykas, ir man tai pasirodė labai įdomu, 35-tas puslapis, 12-tas, 12-ta lentelė: ES projektai ir prisitaikymas prie klimato kaitos. Dauguma projektų atrodo neblogai, tačiau kur kalbama apie vandens trūkumą ten rezultatai nėra geri. Vandens trūkumas yra viena didžiausių grėsmių mūsų žemyne. Kalbu ne tik apie geriamą vandenį žmonėms, bet taip pat ir apie vandenį,

naudojamą žemės ūkyje. Tai didžiulė problema. Kodėl toki blogi rezultatai šioje srityje? Tai vienas iš svarbiausių elementų, kai kalbama prisitaikymą prie klimato kaitos. Galbūt Komisija galėtų plačiau pakomentuoti šį aspektą, bent jau plačiau, negu tai buvo padaryta iki šiol, nes tai tiesiog krenta į akis. Na ir tuo ir baigsiu, ir aš tikiuosi, kad Audito Rūmai ir Komisija mus nukreips teisinga linkme. Ačiū.

1.4. Kalbos Nr. 1 vertimo sistema „ChatGPT“ transkripcija

Ačiū, Pirmininke. Visų pirma, norėčiau padėkoti tiek Europos Audito Rūmams, tiek Komisijai už ataskaitos pristatymą ir atsakymus. Manau, svarbiausias pono Leino pastebėjimas buvo, jog Europa yra galbūt net labiau pažeidžiama klimato kaitos nei kiti regionai, nes temperatūra čia kyla sparčiau. Tai reiškia, kad turime prisitaikyti dar labiau nei kiti regionai, tačiau ataskaita aiškiai parodo, kad mes dar nesame pasiruošę. Visi suprantame, kad klimato kaita gali būti didžiausia grėsmė žmonijai ir kad tiek prisitaikymas, tiek švelninimas kainuos šimtus milijardų eurų ateinančiais metais ir dešimtmečiais. Šios išlaidos neišvengiamos, todėl turime pasitelkti visas žinias ir įgūdžius, kad prisitaikytume kuo efektyviau. Vienas dalykas, kuris akivaizdus iš Audito Rūmų ataskaitos, yra tai, kad mes to nedarome. Mes nenaudojame Europos turimų žinių ir įgūdžių. Manau, tai yra labai svarbi išvada, kad turime tobulėti šioje srityje. Tai vadinama kokybiniais ir palyginamaisiais duomenimis, kur dar yra daug ką tobulinti Komisija tai pripažįsta. Tuo pačiu turime vengti, kad visi žmonės Europoje, dirbantys šioje srityje, nebūtų užimti tik duomenų rinkimu ir jų palyginimu, o ne realiu prisitaikymo ir švelninimo darbu. Mano pirmasis klausimas būtų: kaip rasti pusiausvyrą? Kiek dėmesio turėtume skirti šių duomenų palyginimui, ar yra tam tikra riba, kad tai būtų efektyvu? Kitas svarbus dalykas – kritiškai vertinti dabartinę politiką ir išlaidas. Ataskaitoje pateikiama daugybė pavyzdžių, kur aiškiai matyti, kad dabartinė politika nėra suderinta su klimato kaitos švelninimu ir prisitaikymu prie jos. Manau, tai labai kvaila. Tai prieštarauja turimoms žinioms ir įgūdžiams. Finansų pasaulyje klimato rizikos vertinimas yra labai aiškus investicijų elementas. Deja, mes to nedarome Europos lygiu, vertindami savo politiką. Esu šiek tiek nustebęs, skaitydamas Komisijos reakciją į kelias dabartines politikas, galbūt ypač į dabartinę BŽŪP, kurioje Komisija teigia, kad tai yra vykstančios politikos dalis, kurios šiuo metu negalime keisti. Tai tarsi traukinys, važiuojantis dideliu greičiu, ir mes negalime pakeisti jo krypties, nors žinome, kad traukinys važiuoja neteisinga kryptimi. Žinoma, mums reikia politikos, kuri būtų nuspėjama ūkininkams, pramonei ar paprastiems žmonėms. Bet tuo pačiu metu, jei žinome, kad šios politikos yra neproduktyvios, turime rasti būdų jas pritaikyti. Ataskaitos pavyzdys apie kivių investicijas Akvitanijoje manau labai ryškus. Tai trumpalaikė politika, turinti ilgalaikių neigiamų pasekmių. Tai yra kažkas, ko turime aiškiai vengti. Vienas konkretus dalykas, kuris man pasirodė įdomus, tai 35-o puslapio 12-tas paveikslas, kuriame apžvelgiami 36-ši atrinkti prisitaikymo prie klimato kaitos ES projektai. Dauguma jų yra gana geri, bet vienas, kuris taip akivaizdžiai susijęs su klimato kaita, vandens trūkumas, neturi jokio teigiamo įvertinimo. Labai aiškus klausimas Komisijai: jei vandens trūkumas yra viena didžiausių grėsmių mūsų žemynui, kodėl šis projektas vertinamas taip prastai? Vandens trūkumas yra vienas akivaizdžiausių klimato kaitos prisitaikymo elementų, todėl Komisija galėtų išsamiau paaiškinti, kodėl šioje srityje

rezultatai tokie prasti. Laukiu bendradarbiavimo tiek su Audito Rūmais, tiek su Komisija, kad judėtume teisinga linkme. Ačiū, pirmininke.

1.

5. Kalbos Nr. 1 oficialaus profesionalo vertimo ir sistemos „ChatGPT“ vertimo analizės lentelė

EN original	EN Chat GPT	LT Human	LT Chat GPT	Žmonaus klaidos	Error C3	Error 2 C3	Error 3 C3
Yes, Thank you, <u>Chair</u> and <u>or Chairs</u> . And I <u>would definitely</u> want to thank both the European Court of Auditors and the Commission for presenting the report and responding to it.	Thank you, Chairs, and I would definitely want to thank both the European Court of Auditors and the Commission for presenting the report and responding to it.	Ačiū, Pirmininke. <u>Ar pirmininkei?</u> Tikrai norėčiau padėkoti ir Europos Audito Rūmams, ir Komisijai už ataskaitos pristatymą ir už <u>pateiktas ataskaitas</u> .	Ačiū, Pirmininke. <u>Visa rimu</u> , norėčiau padėkoti <u>šiek</u> Europos Audito Rūmams, <u>šiek</u> Komisijai už ataskaitos pristatymą ir <u>ataskaitas</u> .		Praleidimas (elemento)		
I think <u>one</u> of the most important points by... by Mr. <u>Leino</u> was his opening sentence, <u>saying</u> that Europe is maybe even more vulnerable to climate change than many other regions in the world, since the temperature is rising faster than in other parts of the world.	The most important <u>point</u> by Mr. <u>Leino</u> was his opening sentence, saying that Europe is maybe even more vulnerable to climate change than many other regions in the world, since the temperature is rising faster than in other parts of the world.	Svarbiausias, <u>šikrausiai</u> , dalykas buvo pono Lehner įžanginis sakiny. <u>Sakė</u> , kad Europa yra dar pažeidžiamesnė, negu kad kitos pasaulio dalys, kai kalbama apie klimato kaitą, nes temperatūra kyla greičiau negu kitur.	<u>Manau</u> , svarbiausias pono <u>Leino</u> pastebėjimas buvo, jog Europa yra <u>galbūt</u> net labiau pažeidžiama klimato kaitos nei kiti regionai, nes temperatūra čia kyla sparčiau.	Neteisingas vertimas	Tikriniai vardai		
And that means that we are forced to adapt even <u>more</u> than... than many other regions in the world	And that means that we are forced to adapt even more than many other regions in the world	Todėl mes privalome <u>greičiau</u> prisitaikyti, negu kad kiti pasaulio regionai	Tai reikšia, kad turime prisitaikyti dar <u>labiau</u> nei kiti regionai.	Neteisingas vertimas			
And still the report shows very clearly that we are not really on top of it yet	And still the report shows very clearly that we are not really on top of it yet	Tačiau ataskaita aiškiai rodo, jog kol kas <u>dar nepadarėme visko, ką galime</u>	tačiau ataskaita aiškiai parodo, kad mes <u>dar nesame pasiruošę</u>	Idiomatiniai posakiai	Idiomatiniai posakiai		
And we... we all realize ourselves that climate change <u>might</u> be the biggest threat to humanity, and that both adaptation and mitigation will cost us hundreds of billions of euros in the coming years and decades, and that these costs are inevitable	And we all realize ourselves that climate change might be the biggest threat to humanity, and that both adaptation and mitigation will cost us hundreds of billions of euros in the coming years and decades, and that these costs are inevitable	Visi suvokiame, kad klimato kaita yra <u>šikrausiai</u> viena didžiausių grėsmių žmonijai ir <u>šiek</u> prisitaikymas, <u>šiek</u> klimato kaitos švelninimas kainuos mums šimtus milijardų eurų artimiausiais dešimtmečiais. Ir tos išlaidos yra neišvengiamos	Visi suprantame, kad klimato kaita <u>gal</u> būti didžiausia grėsmė žmonijai ir kad tiek prisitaikymas, tiek švelninimas kainuos šimtus milijardų eurų ateinančiais metais ir dešimtmečiais		Praleidimas (elemento)		
We... we have to bear these costs	We have to bear these costs	<u>Jos yra būtinų, mes turėsime suvartoti lėšų</u>			Praleista informacija		
But that means that we have to need all the knowledge and skills that we have in order to <u>mitigate</u> and <u>adapt</u> , adapt as cost-efficient as possible	But that means that we have to need all the knowledge and skills that we have in order to mitigate and adapt as cost-efficient as possible	Tačiau tai reikšia, kad mums reikia pasitelkti visas žinias, visus įgūdžius, siekiant <u>sūvelninti</u> klimato kaidą kaitų ir prie jos prisitaikyti su <u>kiek įmanoma mažesniais išlaidomis</u>	todėl turime pasitelkti visas žinias ir įgūdžius, kad prisitaikytume <u>kuo efektyviau</u>	Pasitaismymai	Praleidimas (elemento)	Neteisingas vertimas	Neperteiktai pagrindinė mintis
And if one thing is clear from the Court of Auditors report is that we are... we are <u>not doing that</u>	And if one thing is clear from the Court of Auditors report is that we are not doing that	Audito Rūmų ataskaita rodo, kad kol kas <u>mes nepavyksta to padaryti</u>	Vienas dalykas, kuris akivaizdus iš Audito Rūmų ataskaitos, yra tai, kad mes to <u>nedarome</u>	Praleidimas (elemento)			
We are not using the knowledge that we have in Europe, and we're not using the skills that we have in Europe	We are not using the knowledge that we have in Europe, and we're not using the skills that we have in Europe	Mes <u>neišnaudojame</u> savo turimų žinių, <u>neturime savo, neišnaudojame</u> savo turimų įgūdžių	Mes <u>neišnaudojame</u> Europos turimų žinių ir įgūdžių	Pasitaismymai	Pažodinis vertimas		
And I think that is a very important first conclusion that we have to improve that	And I think that is a very important first conclusion, that we have to improve that	Ir tai būtų pirmas svarbi išvada: turime tobulėti šioje srityje	Manau, tai yra labai svarbi išvada, kad turime tobulėti šioje srityje	Praleidimas (elemento)			
It's called the <u>quantitative</u> and comparable data	It's called the <u>qualitative</u> and comparable data	Turime kiekybinius palyginamus, duomenis ir tikrai yra kar tobulėti	Tai vadinama <u>kiekybiniais ir palyginamaisiais</u> duomenimis, kar dar yra <u>daug ką tobulinti</u>		Pažodinis vertimas	Neperteiktai pagrindinė mintis	Neteisingas vertimas
There's a lot to... to improve there and the Commission is acknowledging that	There's a lot to improve there, and the Commission is acknowledging that	Komisija tai pripažįsta	Komisija tai pripažįsta				
At the same time, we have to <u>avoid</u> that all the people in Europe working on this are <u>more busy with</u> collecting data and trying to make them comparable than doing the real work of adaptation and mitigation	At the same time, we have to avoid that all the people in Europe working on this are more busy with collecting data and trying to make them comparable than doing the real work of adaptation and mitigation	Taip pat turime vengti tokios situacijos, kai klimato kaitos srityje dirbantys žmonės tik renka statistiką ir žiūri, kaip ją palyginti užuot užsiėmę <u>realiai</u> klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo veikla	Tuo pačiu turime <u>vengti</u> , kad visi žmonės Europoje, dirbantys šioje srityje, <u>nebūtų</u> užimti tik duomenų rinkimu ir jų palyginimu, o ne realiai prisitaikymo ir švelninimo darbu	Derinimas	Neteisingas vertimas	Neperteiktai pagrindinė mintis	
So my first question is, is there a kind of balance there?	So my first question is, is there a kind of balance there?	<u>Taigi, kiek yra pusiausvyros?</u>	Mano pirmasis klausimas būtų: <u>kaip rasti, manau svyrą?</u>				
How much focus should we have on making all these data comparable, or is there a certain limit to where we should go in order to make it efficient as well?	How much focus should we have on making all these data comparable, or is there a certain limit to where we should go in order to make it efficient as well?	Kiek turėtume susitelkti į palyginimus, duomenis? Ar reikia numatyti kažkokią ribą, siekiant veiksmingai dirbti?	Kiek dėmesio turėtume skirti šių duomenų palyginimui, ar yra tam tikra riba, kad tai būtų efektyvu?				
The other important thing I believe, is that we look very critically at current policies and spending	The other important thing I believe, is that we look very critically at current policies and spending	Kitas svarbus dalykas: ir <u>at mūsų</u> , kad reikėtų dabar labai kritiškai įvertinti vykdomą politiką ir esamus išlaidas	Kitas svarbus dalykas – kritiškai <u>vertinti</u> dabartinę politiką ir išlaidas		Praleidimas (elemento)		
And there are numerous examples in the report where it is clearly shown that we have policies in place that are not in line with both mitigating and adapting to climate change	And there are numerous examples in the report where it is clearly shown that we have policies in place that are not in line with both mitigating and adapting to climate change	Ataskaita aiškiai rodo, jog kai kurios politikos kryptys neatitinka klimato švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos logikos	Ataskaitoje pateikiama daugybė pavyzdžių, kur aiškiai matyti, kad <u>dabartinę politiką</u> nėra suderinta su klimato kaitos švelninimu ir prisitaikymu prie jos		Neteisingas vertimas		
And I think that is... that is very stupid	And I think that is very stupid	Tai tikrai kvaila	<u>Manau</u> , tai labai kvaila		Praleidimas (elemento)		
That is going against the knowledge and skills that we have	That is going against the knowledge and skills that we have	Tai prieštarauja mūsų turimoms žinioms	Tai prieštarauja turimoms žinioms ir įgūdžiams		Praleidimas (elemento)		
And if I look at the financial world, climate risk assessment is a very clear element in <u>investments</u>	And if I look at the financial world, climate risk assessment is a very clear element in <u>investment</u>	Kaip pažūrėtume į <u>pasaulinę statistiką</u> , klimato kaita <u>ta tema</u> yra svarbus veiksnys vertinant investicijas	Firminų pasaulyje klimato rizikos vertinimas yra labai aiškus investicijų elementas	Neperteiktai pagrindinė mintis	Pasitaismymai	Neteisingas vertimas	
And currently, we're not doing that at <u>European level</u> , looking at our policies	And currently, we're not doing that at European level, looking at our policies	Ir mes šioje srityje darome ne tiek jau ir daug	Deja, mes to nedarome Europos lygiu, vertindami savo politiką			Pažodinis vertimas	
And I'm a bit surprised reading the reaction from the Commission on several current policies, maybe the current, the CAP in particular, where the Commission says, yes, this is ongoing policies that we cannot change at the moment	And I'm a bit surprised reading the reaction from the Commission on several current policies, maybe the CAP in particular, where the Commission says, yes, this is ongoing policies that we cannot change at the moment	<u>Jeigu pažūrėtume į Komisiją ir į bendrą žemės ūkio politiką</u> , Komisija sako, kad kol kas bendro žemės ūkio politikos negalime keisti, nes tai, kaip traukinys, važiuojantis dideliu greičiu, mes negalime nusto padaryti. Mes negalime paleisti traukinio <u>nuvažiuoti</u> , nors žinome, kad traukinys važiuoja neteisingu kryptimi	Esu šiek tiek nustebęs, skaitydamas Komisijos reakciją į kelias dabartines politikas, galbūt ypač į dabartinę BŽŪP, kurioje <u>Komisija trigeria</u> , kad tai yra vykstančios politikos dalis, kurios šiuo metu negalime keisti			Pažodinis vertimas	
It's like the train is riding at high speed, and we're impossible, we're incapable of... of <u>changing</u> , adapting its course	It's like the train is riding at high speed, and we're impossible, we're incapable of... of <u>changing</u> , adapting its course	Ir tai tarsi traukinys, važiuojantis dideliu greičiu, ir mes negalime pakeisti jo <u>krypties</u> , nors žinome, kad traukinys važiuoja neteisingu kryptimi	Tai tarsi traukinys, važiuojantis dideliu greičiu, ir mes negalime pakeisti jo <u>krypties</u> , nors žinome, kad traukinys važiuoja neteisingu kryptimi				

And of course, we... we need policies that are predictable to... <u>to farmers or industry or people on the street</u>	And of course, we need policies that are predictable to farmers or industry or people on the street	Taip, mums reikia nuspaėjams politikos. Žemdirbiai, pramonės atstovai, piliečiai turi žinoti, ką mes darome	Žinoma, mums reikia politikos, kuri būtų nuspaėjama ūkininkams, pramonė ar paprastiesiems žmonėms						
But at the same time, if we know that these policies are counterproductive, we should be able to find ways to... <u>to adapt them</u>	But at the same time, if we know that these policies are counterproductive, we should be able to find ways to adapt them	Tačiau jeigu mes žinome, kad atitinkama politika neturi poveikio arba jos poveikis yra žalingas, mes turime tai <u>pakeisti</u>	Bet tuo pačiu metu, jei žinome, kad šios politikos yra neproduktyvios, turime rasti būdų <u>jas pakeikti</u>	Neteisingas vertinimas					
And the example in the <u>report on the Kiwi investments in Aquaterra</u> , I think, very striking	And the example in the <u>reports on the Kiwi investment in Akten</u> , I think, very striking	Pavyzdys dėl kivių <u>dirkinimo</u> yra labai įkalbintinas	Auskaitytas pavyzdys apie kivių <u>investicijas Akvitanyje</u> manau labai ryškus	Praleidimas (elemento)					Neperiteiktą pagrindinę sąsają
It's short-term policy with <u>long-term negative effects</u> <u>And</u> that is something we should... <u>we should</u> clearly have to avoid	It's a short-term policy with long-term negative effects <u>So</u> that is something we should clearly have to avoid	Tai yra trumparegiška politika, <u>dvardant</u> , daugiau žalos negu naudos ir to turėtume vengti	Tai trumpalaikė politika, turinti ilgalaikį neigiamą pasekmę						Pažodinis vertinimas
One thing in particular I found interesting, and that is on... <u>on page 35</u> of the report, figure 12, the <u>overview of 30 selected</u> adaptation EU projects, where most of them are relatively okay	One thing in particular I found interesting, and that is on page 35 of the report, figure 12, the overview of 36 selected adaptation EU projects, where most of them are relatively okay	Dar vienas dalykas, ir mums tai pasirodė labai įdomu, 35-tas puslapis, 12-tas, 12-ta lentelė: ES projektai ir prisitaikymas prie klimato kaitos. Dauguma projektų atrodo neblogai, tačiau kur kalbama apie vandens trūkumą ten rezultatai nėra geri	Vienas konkretus dalykas, kuris man pasirodė įdomus, tai 35-o puslapio 12-tas paveikslas, kuriame apžvelgiami 30-ai atrinktų prisitaikymo prie klimato kaitos ES projektai	Praleidimas (elemento)					
But one of them <u>that is so clearly a problem of climate change</u> , water scarcity, it has no positive scoring	But one of them that is so clearly a problem of climate change, water scarcity, it has no positive scoring		Dauguma jų yra gana geri, bet vienas, kuris <u>taip akivaizdžiai susijęs su klimato kaita</u> , vandens trūkumas, neturi jokio teigiamo įvertinimo						Pažodinis vertinimas
And I have a very clear question to the Commission	And I have a very clear question to the Commission		Labai aiškus klausimas Komisijai:						
If water scarcity is one of the biggest threats to... <u>to our continent, drinking water for... for people</u> , but in agriculture, it's a huge problem	If water scarcity is one of the biggest threats to our continent, bringing water for people, but in agriculture, it's a huge problem	Vandens trūkumas yra viena didžiausių grėsmių mūsų žemynė							
And why are... <u>are</u> we scoring so badly on this one?	And why are we scoring so badly on this one?	Kalbū ne tik apie geriamąjį vandenį žmonėms, bet taip pat ir apie vandenį, naudojamo žemės ūkyje							
And it's... it's one of the most obvious climate adaptation elements	And it's one of the most obvious climate adaptation elements	Tai didžiulė problema	jei vandens trūkumas yra viena didžiausių grėsmių mūsų žemynui, kodėl šis projektas vertinamas taip prastai?	Registras					
So maybe the Commission can... <u>can</u> elaborate on that more. <u>More than it has, done so far</u> , because it is it is so obvious	So maybe the Commission can elaborate on that more than it has done so far, because it is so obvious	Kodėl <u>toki</u> blogi rezultatai šioje srityje?	Vandens trūkumas yra vienas akivaizdžiausių klimato kaitos prisitaikymo elementų,	Gramatika					
I will leave it to that now, Chairs, and I'm looking forward to working together, both with the Court and the Commission to steer us into the right direction	I will leave it to that now, Chairs, and I'm looking forward to working together both with the Court and the Commission to steer us into the right direction	Galbūt Komisija galėtų plačiau pakuomentuoti šį aspektą, bent jau plačiau, negu tai buvo padaryta iki šiol, nes tai tiesiog krečia į akis	todel Komisija galėtų išsamiiau paaiskinti, kodėl šioje srityje rezultatai tokie prasti						Praleista informacija
Thank you	Thank you	Nu ir tuo ir baigsiu, ir ačiū tikiuosi, kad Audeito Rimaitis, tiek su Komisija, kad jaudėtume teisingą linkme	Lauku bendradarbiavimo tiek su Audeito Rimaitis, tiek su Komisija, kad jaudėtume teisingą linkme	Praleidimas (elemento)					
		Ačiū, pirmininke							

2 Priedas. Kalbos Nr. 2 originalo anglų kalba transkripcija, transkripciją ką klausant originalo užfiksavo sistema „ChatGPT“. oficialaus vertimo į lietuvių kalbą transkripcija, vertimo dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ transkripcija, 1 oficialaus vertimo ir dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimo analizės lentelė

2.1. Kalbos Nr. 2 originalo anglų kalba transkripcija

Thank you, Mr. President. I would like to start maybe by addressing, I think, some misunderstanding about this authorization or this draft authorization on *Tenebrio Molitor*. First, you have to keep in mind that the co-legislators or the Parliament and the Council have adopted this regulation on novel food, and you will find in one of the recitals that insects are considered novel food, and if they comply with the condition of the novel food regulation, they have to be authorized. And the conditions are the following. They have to be safe, they have to not mislead the consumers, and they have to, the nutritional disadvantages of consumers should not be demonstrated. So, we have three conditions. In the context of this application, the three conditions, of course, have been fulfilled. The Commission is convinced, and the Member States as well, that those conditions have been convinced. Why? Because EFSA has made a thorough assessment of this application, including on allergenicity. So, an allergenicity. We have specific requirements that have to be fulfilled by the applicant and have to be checked by EFSA. And I would like also to clarify some elements on the allergenicity assessment that has been made by the applicant and by EFSA and verified by EFSA. So, on allergenicity, we have two elements. For this *Tenebrio Molitor*, EFSA has identified and the applicant as well that there is some homology with some proteins present in crustaceans. So, it means that people that are already allergic to crustaceans could become allergic to insect. This insect, that's the reason why the Commission and Member States have decided to impose on labels a warning saying that this contains some proteins to which people already allergic to crustaceans and dust mites could become or may become allergic. So, we have a clear warning on the label that is imposed. And of course, Member States competent authorities will have to check when the product will be on the market if this warning is present. So, the objective is really to protect consumers and to inform them. Be careful. We never know. Then there is a second aspect, which is called primary sensitization, meaning that some consumers might become allergic to the insect, even if they are not allergic to crustaceans. And to prove that, EFSA has also assessed all evidence that is available in the literature review, and they have found very, very limited evidence that this could happen. So, that's why the Commission and the Member States have decided not to put an additional warning because there is nothing proving that. So we cannot say that the opinion is incomplete. This is not correct. This is not

right. So, now, and you have to know that insects have been largely consumed in a number of third countries in Asia, but also in Central and South America. And there is really scarce evidence of development of allergeny, primary sensitization and allergenicity. We have... EFSA has not found any reports of allergenicity, so, we believe it was not appropriate to add an additional labeling requirement in the authorization. So, just to add also that the Commission is now also looking with EFSA on possible research that could be launched to try to add some new evidence. But we have no evidence at this stage. And I want also to clarify that in the future, if we have evidence on a risk on allergenicity, we will revise the authorization. So, on the authorisation, it's not just something that is adopted and cannot be reopened. No, the opposite. We will revise the authorization to add an additional requirement if it's needed, but it will take time to see if there is really an additional issue. Now on vitamin D3. I would like also to clarify that, indeed, this insect is not, let's say, a big contributor to vitamin D3. This is recognized in the EFSA opinion, but the Commission and Member States have been very cautious. Why? Because we have set up a maximum level of vitamin D2 that could be, let's say, provided by the insect. So, we will never exceed a safe limit that has been assessed by EFSA. So, we cannot say and I cannot hear that this insect can have a negative impact because of vitamin D level. This is not true. This is not correct. It has been assessed by EFSA and we have set up a maximum level of vitamin D3 that could come from this insect. So, thank you very much.

2.2. Kalbos Nr. 2 transkripciją ką klausant originalo užfiksavo sistema „ChatGPT“

Thank you, Mr. President. I would like to start maybe by addressing, I think, some misunderstanding about this authorization or this draft authorization on *Tenebrio Molitor*. First, you have to keep in mind that the co-legislators of the Parliament and the Council have adopted this regulation on novel food, and you will find in one of the recitals that insects are considered novel food, and if they comply with the condition of the novel food regulation, they have to be authorized. And the conditions are the following. They have to be safe, they have to not mislead the consumers, and the nutritional disadvantages of consumers should not be demonstrated. So, we have three conditions. In the context of this application, the three conditions, of course, have been fulfilled. The Commission is convinced, and the Member States as well, that those conditions have been convinced. Why? Because EFSA has made a thorough assessment of this application, including on allergenicity. So, on allergenicity, we have specific requirements that have to be fulfilled by the applicant and have to be checked by EFSA. And I would like also to clarify some elements on the allergenicity assessment that has been made by the applicant and by EFSA and verified by EFSA. So, on allergenicity, we have two elements. For this *Tenebrio Molitor*, EFSA has identified and the applicant as well that there was some homology with some proteins present in crustaceans. So, it means that people that are already allergic to crustaceans could become allergic to insects. This insect, that's the reason why the Commission and Member States have decided to impose on labels a warning saying that this contains some proteins to which people already allergic to crustaceans and dust mite could become, may become allergic. So, we have a clear warning on the label that is imposed. And of course, Member States Competent Authority will have to check when the product will be on the market if this warning is present. So, the objective is really to protect consumers and to inform them. Be careful. We never know. Then there is a second aspect, which is called primary sensitization, meaning that some consumers might become allergic to the insect, even if they are not allergic to crustaceans. And to prove that, EFSA has also assessed all evidence that is available in the literature review. And they have found very, very limited evidence that this could happen. So, that's why the Commission and the Member States have decided not to put an additional warning because there is nothing proving that. So, we cannot say that the opinion is incomplete. This is not correct. This is not right. So, now, and you have to know that insects have been largely consumed in a number of third countries in Asia, but also in Central and South America. And there is really scarce evidence of development of allergeny, primary sensitization, and allergenicity. EFSA has not found any reports of allergenicity. So, we believe it was not appropriate to add an additional labeling requirement in the authorization. So, just to add also that the Commission is now also looking with EFSA on possible

research that could be launched to try to add some new evidence. But we have no evidence at this stage. And I want also to clarify that in the future, if we have evidence on a risk on allergenicity, we will revise the authorization. So, an authorization is not just something that is adopted and cannot be reopened. No. The opposite. We will revise the authorization to add an additional requirement if it's needed. But it will take time to see if there is really an additional issue. Now, on vitamin D3, I would like also to clarify that, indeed, this insect is not, let's say, a big contributor to vitamin D3. This is recognized in the EFSA opinion. But the Commission and members have been very cautious. Why? Because we have set up a maximum level of vitamin D2 that could be, let's say, provided by the insect. So, we will never exceed a safe limit that has been assessed by EFSA. So, we cannot say and I cannot hear that this insect can have a negative impact because of vitamin D level. This is not true. This is not correct. It has been assessed by EFSA and we have set up a maximum level of vitamin D3 that could come from this insect. So, thank you very much.

2.3. Kalbos Nr. 2 oficialaus vertimo į lietuvių kalbą transkripcija

Ačiū pirmininke. Ir galbūt pradėsiu nuo nesusipratimo dėl Tenebrio Molitor. O būtent didžiojo milčiaus lervų miltelių vartojimo žmonių maistui. Komisija yra pateikusi teisės aktus dėl naujų maisto produktų ir vabzdžiai yra nauji maisto produktai. Ir jeigu jie atitinka sąlygas, jiems turi būti išduotas leidimas. Sąlygos yra tokios, kad nauji produktai turi būti saugūs, neklaidinti vartotojų ir neturi būti nustatyta neigiamų pasekmių vartotojų sveikatai. Taigi yra trys sąlygos. Ir teikiant prašymą dėl didžiojo milčiaus miltelių vartojimo, šios trys sąlygos buvo išpildytos. Kodėl? EFSA įvertino šią paraišką, taip pat įvertino ir galimas alergines reakcijas. Dėl alerginių reakcijų pareiškėjas turi atitinkamus duomenis nurodyti ir tuos duomenis tikrina EFSA. Na ir noriu atkreipti dėmesį į tai, ką tikrina EFSA kalbant apie alergines reakcijas. Dėl alerginių reakcijų, turime du elementus. Dėl didžiojo milčiaus Tenebrio Molitor buvo nustatyta, kad didžiojo milčiaus lervose yra tam tikrų baltymų, kurie taip pat būdingi ir vėžiagyviams. Taigi asmenys, atsakingi vėžiagyviams, alergiški vėžiagyviams, gali būti alergiški ir didžio milčiaus lervų milteliams. Taigi reikia ant maisto produktų nurodyti, kad atitinkami maisto produktai turi didžiojo milčiaus lervų, ir asmenys, kurie yra alergiški vėžiagyviams ir dulkių erkėms taip pat gali būti alergiški ir lervų milteliams. Taigi toks įspėjimas bus nurodomas ant maisto produktų pakuočių, kad vartotojai žinotų ir būtų įspėti. Kitas dalykas. Įspėjimas. Kad ir atsargumo principas. Kai kurie vartotojai gali tapti alergiški didžiojo milčiaus lervų milteliams, net jeigu jie nėra alergiški vėžiagyviams. Taigi buvo išnagrinėta visa mokslinė informacija ir duomenys, kad taip galėtų atsitikti buvo labai riboti. Dar ir dėl to Komisija ir valstybės narės nusprendė, kad nėra reikalinga įtraukti papildomo įspėjimo, nes nėra mokslinės informacijos, patvirtinančios tokią hipotezę. Na ir žinote, kad vabzdžiai vartojami trečiosiose šalyse: Azijoje, Centrinėje ir Pietų Amerikoje. Ir tikrai nėra daug informacijos apie alergines reakcijas. EFSA taip pat nerado jokių ataskaitų apie galimas alergines reakcijas. Taigi, mes manėme, kad išduodant leidimą nereikia numatyti papildomų ženklinimo reikalavimų. Taip pat norėčiau pridurti, kad Komisija kartu su EFSA dabar nagrinėja galim... galimybę atlikti naują mokslinį tyrimą ir ieškoma papildomų mokslinių duomenų. Tačiau kol kas duomenų apie alergijas nebuvo rasta. Ir jeigu bus nustatyta ateityje galimų alerginių reakcijų, mes leidimą peržiūrėsime. Leidimas nėra tai, ko negalėtume pakeisti ateityje. Mes peržiūrėsime leidimą ir įtrauksime papildomus reikalavimus, jeigu to prireiks. Tačiau iš tiesų užtruks laiko, kol paaiškės, ar yra papildomų problema. Dėl D3 vitamino. Noriu patikslinti, kad šis vabzdys nėra didelis vitamino D3 šaltinis. Tai nurodoma EFSA nuomonėje. Tačiau Komisija veikia atsargiai ir mes vertiname, kad nebus viršytos saugios vitamino D lygio ribos. EFSA tai įvertino ir mes pasižiūrėjome, koks gali būti maksimalus vitamino D lygis, kurį žmonės gali gauti vartodami šas lervas. Ir buvo nustatyta, kad jokios rizikos nėra. Ačiū.

2.4. Kalbos Nr. 2 vertimo sistema „ChatGPT“ transkripcija

Gerbiamas pirmininke, norėčiau pradėti nuo tam tikro nesusipratimo, susijusio su šiuo pasiūlymu dėl *Tenebrio molitor*. Pirmiausia, reikia nepamiršti, kad bendri įstatymų leidėjai, tai yra Parlamentas ir Taryba, priėmė naują reglamentą dėl naujų maisto produktų. Viena iš konstatuojamųjų dalių nurodyta, kad vabzdžiai laikomi naujais maisto produktais, ir jei jie atitinka naujų maisto produktų reglamento sąlygas, jie turi būti patvirtinti. Sąlygos yra tokios: jie turi būti saugūs vartoti, jie neturi klaidinti vartotojų, negali kelti mitybos trūkumų vartotojams. Taigi – trys sąlygos. Šios paraiškos kontekste visos šios trys sąlygos buvo įvykdytos. Komisija yra įsitikinusi, kad šios sąlygos įgiveness. Europos maisto saugos tarnyba atliko išsamų šios paraiškos vertinimą, įskaitant alergeniskumo vertinimą. Kalbant apie alergeniskumą, turime konkrečius reikalavimus, kuriuos turi įvykdyti pareiškėjas, ir juos turi patikrinti EFSA. Kalbant apie alergeniskumą, yra du svarbūs aspektai. Pirmas aspektas – EFSA ir pareiškėjas nustatė, kad vabzdžio baltymai turi tam tikrą homologiją su kai kuriomis baltymomis, esančiomis vėžiagyviuose. Tai reiškia, kad žmonės, jau alergiški vėžiagyviams, gali tapti alergiški ir šiam vabzdžiui. Dėl šios priežasties Komisija ir valstybės narės nusprendė reikalauti, kad ant produkto etikečių būtų aiškus įspėjimas, kad produktas gali turėti baltymų, kuriems alergiški žmonės, jau jautrūs vėžiagyviams ar dulkių erkėms, gali tapti alergiški. Tikslas – apsaugoti vartotojus. Antras aspektas vadinamas pirminis jautrumas, kuris reiškia, kad kai kurie vartotojai gali tapti alergiški vabzdžiui, net jei jie nėra alergiški vėžiagyviams. Tam pagrįsti EFSA įvertino visus įmanomus įrodymus, nustatė, kad įrodymų, jog tai gali įvykti, yra labai, labai mažai. Dėl šios priežasties Komisija ir valstybės narės nusprendė neįvesti papildomo įspėjimo etiketėse. Taip pat turite žinoti, kad vabzdžiai yra plačiai vartojami daugelyje trečiųjų šalių Azijoje, taip pat Centrinėje ir Pietų Amerikoje. EFSA nerado jokių pranešimų apie alergijas. Taigi, manome, kad nereikėjo pridėti papildomo ženklinimo reikalavimo išduodant leidimą. Vis dėlto, Komisija kartu su EFSA toliau stebi situaciją ir svarsto galimybę atlikti papildomus tyrimus, kad surinktų daugiau duomenų. Noriu paaiškinti, jei ateityje atsirastų naujų įrodymų apie alergijos riziką, leidimas gali būti peržiūrėtas. Mes jį peržiūrėsime ir, jei reikės, pridėsime papildomų reikalavimų. Dėl vitamino D3, noriu paaiškinti, kad šis vabzdys nėra didelis vitamino D3 šaltinis. Komisija ir Valstybės narės nustatė maksimalią vitamino D3 ribą, kurią gali suteikti šis vabzdys, taigi niekada nebus viršyta saugi riba, kurią nustatė EFSA. Nenoriu girdėti, kad šis vabzdys galėtų turėti neigiamą poveikį dėl vitamino D kiekio. EFSA tai įvertino, ir mes nustatėme maksimalią leidžiamą vitamino D3 ribą, kuri gali būti gaunama iš šio vabzdžio. Ačiū labai.

2.5. Kalbos Nr. 2 oficialaus profesionalo vertimo ir sistemos „ChatGPT“ vertimo analizės lentelė

EN original	EN ChtaGPT	LT human	LT ChatGPT	Žmoaus klaidos	Žmoaus klaidos	Error C3
Thank you, Mr. President	Thank you, Mr. President	Ačiū pirmininke				
I would like to start maybe by addressing, I think, some misunderstanding about this <u>authorization or this draft authorization</u> on Tenebrio Molitor	I would like to start maybe by addressing, I think, some misunderstanding about this authorization or this draft authorization on Tenebrio Molitor	Ir galbūt pradėsiu nuo nesusipratimo dėl Tenebrio Molitor. <u>O būtent didžiojo milčiaus lervų miltelių vartojimo žmonių maistui</u>	Gerbiamas pirmininke, norėčiau pradėti nuo tam tikro nesusipratimo, susijusio su šiuo pasiūlymu dėl Tenebrio molitor	Praleidimas (elemento)	Pridėjimas	
<u>First, you have to keep in mind that the co-legislators or the Parliament and the Council have adopted this regulation on novel food, and you will find in one of the recitals that insects are considered novel food, and if they comply with the condition of the novel food regulation, they have to be authorized</u>	First, you have to keep in mind that the co-legislators of the Parliament and the Council have adopted this regulation on novel food, and you will find in one of the recitals that insects are considered novel food, and if they comply with the condition of the novel food regulation, they have to be authorized	<u>Komisija yra pateikusi teisės aktus dėl naujų maisto produktų ir vabzdžiai yra nauji maisto produktai</u>	Pirmiausia, reikia nepamiršti, kad bendri įstatymų leidėjai, tai yra Parlamento ir Taryba, priėmė naują reglamentą dėl naujų maisto produktų. Viena iš konstatuojamųjų dalių nurodyta, kad vabzdžiai laikomi naujais maisto produktais, ir jei jie atitinka naujų maisto produktų reglamento sąlygas, jie turi būti patvirtinti	Neteisingas vertimas		
		Ir jeigu jie atitinka sąlygas, jiems turi būti išduotas leidimas		Praleidimas (elemento)		
And the conditions are the following	And the conditions are the following					
They have to be safe, they have to not mislead the consumers, and <u>they have to, the nutritional disadvantages of consumers should not be demonstrated</u>	They have to be safe, they have to not mislead the consumers, and the nutritional disadvantages of consumers should not be demonstrated	Sąlygos yra tokios, kad nauji produktai turi būti saugūs, neklaidinti vartotojų ir neturi būti nustatyta neigiamų pasekmių vartotojų sveikatai	Sąlygos yra tokios: jie turi būti saugūs vartoti, jie neturi klaidinti vartotojų, negali kelti mitybos trūkumų vartotojams			
So, we have three conditions	So, we have three conditions	Taigi yra trys sąlygos	Taigi – trys sąlygos.			
In the context of this application, the three conditions, of course, have been fulfilled	In the context of this application, the three conditions, of course, have been fulfilled	Ir teikiant prašymą <u>dėl didžiojo milčiaus miltelių vartojimo</u> , šios trys sąlygos buvo išpildytos	Šios paraiškos kontekste visos šios trys sąlygos buvo įvykdytos	Pridėjimas		
The Commission is convinced, <u>and the Member States as well</u> , that those conditions have been convinced	The Commission is convinced, and the Member States as well, that those conditions have been convinced		Komisija yra įsitikinusi, kad šios sąlygos įgyvendintos	Praleista informacija		Praleidimas (elemento)
<u>Why?</u> Because EFSA has made a thorough assessment of this application, including on allergenicity	Why? Because EFSA has made a thorough assessment of this application, including on allergenicity	Kodėl? EFSA įvertino šią paraišką, taip pat įvertino ir galimas alergines reakcijas	Europos maisto saugos tarnyba atliko išsamų šios paraiškos vertinimą, įskaitant alergeniškumo vertinimą			Praleidimas (elemento)
So, <u>an</u> allergenicity. We have specific requirements that have to be fulfilled by the applicant and have to be checked by EFSA. And I would like also to clarify some elements on the allergenicity assessment that has been made by the applicant and by EFSA and verified by EFSA	So, <u>on</u> allergenicity, we have specific requirements that have to be fulfilled by the applicant and have to be checked by EFSA. And I would like also to clarify some elements on the allergenicity assessment that has been made by the applicant and by EFSA and verified by EFSA	Dėl alerginių reakcijų <u>pareiškėjas turi atitinkamus duomenis nurodyti</u> ir tuos duomenis tikrina EFSA	Kalbant apie alergeniškumą, turime konkrečius reikalavimus, kuriuos turi įvykdyti pareiškėjas, ir juos turi patikrinti EFSA.	Pažodinis vertimas		Praleista informacija
So, on allergenicity, we have two elements	So, on allergenicity, we have two elements	Na ir noriu atkreipti dėmesį į tai, ką tikrina EFSA kalbant apie alergines reakcijas				Pridėjimas
		Dėl alerginių reakcijų, turime du elementus	Kalbant apie alergeniškumą, yra du svarbūs aspektai			
For this Tenebrio Molitor, <u>EFSA has identified</u> and the applicant as well that there <u>is</u> some homology with some proteins present in crustaceans	For this Tenebrio Molitor, EFSA has identified and the applicant as well that there <u>was</u> some homology with some proteins present in crustaceans	Dėl <u>didžiojo milčiaus</u> Tenebrio Molitor buvo nustatyta, kad <u>didžiojo milčiaus lervose</u> yra tam tikrų baltymų, kurie taip pat būdingi ir vėžiagyviams	Pirmas aspektas – EFSA ir pareiškėjas nustatė, kad vabzdžio baltymai turi tam tikrą homologiją su kai kuriomis baltymomis, esančiomis vėžiagyviuose	Pridėjimas	Praleidimas (elemento)	Gramatika
So, it means that people that are already allergic to crustaceans could <u>become</u> allergic to <u>insect</u>	So, it means that people that are already allergic to crustaceans could become allergic to insects	Taigi asmenys, <u>atsakingi vėžiagyviams, alergiški vėžiagyviams, gali būti</u> alergiški ir didžio milčiaus lervų milteliams	Tai reiškia, kad žmonės, jau alergiški vėžiagyviams, gali tapti alergiški ir šiam vabzdžiui	Pasitaismys		
<u>This insect, that's the reason why the Commission and Member States have decided to impose on labels a warning saying that this contains some proteins to which people already allergic to crustaceans and dust mites could become or may become allergic</u>	This insect, that's the reason why the Commission and Member States have decided to impose on labels a warning saying that this contains some proteins to which people already allergic to crustaceans and dust mites could become, may become allergic	Taigi reikia ant maisto produktų nurodyti, kad atitinkami maisto produktai <u>turi didžiojo milčiaus lervų</u> , ir asmenys, kurie yra alergiški vėžiagyviams ir dulkių erkėms taip pat <u>gali būti</u> alergiški ir lervų milteliams	Dėl šios priežasties Komisija ir valstybės narės nusprendė reikalauti, kad ant produkto etikečių būtų aiškus įspėjimas, kad produktas gali turėti baltymų, kuriems alergiški žmonės, jau jautrūs vėžiagyviams ar dulkių erkėms, gali tapti alergiški.	Praleidimas (elemento)	Neteisingas vertimas	
So, we have a clear warning on the label that is imposed	So, we have a clear warning on the label that is imposed	Taigi toks įspėjimas bus nurodomas ant maisto produktų pakuočių, kad vartotojai žinotų ir būtų įspėti				Praleista informacija
And of course, Member States competent <u>authorities</u> will have to check when the product will be on the market if this warning is present	And of course, Member States Competent <u>Authority</u> will have to check when the product will be on the market if this warning is present			Praleista informacija		Praleista informacija
So, the objective is really to protect consumers and to inform them	So, the objective is really to protect consumers and to inform them	Kitas dalykas	Tikslas – apsaugoti vartotojus			
Be careful	Be careful	Įspėjimas				Praleista informacija
We never know	We never know	Kad ir atsargumo principas				Praleista informacija
Then there is a second aspect, <u>which is called primary sensitization</u> , meaning that some consumers might become allergic to the insect, even if they are not allergic to crustaceans	Then there is a second aspect, which is called primary sensitization, meaning that some consumers might become allergic to the insect, even if they are not allergic to crustaceans	Kai kurie vartotojai gali tapti alergiški didžiojo milčiaus lervų milteliams, net jeigu jie nėra alergiški vėžiagyviams	Antras aspektas vadinamas pirminis jautrumas, kuris reiškia, kad kai kurie vartotojai gali tapti alergiški vabzdžiui, net jei jie nėra alergiški vėžiagyviams			

And to prove that, EFSA has also assessed all evidence that is available in the literature review, and they have found very, very limited evidence that this could happen	And to prove that, EFSA has also assessed all evidence that is available in the literature review And they have found very, very limited evidence that this could happen	Taigi buvo išnagrinėta visa mokslinė informacija ir duomenys, kad taip galėtų atsitikti buvo labai riboti	Tam pagrįsti EFSA įvertino visus įmanomus įrodymus, nustatė, kad įrodymų, jog tai gali įvykti, yra labai, labai mažai.	Praleidimas (elemento)		
So, that's why the Commission and the Member States have decided not to put an additional warning because there is nothing proving that	So, that's why the Commission and the Member States have decided not to put an additional warning because there is nothing proving that	<u>Dar ir dėl to.</u> Komisija ir valstybės narės nusprendė, kad nėra reikalinga įtraukti papildomo įspėjimo, nes nėra mokslinės informacijos, patvirtinančios tokią hipotezę	Dėl šios priežasties Komisija ir valstybės narės nusprendė neįvesti papildomo įspėjimo etiketėse.			
So we cannot say that the opinion is incomplete	So, we cannot say that the opinion is incomplete			Praleista informacija		Praleista informacija
This is not correct	This is not correct			Praleista informacija		Praleista informacija
This is not right	This is not right			Praleista informacija		Praleista informacija
So, now, and you have to know that insects have been largely consumed in a number of third countries in Asia, but also in Central and South America	So, now, and you have to know that insects have been largely consumed in a number of third countries in Asia, but also in Central and South America	Na ir žinote, kad vabzdžiai vartojami trečiojoje šalyje: Azijoje, Centrinėje ir Pietų Amerikoje	Taip pat turite žinoti, kad vabzdžiai yra plačiai vartojami daugelyje trečiųjų šalių Azijoje, taip pat Centrinėje ir Pietų Amerikoje.			
And there is really scarce evidence of development of allergen, primary sensitization and allergenicity	And there is really scarce evidence of development of allergen, primary sensitization, and allergenicity	Ir tikrai nėra daug informacijos apie alergines reakcijas				Praleista informacija
We have... EFSA has not found any reports of allergenicity, so, we believe it was not appropriate to add an additional labeling requirement in the authorisation	EFSA has not found any reports of allergenicity So, we believe it was not appropriate to add an additional labeling requirement in the authorization	EFSA taip pat nerado jokių ataskaitų apie galimas alergines reakcijas	EFSA nerado jokių pranešimų apie alergijas.			
So, just to add also that the Commission is now also looking with EFSA on possible research that could be launched to try to add some new evidence	So, just to add also that the Commission is now also looking with EFSA on possible research that could be launched to try to add some new evidence	Taigi, mes <u>manėme</u> , kad išduodant leidimą nereikia numatyti papildomų ženklinimo reikalavimų Taip pat norėčiau pridurti, kad Komisija kartu su EFSA dabar nagrinėja <u>galim...</u> galimybę atlikti naują mokslinį tyrimą <u>ir ieškoma papildomų mokslinių duomenų</u>	Taigi, manome, kad nereikėjo pridėti papildomo ženklinimo reikalavimo išduodant leidimą Vis dėlto, Komisija kartu su EFSA toliau stebi situaciją ir svarsto galimybę atlikti papildomus tyrimus, kad surinktų daugiau duomenų	Derinimas		
But we have no evidence at this stage And I want also to clarify that in the future, if we have evidence on a risk on allergenicity, we will revise the authorisation	But we have no evidence at this stage And I want also to clarify that in the future, if we have evidence on a risk on allergenicity, we will revise the authorization	Tačiau kol kas duomenų apie alergijas nebuvo rasta Ir jeigu bus nustatyta ateityje galimų alerginių reakcijų, mes leidimą peržiūrėsime		Pasitaikymai		Praleista informacija
So, on the authorisation, it's not just something that is adopted and cannot be reopened	So, an authorization is not just something that is adopted and cannot be reopened	Leidimas nėra tai, ko negalėtume pakeisti ateityje	Noriu paaiškinti, jei ateityje atsirastų naujų įrodymų apie alergijos riziką, leidimas <u>gali būti peržiūrėtas</u>			Neteisingas vertimas Praleista informacija
No, the opposite	No The opposite			Praleista informacija		Praleista informacija
We will revise the authorization to add an additional requirement if it's needed, but it will take time to see if there is really an additional issue	We will revise the authorization to add an additional requirement if it's needed But it will take time to see if there is really an additional issue	Mes peržiūrėsime leidimą ir įtrauksime papildomus reikalavimus, jeigu to prireiks Tačiau iš tiesų užtruks laiko, kol paaiškės, ar yra <u>papildomų problema</u>	Mes jį peržiūrėsime ir, jei reikės, pridėsime papildomų reikalavimų.			Praleista informacija
Now on vitamin D3 I would like also to clarify that, indeed, this insect is not, let's say, a big contributor to vitamin D3	Now, on vitamin D3, I would like also to clarify that, indeed, this insect is not, let's say, a big contributor to vitamin D3	Dėl D3 vitamino Noriu patikslinti, kad šis vabzdys nėra didelis vitamino D3 šaltinis	Dėl vitamino D3, noriu paaiškinti, kad šis vabzdys nėra didelis vitamino D3 šaltinis			
This is recognized in the EFSA opinion, but the Commission and Member States have been very cautious	This is recognized in the EFSA opinion But the Commission and members have been very cautious	Tai nurodoma EFSA nuomonėje				Praleista informacija
Why? Because we have set up a maximum level of vitamin D2 that could be, let's say, provided by the insect	Why? Because we have set up a maximum level of vitamin D2 that could be, let's say, provided by the insect	Tačiau Komisija veikia atsargiai ir mes vertiname, <u>kad nebus viršytos saugios vitamino D lygio ribos.</u>	Komisija ir Valstybės narės nustatė maksimalią vitamino D3 ribą, kurią gali suteikti šis vabzdys, taigi niekada nebus viršyta saugi riba, kurią nustatė EFSA.			
So, we will never exceed a safe limit that has been assessed by EFSA	So, we will never exceed a safe limit that has been assessed by EFSA					
So, we cannot say and I cannot hear that this insect can have a negative impact because of vitamin D level	So, we cannot say and I cannot hear that this insect can have a negative impact because of vitamin D level		Nenoriu girdėti kad šis vabzdys galėtų turėti neigiamą poveikį dėl vitamino D kiekio.	Praleista informacija		
This is not true This is not correct	This is not true This is not correct			Praleista informacija		Praleista informacija
It has been assessed by EFSA and we have set up a maximum level of vitamin D3 that could come from this insect	It has been assessed by EFSA and we have set up a maximum level of vitamin D3 that could come from this insect	EFSA tai įvertino ir mes pasižiūrėjome, koks gali būti maksimalus vitamino D lygis, kurį žmonės gali gauti vartodami šias lervas. Ir buvo nustatyta, kad jokios rizikos nėra	EFSA tai įvertino, ir mes nustatėme maksimalią leidžiamą vitamino D3 ribą, kuri gali būti gaunama iš šio vabzdžio.			
So, thank you very much	So, thank you very much	Ačiū	Ačiū labai.			

3 Priedas. Kalbos Nr. 3 originalo anglų kalba transkripcija, transkripciją ką klausant originalo užfiksavo sistema „ChatGPT“. oficialaus vertimo į lietuvių kalbą transkripcija, vertimo dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ transkripcija, 1 oficialaus vertimo ir dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimo analizės lentelė

3.1. Kalbos Nr. 3 originalo anglų kalba transkripcija

Thank you, Madam Chair, Honourable Members. It's a real honour to be here to discuss the EU strategy for the Rights of Persons with Disabilities, Strategy 2021-2030. And I would like to start with one clear message. As Commissioner for Equality, you can count on me to be a strong advocate for persons with disabilities. I will promote their rights across all areas of EU policy. Persons with disabilities must be able to realise their full potential in our Union, and we have a strategy to achieve that... for that by 2030. Our strategy supports the implementation of the Charter of Fundamental Rights of the EU, the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, and the European Pillar of Social rights. It includes 64 actions, including 7 flagships initiatives, and propose many actions that Member States should take. Almost all flagship initiatives have been delivered at this point. The last pending flagships initiative is the Quality Framework for Social Services of Excellence for persons with disabilities. The strategy states that the Commission will prepare a report in 2024 assessing the progress on implementing, and, if necessary, updating our goals and actions. We are currently working on this report. We are also preparing our dialogue with the UN Committee for the Rights of Persons with Disabilities, to be held next March. This will help to identify the remaining gaps and barriers to building a Union of inclusion and equality for persons with disabilities. We will discuss our progress and the remaining gaps with all relevant actors: the Parliament, Member States and civil society organisations Especially organisations that represent the interests of persons with disabilities. We want to hear their thoughts on the future of EU disability policy. Honourable Members, now we must focus on two areas. One: building on our progress. Two: and fully putting into action the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. I would like to lay out the key achievements of the past four years. In the area of accessibility, the Commission is closely monitoring how Member States implement the EU... the European Accessibility Act, which comes in force next June. We are also monitoring the Web Accessibility Directive for the websites and mobile apps of public services, in place since 2018. We also launched our flagship initiatives Accessible EU. This brings together accessibility experts, economic operators and civil society to create a community on accessibility. It includes persons with disabilities, older persons and their representative organisations. Accessible EU trains accessibility professionals, shares best practices and supports the development of tools and standards on accessibility. We are also

working with national authorities in charge of implementing and enforcing accessibility rules. The EU has also adopted directives to establish the European Disability Cards and the European Parking Cards, extending these rights to third country nationals living legally in the EU. The Commission is consulting with civil society organisation on specific features of the physical and digital cards. Digital versions of disability cards will be interoperable through the European Digital Identity Wallet. Work on implementing the legislation will begin soon. The cards should be operational in 2028. We are also working to improve the lives of person with disabilities in the area of independent living. In November, the Commission published the Guidance on Independent Living and Inclusion in the Community of Persons with Disabilities in the context of EU funds. And we continue our efforts on Disability Employment package to support persons with disabilities in the labour market. Creating inclusive societies for person with disabilities must be a team effort. We are cooperating closely with other EU institutions, Member States and stakeholders. This includes persons with disabilities and their organisations, of course. The disability platforms is another important initiative in our strategy for preparing EU policies. Finally, at the Commission, we want to lead by example. As part of our new human resources strategy, we are promoting diversity and inclusion of all staff with disabilities. We are at a critical juncture for the rights of persons with disabilities. We need to assess our strategy to see what is working and what can be improved. I have a clear goal in the coming years to take concrete action to improve the daily lives of persons with disabilities, and I will focus mainly on three areas. First, we must make disabilities rights...we must make disability rights a reality by putting into action our EU rules. To achieve this, we must turn to... turn the European Disability Cards and the European Parking Cards into a reality by 2028, and make sure that EU accessibility requirements concretely improve products and services. That means fully implementing the European Accessibility Act and related standards. Second, we will work to help people with disabilities fully participate in our economy and in our society. Building on the Disability Employment package, we will continue supporting Member States to close the employment gap. This will contribute to meeting key targets on jobs, skills and poverty reduction from the Porto agenda. And third, disability policy cut across many areas, so we will build on the guidance on independent living and ensure it is fully integrated across all funding streams. Honourable Members, I would like to end with a very simple message. Everyone. Everyone must be treated fairly and with dignity in the European Union. No exceptions. Our motto is “United in diversity”. And I look forward to working with you to make this motto a reality for all our people, including our citizens with disabilities. I thank you very much.

3.2. Kalbos Nr. 3 transkripciją ką klausant originalo užfiksavo sistema „ChatGPT“

Thank you, Madam Chair, Honourable Members. It's a real honour to be here to discuss the EU Strategy for the Rights of Persons with Disabilities, Strategy 2021-2030. And I would like to start with one clear message. As Commissioner for Equality, you can count on me to be a strong advocate for persons with disabilities. I will promote their rights across all areas of EU policy. Persons with disabilities must be able to realise their full potential in our Union. And we have a strategy to achieve that by 2030. Our strategy supports the implementation of the Charter of Fundamental Rights of the EU, the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, and the European Pillar of Social Rights. It includes 64 actions, including seven flagship initiatives, and proposes many actions that Member States should take. Almost all flagship initiatives have been delivered at this point. The Lifespanning Flagship Initiative is the Quality Framework for Social Services of Excellence for persons with disabilities. The strategy states that the Commission will prepare a report in 2024 assessing the progress on implementing and, if necessary, updating our goals and actions. We are currently working on this report. We are also preparing our dialogue with the UN Committee for the Rights of Persons with Disabilities to be held next March. This will help to identify the remaining gaps and barriers to the Union of inclusion and equality for persons with disabilities. We will discuss our progress and the remaining gaps with all relevant actors, the Parliament, Member States and civil society organisations, especially organisations that represent the interests of persons with disabilities. We want to hear their thoughts on the future of EU disability policy. Honourable Members, now we must focus on two areas. One, building on our progress. Two, and fully putting into action the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. I would like to lay out the key achievements of the past four years. In the area of accessibility, the Commission is closely monitoring how Member States implement the European Accessibility Act, which comes in force next June. We are also monitoring the Web Accessibility Directive for the websites and mobile apps of public services in place since 2018. We also launched our flagship initiatives, Accessible EU. This brings together accessibility experts, economic operators and civil society to create a community on accessibility. It includes persons with disabilities, older persons and their representative organisations. Accessible EU trains accessibility professionals, shares best practices and supports the development of tools and standards on accessibility. We are also working with national authorities in charge of implementing and enforcing accessibility rules. The EU has also adopted directives to establish European Disability Cards and European Parking Cards, extending these rights to third country nationals living legally in the EU. The Commission is consulting with civil society organisations on specific features of the physical and digital cards. Digital versions of disability cards will be interoperable through the

European Digital Identity Wallet. Work on implementing the legislation will begin soon. The cards should be operational in 2028. We are also working to improve the lives of persons with disabilities in the area of independent living. In November, the Commission published the guidance on independent living and inclusion in the community of persons with disabilities in the context of EU funds. And we continue our efforts on disability employment package to support persons with disabilities in the labour market. Creating inclusive societies for persons with disabilities must be a team effort. We are cooperating closely with other EU institutions, member states and stakeholders. This includes persons with disabilities and their organisations, of course. The disability platforms is another important initiative in our strategy for preparing EU policies. Finally, at the Commission, we want to lead by example. As part of our new human resources strategy, we are promoting diversity and inclusion of all staff with disabilities. We are at a critical juncture for the rights of persons with disabilities. We need to assess our strategy to see what is working and what can be improved. I have a clear goal in the coming years to take concrete action to improve the daily lives of persons with disabilities. And I will focus mainly on three areas. First, we must make disability rights a reality by putting into action our EU rules. To achieve this, we must turn the European disability cards and European parking cards into a reality by 2028. And make sure that EU accessibility requirements concretely improve products and services. That means fully implementing the European Accessibility Act and related standards. Second, we will work to help people with disabilities fully participate in our economy and in our society. Building on the disability employment package, we will continue supporting member states to close the employment gap. This will contribute to meeting key targets on jobs, skills and poverty reduction from the PORTO agenda. And third, disability policy cut across many areas. So we will build on the guidance on independent living and ensure it is fully integrated across all funding streams. Honourable members, I would like to end with a very simple message. Everyone must be treated fairly and with dignity in the European Union. No exceptions. Our motto is united in diversity. And I look forward to working with you to make a reality for all our people, including our citizens with disabilities. I thank you very much.

3.3. Kalbos Nr. 3 oficialaus vertimo į lietuvių kalbą transkripcija

Ačiū, pone Pirmininke, gerbiami nariai. Man didelė garbė šiandien su jumis aptarti Europos Sąjungos strategiją dėl žmonių su negalia, dėl 21-mų iki 30-tų metų. Ir aš iš karto noriu pasakyti, kaip komisijos narė atsakinga už lygybę, aš būsiu asmuo, kuris pasisakys už žmonių su negalia teises. Kalbėsiu apie jų teises visose srityse. Žmonės su negalia turi sugebėti išnaudoti visą savo potencialą ir mes turime strategiją, kad to pasiektume iki 2030 m. Mūsų strategija skirta įgyvendinti Pagrindinių teisių chartiją, Jungtinių Tautų konvenciją dėl žmonių su negalia ir Europos socialinių teisių ramstį. Čia kalba apie 64-is veiksmus, įskaitant 7-ias pavyzdines iniciatyvas ir pasiūlymus, kurių turi imtis valstybės narės. Visos pavyzdinės iniciatyvos įgyvendinamos dabar. Tai yra socialinių paslaugų sritis. Taip pat strategija sako, kad Komisija parengs ataskaitą 24-ais metais, kuri įvertins pažangą įgyvendinant ir atnaujinant mūsų tikslus ir veiksmus. Šiuo metu dirbame rengdami šią ataskaitą, taip pat rengiamės dialogui su Jungtinių Tautų komitetu dėl asmenų su negalia, kuris vyks kitų metų kovą. Čia reikėtų panaikinti likusias sritis, kad sukurtume Sąjungą įtraukiančią žmones su negalia. Aptarsime pažangą ir likusias jėgas su visais būtinais veikėjais, parlamentu, valstybėmis narėmis ir pilietinės visuomenės organizacijomis. Ypač tomis organizacijomis, kurios atstovauja žmonių su negalia interesus. Norime išgirsti jų balsą dėl Europos Sąjungos neįgalumo strategijos. Gerbiami nariai, turime dabar skirti dėmesį daugiausia dviem sritims. Pirmiausia panaudoti pasiektą pažangą ir, antra, įgyvendinti Jungtinių Tautų konvenciją dėl žmonių su negalia. Norėčiau pabrėžti ketverių metų pažangą, išdėstyti. Prieinamumo srityje Komisija atidžiai stebi, kaip valstybės narės įgyvendina Europos Sąjungos prieinamumo aktą, kuris įsigalios kitų metų birželį. Taip pat stebime situaciją, kaip įgyvendiname interneto prieinamumo aktas, kuris egzistuoja nuo 18-jų metų. Taip pat pradėjome mūsų pozinę iniciatyvą dėl Europos Sąjungos prieinamumo. Čia vienijame prieinamumo ekspertus, ekonomikos subjektus ir pilietinę visuomenę, įtraukiame žmones su negalia, vyresnius asmenis ir jų atstovaujančias, juos atstovaujančias organizacijas. Reikia šviesti prieinamumo ekspertus ir kurti priemones bei standartus, skirtus prieinamumui. Taip pat dirbame su nacionalinėmis institucijomis, kurios atsakingos už prieinamumo taisyklių įgyvendinimą. Europos Sąjunga taip pritaikė... pritaikė direktyvas, kad sukurtų Neįgalumo korteles ir parkavimo korteles ir išplėtė šias teises trečiųjų šalių asmenims, kurie teisėtai gyvena Europos Sąjungoje. Komisija dirba su pilietinės visuomenės organizacijomis. Kalbant apie skaitmenines korteles, skaitmeninių kortelių prieinamumas bus užtikrintas per skaitmeninio identiteto korteles ir įgyvendinimas netrukus prasidės. Kortelės turėtų pradėti veikti jau 2028-siais metais. Taip pat siekiama pagerinti neįgaliųjų žmonių gyvenimą nepriklausomo gyvenimo prasme. Komisija yra paskelb... gairės dėl nepriklausomo gyvenimo ir žmonių su negalia įtraukimo į Europos Sąjungos Fondų panaudojimo sritis. Taip pat dirbame su

užimtumo klausimais. Įtraukiančios visuomenės sukūrimas turi būti bendra mūsų darbo sritis. Dirbame su kitomis Europos Sąjungos institucijomis, valstybėmis narėmis ir suinteresuotais žmonėmis... subjektais. Tai įtraukia, aišku, ir... ir visas pilietinės visuomenės organizacijas. Neįgalumo platforma yra labai svarbi įgyvendinant mūsų strategiją. Komisija nori rodyti pavyzdį ir pagal mūsų žmogiškųjų išteklių strategiją mes skatiname visų darbuotojų įtraukimą į mūsų teisių įgyvendinimą. Esame kryžkelėje. Turime irgi įvertinti mūsų strategiją, pažiūrėti, kas veikia, o ką galima pagerinti šia prasme. Artimiausiais metais turiu aiškių tikslų: imtis konkrečių veiksmų, kad pagerintume žmonių su negalia kasdieninį gyvenimą. Ir daugiausia kalbėsime apie tris sritis. Pirmiausia turime neįgaliųjų teises įgyvendinti tikrovėje ir įgyvendinti mūsų taisykles, kad tai pasiektume. Europos neįgalumo korteles ir parkavimo korteles paversti tikrove iki 28-ųjų metų ir užtikrinti, kad neįgalumo reikalavimai pagerintų teikiamus produktus ir paslaugas. Reikia įgyvendinti neįgalumo aktą iki galo ir atitinkamus standartus. Antra, dirbsime, kad padėtume žmonėms su negalia dalyvauti mūsų ekonomikoje ir visuomenėje. Pasiremdami užimtumo Paketu remsime valstybes nares, kad jos panaikintų užimtumo spragas ir pasiektų darbo vietų, įgūdžių ir skurdo... skurdo mažinimą pagal Porto darbotvarkę įgyvendinimą. Taigi neįgalumas susijęs su visomis sritimis ir mes kursime gaires dėl nepriklausomo gyvenimo ir sieksime, kad tai būtų integruota per visas finansavimo sritis. Gerbiami nariai, pabaigai norėčiau pasakyti paprastą žinutę. Visi turi būti traktuojami sąžiningai ir oriai Europos Sąjungoje be jokių išimčių. Mūsų šūkis yra „vieningi įvairovėje“ ir sieksime dirbti kartu su jumis, kad šis šūkis taptų tikrove visiems žmonėms, įskaitant ir piliečius su negalia. Labai ačiū.

3.4. Kalbos Nr. 3 vertimo dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ transkripcija

Ačiū, ponio pirmininke, gerbiami Parlamento nariai. Man yra didelė garbė būti čia šiandien ir aptarti Europos Sąjungos Strategiją dėl neįgaliųjų teisių 2021–2030 m. Kaip už lygybę atsakingas komisaras, esu tvirtai įsipareigojęs ginti ir skatinti neįgaliųjų teises visose ES politikos srityse. Neįgalieji turi turėti galimybę visiškai išnaudoti savo potencialą mūsų Sąjungoje. Turime strategiją, kaip tai pasiekti iki 2030 m. Ši strategija grindžiama pagrindinių teisių chartija, Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir Europos socialinių teisių ramsčiu. Joje numatyti 64 konkretūs veiksmai, tarp jų – septynios svarbiausios iniciatyvos, kurių dauguma jau įgyvendintos. Visą gyvenimą truncančios strateginės iniciatyvos tikslas – užtikrinti aukščiausios kokybės socialines paslaugas neįgaliesiems. Strategijoje numatyta, kad Komisija 2024 m. parengs ataskaitą, kurioje bus įvertinta įgyvendinimo pažanga ir, jei reikės, atnaujinti tikslai ir veiksmai. Šiuo metu dirbame prie šios ataskaitos. Taip pat ruošiamės dialogui su JT Neįgaliųjų teisių komitetu, kuris vyks kitų metų kovą. Šis dialogas padės įvertinti, kokios kliūtys dar išlieka kuriant įtraukią ir lygių galimybių Sąjungą neįgaliesiems. Diskutuosime apie savo pažangą ir likusius iššūkius su visais svarbiais dalyviais – Parlamentu, valstybėmis narėmis ir pilietinės visuomenės organizacijomis, ypač tomis, kurios atstovauja neįgaliųjų interesams. Pagrindinis mūsų tikslas dabar tęsti jau pasiektą pažangą ir antra, visapusiškai įgyvendinti JT Neįgaliųjų teisių konvenciją. Komisija taip pat atidžiai stebi kaip įgyvendinama Europos prieinamumo direktyva, kuri įsigalios 2025 m. birželį. Taip pat stebime interneto prieinamumo direktyvos įgyvendinimą, kuri nuo 2018 m. reglamentuoja viešųjų paslaugų svetainių ir mobiliųjų programėlių prieinamumą. Be to, pradėjome iniciatyvą „Prieinamumo ES iššūkis“, kurioje dalyvauja prieinamumo ekspertai, ekonominiai veikėjai ir pilietinė visuomenė, siekiant užtikrinti praktinį direktyvos įgyvendinimą. Ji įtraukia neįgaliuosius, vyresnio amžiaus žmones ir jų atstovaujančias organizacijas. „Prieinamumo ES iššūkis“ rengia mokymus prieinamumo specialistams, dalijasi gera praktika ir remia prieinamumo standartų bei įrankių kūrimą. Taip pat bendradarbiaujame su nacionalinėmis institucijomis, atsakingomis už šių taisyklių įgyvendinimą ir priežiūrą. Dar vienas svarbus žingsnis – Europos neįgaliųjų kortelės ir Europos parkavimo kortelės iniciatyvos, kurios padės neįgaliesiems visoje ES, įskaitant trečiųjų šalių piliečius, teisėtai gyvenantiems Sąjungoje. Tikimasi, kad šios kortelės pradės veikti iki 2028 m. Taip pat dirbame siekdami pagerinti neįgaliųjų gyvenimo sąlygas nepriklausomo gyvenimo srityje. Lapkričio mėnesį Komisija paskelbė rekomendacijas dėl nepriklausomo gyvenimo ir neįgaliųjų įtraukties į bendruomenę, susiejant jas su ES fondų galimybėmis. Ne mažiau svarbus klausimas – jų įtraukimas į darbo rinką. Kuriant įtraukią visuomenę neįgaliesiems, būtinas bendras darbas. Todėl glaudžiai bendradarbiaujame su kitomis ES institucijomis, valstybėmis narėmis ir socialiniais partneriais. Neįgaliųjų platforma yra dar viena svarbi

mūsų strategijos priemonė rengiant ES politiką. Galiausiai, Europos Komisija pati taip pat siekia būti pavyzdžiu skatindama įvairovę ir įtrauktį savo viduje. Esame svarbiame etape, kai turime įvertinti šios strategijos veiksmingumą ir numatyti, ką dar galima patobulinti. Artimiausiais metais mano aiškus tikslas yra imtis konkrečių veiksmų, kad pagerintume neįgaliųjų kasdienį gyvenimą. Dėmesys bus skiriamas trimis pagrindinėms sritims: neįgaliųjų teisių užtikrinimui, tai reiškia visišką Europos prieinamumo ir susijusių standartų įgyvendinimą. Antra, sieksime, kad neįgalieji visavertiškai dalyvautų ekonominiame ir socialiniame gyvenime. Trečia, neįgaliųjų teisės turi būti įtrauktos į visas politikos sritis. Turime užtikrinti, kad nepriklausomo gyvenimo gairės būtų visiškai integruotos į ES finansavimo mechanizmus. Europa turi būti sąjunga, kurioje visi piliečiai – įskaitant neįgaliuosius – gyvena oriai ir lygiavertiškai. Mūsų šūkis – Vienybė įvairovėje, ir turime paversti tikrove visiems piliečiams, įskaitant neįgaliuosius. Labai ačiū už dėmesį.

3.5. Kalbos Nr. 3 oficialaus vertimo ir dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimo analizės lentelė

EN original	EN ChatGPT	LT human	LT ChatGPT	Žmoaus klaidos	Žmoaus klaidos	Error C3	Error 2 C3	Error 2 C3
Thank you, Madam Chair, Honourable Members.	Thank you, Madam Chair, Honourable Members	Ačiū, pone Pirmininke, gerbiami nariai	Ačiū, poniai pirmininke, gerbiami Parlamento nariai					
It's a real honour to be here to discuss the EU strategy for the Rights of Persons with Disabilities, Strategy 2021-2030	It's a real honour to be here to discuss the EU Strategy for the Rights of Persons with Disabilities, Strategy 2021-2030	Man didelė garbė šiandien su jumis aptarti Europos Sąjungos strategiją dėl žmonių su negalia, dėl 21-ųjų iki 30-ųjų metų	Man yra didelė garbė būti čia šiandien ir aptarti Europos Sąjungos Strategiją dėl neįgalųjų teisių 2021–2030 m.	Terminologija	Registras	Pridėjimas		
And I would like to start with one clear message	And I would like to start with one clear message	Ir aš iš karto noriu pasakyti, kaip komisijos narė atsakinga už lygybę, aš būsiu asmuo, kuris pasisakys už žmonių su negalia teises	Kaip už lygybę atsakingas komisaras, esu tvirtai įsipareigojęs ginti ir skatinti neįgalųjų teises visose ES politikos srityse			Pridėjimas	Neteisingas vertimas	
As Commissioner for Equality, you can count on me to be a strong advocate for persons with disabilities	As Commissioner for Equality, you can count on me to be a strong advocate for persons with disabilities	I will promote their rights across all areas of EU policy	I will promote their rights across all areas of EU policy			Terminologija		
I will promote their rights across all areas of EU policy	I will promote their rights across all areas of EU policy	Personas with disabilities must be able to realise their full potential in our Union	Personas with disabilities must be able to realise their full potential in our Union	Praleidimas (elemento)		Pažodinis vertimas		
Persons with disabilities must be able to realise their full potential in our Union, and we have a strategy to achieve that... for that by 2030	Persons with disabilities must be able to realise their full potential in our Union, and we have a strategy to achieve that by 2030	Žmonės su negalia turi sugebėti išnaudoti visą savo potencialą ir mes turime strategiją, kad to pasiektume iki 2030 m	Turime strategiją, kaip tai pasiekti iki 2030 m.					
Our strategy supports the implementation of the Charter of Fundamental Rights of the EU, the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, and the European Pillar of Social rights	Our strategy supports the implementation of the Charter of Fundamental Rights of the EU, the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, and the European Pillar of Social Rights	Mūsų strategija skirta įgyvendinti Pagrindinių teisių chartiją, Jungtinių Tautų konvenciją dėl žmonių su negalia ir Europos socialinių teisių ramsčių	Ši strategija grindžiama pagrindinių teisių chartija, Jungtinių Tautų neįgalųjų teisių konvencija ir Europos socialinių teisių ramsčiu	Praleidimas (elemento)	Terminologija	Neteisingas vertimas	Terminologija	
It includes 64 actions, including 7 flagship initiatives, and propose many actions that Member States should take	It includes 64 actions, including seven flagship initiatives, and proposes many actions that Member States should take	Čia kalba apie 64-is veiksmus, įskaitant 7-ias pavyzdines iniciatyvas ir pasiūlymus, kurių turi imtis valstybės narės	Joje numatyti 64 konkretūs veiksmai, tarp jų – septynios svarbiausios iniciatyvos, kurių daugumą jau įgyvendino	Neteisingas vertimas		Pridėjimas	Terminologija	Praleista informacija
Almost all flagship initiatives have been delivered at this point	Almost all flagship initiatives have been delivered at this point	Visos pavyzdinės iniciatyvos įgyvendinamos dabar	Visa gyvenimo trukmės strateginės iniciatyvos tikslas – užtikrinti aukščiausios kokybės socialines paslaugas neįgaliesiems	Neteisingas vertimas		Pridėjimas	Terminologija	Praleista informacija
The last pending flagship initiative is the Quality Framework for Social Services of Excellence for persons with disabilities	The Lifespanning Flagship Initiative is the Quality Framework for Social Services of Excellence for persons with disabilities	Tai yra socialinių paslaugų sritis	Šio metu dirbame prie šios ataskaitos	Neteisingas vertimas		Pridėjimas	Terminologija	Praleista informacija
The strategy states that the Commission will prepare a report in 2024 assessing the progress on implementing, and, if necessary, updating our goals and actions	The strategy states that the Commission will prepare a report in 2024 assessing the progress on implementing and, if necessary, updating our goals and actions	Taip pat strategija sako, kad Komisija parengs ataskaitą 24-ais metais, kuri įvertins pažangą įgyvendinant ir atnaujinant mūsų tikslus ir veiksmus	Strategijoje numatyta, kad Komisija 2024 m. parengs ataskaitą, kurioje bus įvertinta įgyvendinimo pažanga ir, jei reikės, atnaujinti tikslai ir veiksmai	Pažodinis vertimas	Registras			
We are currently working on this report	We are currently working on this report	Šiuo metu dirbame rengdami šią ataskaitą, taip pat rengiamės dialogui su Jungtinių Tautų komitetu dėl asmenų su negalia, kuris vyks kitų metų kovą	Taip pat rušiamės dialogui su JT Neįgalųjų teisių komitetu, kuris vyks kitų metų kovą	Terminologija				
We are also preparing our dialogue with the UN Committee for the Rights of Persons with Disabilities, to be held next March	We are also preparing our dialogue with the UN Committee for the Rights of Persons with Disabilities, to be held next March	Šis dialogas padės įvertinti, kokios kliūtys dar išlieka kuriant įtraukią ir lygių galimybių Sąjungą neįgaliesiems	Šis dialogas padės įvertinti, kokios kliūtys dar išlieka kuriant įtraukią ir lygių galimybių Sąjungą neįgaliesiems	Neteisingas vertimas	Praleidimas (elemento)			
This will help to identify the remaining gaps and barriers to building a Union of inclusion and equality for persons with disabilities	This will help to identify the remaining gaps and barriers to the Union of inclusion and equality for persons with disabilities	Aptarsime pažangą ir likusias įeigas su visais būtiniais veikėjais, parlamentu, valstybėmis narėmis ir pilietinė visuomenės organizacijomis	Diskutuosime apie savo pažangą ir likusias iššūkus su visais svarbiais dalyviais – Parlamentu, valstybėmis narėmis ir pilietinė visuomenės organizacijomis, ypač tomis, kurios atstovauja neįgalųjų interesams.	Neteisingas vertimas		Neteisingas vertimas		
Especially organisations that represent the interests of persons with disabilities	Especially organisations that represent the interests of persons with disabilities	Ypač tomis organizacijomis, kurios atstovauja žmonių su negalia interesams		Gramatika		Praleista informacija		
We want to hear their thoughts on the future of EU disability policy	We want to hear their thoughts on the future of EU disability policy	Norime išgirsti jų balsą dėl Europos Sąjungos neįgalumo strategijos				Praleista informacija		
Honourable Members, now we must focus on two areas	Honourable Members, now we must focus on two areas	Gerbiami nariai, turime dabar skirti dėmesį daugiausia dviem sritims		Pridėjimas		Praleista informacija		
One: building on our progress	One: building on our progress	Pirmiausia panaudoti pasiektą pažangą ir, antra, įgyvendinti Jungtinių Tautų konvenciją dėl žmonių su negalia	Pagrindinis mūsų tikslas dabar tęsti jau pasiektą pažangą ir antra, visapusiškai įgyvendinti JT Neįgalųjų teisių konvenciją	Terminologija		Praleista informacija		
Two: and fully putting into action the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities	Two: and fully putting into action the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities	Norėčiau pabrėžti ketverių metų pažangą, išdėstyti	Komisija taip pat atidžiai stebi kaip įgyvendinama Europos prieinamumo direktyva, kuri įsigalios 2025 m. birželį	Gramatika		Praleista informacija		
I would like to lay out the key achievements of the past four years	I would like to lay out the key achievements of the past four years	Prieinamumo srityje Komisija atidžiai stebi, kaip valstybės narės įgyvendina Europos Sąjungos prieinamumo aktą, kuris įsigalios kitų metų birželį	Taip pat stebime interneto prieinamumo direktyvos įgyvendinimą, kuri nuo 2018 m. reglamentuoja viešųjų paslaugų svetainių ir mobiliųjų programėlių prieinamumą	Derinimas	Praleidimas (elemento)			
In the area of accessibility, the Commission is closely monitoring how Member States implement the EU... the European Accessibility Act, which comes in force next June	In the area of accessibility, the Commission is closely monitoring how Member States implement the European Accessibility Act, which comes in force next June	Taip pat pradėjome mūsų pozinę iniciatyvą dėl Europos Sąjungos prieinamumo	Be to, pradėjome iniciatyvą „Prieinamumo ES iššūkis“, kurioje dalyvauja prieinamumo ekspertai, ekonominiai veikėjai ir pilietinė visuomenė, siekiant užtikrinti praktinį direktyvos įgyvendinimą	Neteisingas vertimas	Registras	Terminologija	Praleidimas (elemento)	
We are also monitoring the Web Accessibility Directive for the websites and mobile apps of public services, in place since 2018	We are also monitoring the Web Accessibility Directive for the websites and mobile apps of public services, in place since 2018	Čia vieniame prieinamumo ekspertus, ekonomikos subjektus ir pilietinę visuomenę, įtraukiame žmones su negalia, vyresnius asmenis ir jų atstovaujančias, juos atstovaujančias organizacijas	Ji įtraukia neįgaluosius, vyresnio amžiaus žmones ir jų atstovaujančias organizacijas.	Praleidimas (elemento)		Neteisingas vertimas		
We also launched our flagship initiatives, Accessible EU	We also launched our flagship initiatives, Accessible EU	Reikia šviesti prieinamumo ekspertus ir kurti priemones bei standartus, skirtus prieinamumui	„Prieinamumo ES iššūkis“ rengia mokymus prieinamumo specialistams, dalijasi gerąja praktika ir remia prieinamumo standartų bei įrankių kūrimą	Neteisingas vertimas	Neteisingas vertimas	Terminologija		
This brings together accessibility experts, economic operators and civil society to create a community on accessibility	This brings together accessibility experts, economic operators and civil society to create a community on accessibility	Taip pat bendradarbiaujame su nacionalinėmis institucijomis, atsakingomis už šių taisyklių įgyvendinimą ir priežiūrą		Neteisingas vertimas	Neteisingas vertimas	Terminologija		
It includes persons with disabilities, older persons and their representative organisations	It includes persons with disabilities, older persons and their representative organisations					Gramatika		
Accessible EU trains accessibility professionals, shares best practices and supports the development of tools and standards on accessibility	Accessible EU trains accessibility professionals, shares best practices and supports the development of tools and standards on accessibility							
We are also working with national authorities in charge of implementing and enforcing accessibility rules	We are also working with national authorities in charge of implementing and enforcing accessibility rules							

The EU has also adopted directives to establish the European Disability Cards and the European Parking Cards, extending these rights to third country nationals living legally in the EU	The EU has also adopted directives to establish European Disability Cards and European Parking Cards, extending these rights to third country nationals living legally in the EU	Europos Sąjunga taip pat priėmė... priėmė... direktyvas, kad sukurtų neįgalumo kortelės ir parkavimo kortelės ir išplėtė šias teises trečiųjų šalių asmenims, kurie teisėtai gyvena Europos Sąjungoje	Dar vienas svarbus žiniosis – Europos neįgalųjų kortelės ir Europos parkavimo kortelės iniciatyva, kurios padės neįgaliesiems visoje ES, įskaitant trečiųjų šalių piliečius, teisėtai gyvenantiems Sąjungoje	Pasitaismai	Neteisingas vertimas	Pridėjimas		
The Commission is consulting with civil society organisation on specific features of the physical and digital cards	The Commission is consulting with civil society organisation on specific features of the physical and digital cards	Komisija dirba su pilietinės visuomenės organizacijomis		Praleista informacija		Praleista informacija		
Digital versions of disability cards will be interoperable through the European Digital Identity Wallet	Digital versions of disability cards will be interoperable through the European Digital Identity Wallet	Kalbant apie skaitmenines kortelės, skaitmeninių kortelių prieinamumas bus užtikrintas per skaitmeninio identiteto kortelės ir įgyvendinimas netrukus prasidės		Praleista informacija		Praleista informacija		
Work on implementing the legislation will begin soon	Work on implementing the legislation will begin soon	Kortelės turėtų pradėti veikti jau 2028-aisiais metais	Tikimasi, kad šios kortelės pradės veikti iki 2028 m					
The cards should be operational in 2028	The cards should be operational in 2028							
We are also working to improve the lives of person with disabilities in the area of independent living	We are also working to improve the lives of persons with disabilities in the area of independent living	Taip pat siekiama pagerinti neįgalųjų žmonių gyvenimą nepriklausomo gyvenimo prasme	Taip pat dirbame siekdami pagerinti neįgalųjų gyvenimo sąlygas nepriklausomo gyvenimo srityje.	Terminologija		Terminologija		
In November, the Commission published the Guidance on Independent Living and Inclusion in the Community of Persons with Disabilities in the context of EU funds	In November, the Commission published the guidance on independent living and inclusion in the community of persons with disabilities in the context of EU funds	Komisija yra paskelbusi, gairės dėl nepriklausomo gyvenimo ir žmonių su negalia įtraukimo į Europos Sąjungos Fondų panaudojimo sritis	Lapkričio mėnesį Komisija paskelbė rekomendacijas dėl nepriklausomo gyvenimo ir neįgalųjų įtraukties į bendruomenę, susiejant jas su ES fondų galimybėmis	Neperteikta pagrindinė mintis	Terminologija	Terminologija		
And we continue our efforts on Disability Employment package to support persons with disabilities in the labour market	And we continue our efforts on disability employment package to support persons with disabilities in the labour market	Taip pat dirbame su užimtumo klausimais	Ne mažiau svarbus klausimas – jų įtraukimas į darbo rinką	Praleidimas (elemento)		Praleista informacija		
Creating inclusive societies for person with disabilities must be a team effort	Creating inclusive societies for persons with disabilities must be a team effort	Įtraukiančios visuomenės sukūrimas turi būti bendra mūsų darbo sritis	Kuriant įtraukia visuomenę neįgaliesiems, būtinas bendras darbas					
We are cooperating closely with other EU institutions, Member States and stakeholders	We are cooperating closely with other EU institutions, member states and stakeholders	Dirbame su kitomis Europos Sąjungos institucijomis, valstybėmis narėmis ir suinteresuotais žmonėmis, subjektai	Todėl glaudžiai bendradarbiaujame su kitomis ES institucijomis, valstybėmis narėmis ir socialiniais partneriais	Pasitaismai	Neteisingas vertimas	Praleista informacija		
This includes persons with disabilities and their organisations, of course	This includes persons with disabilities and their organisations, of course	Tai įtraukia, aišku, ir... ir visas pilietinės visuomenės organizacijas		Pasitaismai				
The disability platforms is another important initiative in our strategy for preparing EU policies	The disability platforms is another important initiative in our strategy for preparing EU policies	Neįgalumo platforma yra labai svarbi įgyvendinant mūsų strategiją	Neįgalųjų platforma yra dar viena svarbi mūsų strategijos priemonė rengiant ES politiką					
Finally, at the Commission, we want to lead by example	Finally, at the Commission, we want to lead by example	Komisija nori rodyti pavyzdį ir pagal mūsų žmogiskųjų išteklių strategiją mes skatiname visų darbuotojų įtraukimą į mūsų teisių įgyvendinimą	Galiausiai, Europos Komisija pati taip pat siekia būti pavyzdžiu skatinama įvairovę ir įtraukti savo viduje	Neperteikta pagrindinė mintis				
As part of our new human resources strategy, we are promoting diversity and inclusion of all staff with disabilities	As part of our new human resources strategy, we are promoting diversity and inclusion of all staff with disabilities	Esame kryžkelėje						
We are at a critical juncture for the rights of persons with disabilities	We are at a critical juncture for the rights of persons with disabilities	Turime įgaliojimą įvertinti mūsų strategiją, pažūrėti, kas veikia, o ką galima pagerinti šia prasme	Esame svarbiame etape, kai turime įvertinti šios strategijos veiksmingumą ir numatyti, ką dar galima patobulinti	Pridėjimas	Pridėjimas	Neteisingas vertimas		
We need to assess our strategy to see what is working and what can be improved	We need to assess our strategy to see what is working and what can be improved	Artimiausiais metais turio aiškių tikslų: imtis konkrečių veiksmų, kad pagerintume žmonių su negalia kasdieninį gyvenimą. Ir daugiausia kalbėsime apie tris sritis	Artimiausiais metais mano aiškus tikslas yra imtis konkrečių veiksmų, kad pagerintume neįgalųjų kasdienį gyvenimą					
I have a clear goal in the coming years to take concrete action to improve the daily lives of persons with disabilities, and I will focus mainly on three areas	I have a clear goal in the coming years to take concrete action to improve the daily lives of persons with disabilities	Pirmiausia turime neįgalųjų teises įgyvendinti tikrovėje ir įgyvendinti mūsų taisykles, kad tai pasiektume	Dėmesys bus skiriamas trimis pagrindinėms sritims: neįgalųjų teisių užtikrinimui,	Pažodinis vertimas		Praleidimas (elemento)		
First, we must make disabilities rights...we must make disability rights a reality by putting into action our EU rules	First, we must make disability rights a reality by putting into action our EU rules	Europos neįgalumo kortelės ir parkavimo kortelės paverst tikrove iki 28-ųjų metų ir užtikrinti, kad neįgalumo reikalavimai pagerintų teikiamus produktus ir paslaugas	Tai reiškia visiškai Europos prieinamumo ir susijusių standartų įgyvendinimą	Neteisingas vertimas	Pridėjimas	Praleista informacija		
To achieve this, we must turn to... turn the European Disability Cards and the European Parking Cards into a reality by 2028, and make sure that EU accessibility requirements concretely improve products and services	To achieve this, we must turn the European Disability Cards and the European parking cards into a reality by 2028	Reikia įgyvendinti neįgalumo aktą iki galo ir atitinkamus standartus		Neteisingas vertimas	Registras	Neteisingas vertimas		
That means fully implementing the European Accessibility Act and related standards	That means fully implementing the European Accessibility Act and related standards	Antra, dirbsime, kad padėtume žmonėms su negalia dalyvauti mūsų ekonomikoje ir visuomenėje	Antra, sieksime, kad neįgalieji visavertiškai dalyvautų ekonominiame ir socialiniame gyvenime					
Second, we will work to help people with disabilities fully participate in our economy and in our society	Second, we will work to help people with disabilities fully participate in our economy and in our society	Pasiremami užimtumo Paketu remsime valstybes nares, kad jos panaikintų užimtumo spragas ir pasiektų darbo vietų, įgūdžių ir skurdą... skurdo mažinimą pagal Porto darbotvarkę įgyvendinimą	Trečia, neįgalųjų teises turi būti įtrauktos į visas politikos sritis	Praleidimas (elemento)		Praleista informacija		
Building on the Disability Employment package, we will continue supporting Member States to close the employment gap	Building on the disability employment package, we will continue supporting member states to close the employment gap	Taigi neįgalumas susijęs su visomis sritimis ir mes kursime gaires dėl nepriklausomo gyvenimo ir sieksime, kad tai būtų integruota per visas finansavimo sritis	Turime užtikrinti, kad nepriklausomo gyvenimo gairės būtų visiškai integruotos į ES finansavimo mechanizmus	Pasitaismai	Neperteikta pagrindinė mintis	Praleista informacija		
This will contribute to meeting key targets on jobs, skills and poverty reduction from the Porto agenda	This will contribute to meeting key targets on jobs, skills and poverty reduction from the PORTO agenda	Gerbiami nariai, pabaigai norėčiau pasakyti paprastą žinutę		Terminologija	Neperteikta pagrindinė mintis	Praleista informacija		Terminologija
And third, disability policy cut across many areas, so we will build on the guidance on independent living and ensure it is fully integrated across all funding streams	And third, disability policy cut across many areas			Pažodinis vertimas		Praleidimas (elemento)		
Honourable Members, I would like to end with a very simple message	Honourable members, I would like to end with a very simple message							
Everyone								
Everyone must be treated fairly and with dignity in the European Union	Everyone must be treated fairly and with dignity in the European Union	Visi turi būti traktuojami sąžiningai ir oriai Europos Sąjungoje be jokių išimčių	Europa turi būti sąjunga, kurioje visi piliečiai – įskaitant neįgaluosius – gyvena oriai ir lygiavertiškai	Neteisingas vertimas		Neteisingas vertimas		
No exceptions	No exceptions							
Our motto is "United in diversity"	Our motto is united in diversity							
And I look forward to working with you to make this motto a reality for all our people, including our citizens with disabilities	And I look forward to working with you to make this motto a reality for all our people, including our citizens with disabilities	Mūsų šūkis yra „vieniję įvairovėje“ ir sieksime dirbti kartu su jumis, kad šis šūkis taptų tikrove visiems žmonėms, įskaitant ir piliečius su negalia	Mūsų šūkis – Vienybė įvairovėje, ir turime paversti tikrove visiems piliečiams, įskaitant neįgaluosius			Praleidimas (elemento)		
I thank you very much	I thank you very much	Labai ačiū	Labai ačiū už dėmesį					

4 Priedas. Kalbos Nr. 4 originalo anglų kalba transkripcija, transkripciją ką klausant originalo užfiksavo sistema „ChatGPT“. oficialaus vertimo į lietuvių kalbą transkripcija, vertimo dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ transkripcija, 1 oficialaus vertimo ir dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimo analizės lentelė

4.1. Kalbos Nr. 4 originalo anglų kalba transkripcija

Dear President, honourable members, it's ...it's really a pleasure to be here, to see the plenary from this side. It is with a sense of cautious optimism that I address you today as we witness a historic turning point in Syria. The fall of the Assad regime marks the beginning of a new chapter for the Syrian people and broader Middle East. First, I would like to take a moment to reaffirm that the EU's approach to Syria all these 14 years has been both principled and firm, and has proven the right one. We remain true to our values we hold dear: freedom, human rights, inclusiveness, respect for minorities, and accountability. We stood with the Syrian people in Syria and the diaspora, organizing each year an international conference for the future of Syria. The EU and its Member States mobilised more than 33.3 billion in humanitarian, development, economic, and stabilisation assistance, providing support both Syrians inside the country and in the region, as well as outside. Assad had proven time and again that there would be never a peaceful, united and stable Syria, nor regional stability under his rule. And his allies, especially Russia and Iran, had used Syria to advance their destabilising strategies, hurtful for our key interests. Now there is a historic window of opportunity, and we Europeans need to act decisively and cohesively, also with our key partners. I was in Aqaba on Saturday for the international meeting convened by Jordan. Important because it included the key regional actors, the neighbours of Syria, as well as the UN, United States and the European Union. We agreed on principles which are very important to the Syrian people and to all of us: stability, sovereignty, territorial integrity of Syria, Syrian led and Syrian owned inclusive political process with the support of the United Nations, government respectful of all components of society, build up of institutions, but also the fight against Daesh and the destruction of chemical weapons, and finally, accountability for the crimes committed by the Assad regime and others. Yesterday, EU foreign ministers endorsed these key principles and supported my proposal to swiftly design a new approach to Syria. We are already stepping up humanitarian assistance to meet emerging needs. We have a key interest in the success of the Syrian transition. We need to adopt our early recovery parameters to the new political reality, with a view to eventual reconstruction, to start reflecting on a possible revision of our sanctions regime in order to support Syria's path to recovery while keeping our leverage. And to further support accountability efforts at this crucial juncture, in order to lay the foundations for trans... transitional justice and reconciliation. This approach is driven by two objectives: early engagement and prudence. Finally,

we must see how the EU, and especially this House, can support the democratic aspirations of Syria. Early... earlier this year in May, over 600 Syrian civil society representatives met in the European Parliament in Brussels for the Syria Conference. For the eighth year in a row, Brussels was the place, the only one in the world, where Syrians from across the country and the diaspora were able to come together and reflect both concrete issues and how to build a better future. Now, six months later, this future of peace, freedom and dignity is closer than ever for all communities, for all people, men, women and children. It is for the Syrians to build, but the EU has much more it can do for its aspirations. And this Parliament has very much to offer. I have instructed my services to start thinking about what the ninth Brussels conference on the future of Syria and the region could look like. This time in news in a new Syria. I look forward to also the European Parliament's contribution. In conclusion, this is a critical moment for Syria and for the international community. The European Union has been consistent in its tireless efforts in supporting the Syrian people, and we must continue to do so. Together, we can help shape a future for peace, security and justice prevail for Syria and its people. Thank you.

4.2. Kalbos Nr. 4 transkripciją ką klausant originalo užfiksavo sistema „ChatGPT“

Presidents, Honorable Members, it's really a pleasure to be here, to see the plenary from this side. It is with a sense of cautious optimism that I address you today as we witness the historic turning point in Syria. The fall of the Assad regime marks the beginning of a new chapter for the Syrian people and broader Middle East. First, I would like to take a moment to reaffirm that the EU's approach to Syria all these 14 years has been both principled and firm, and has proven the right one. We remain true to our values. We hold dear freedom, human rights, inclusiveness, respect for minorities, and accountability. We stood with the Syrian people in Syria and the diaspora, organizing each year an international conference for the future of Syria. The EU and its member states mobilized more than 33.3 billion in humanitarian, development, economic, and destabilization assistance, providing support both Syrians inside the country and in the region, as well as outside. Assad had proven time and again that there would be never a peaceful, united, and stable Syria, nor regional stability under his rule. And his allies, especially Russia and Iran, had used Syria to advance their destabilizing strategies, hurtful for our key interests. Now there is a historic window of opportunity, and we Europeans need to act decisively and cohesively, also with our key partners. I was in Aqaba on Saturday for the international meeting convened by Jordan, important because it included the key regional actors, the neighbors of Syria, as well as the UN, United States, and the European Union. We agreed on principles which are very important to the Syrian people and to all of us, stability, sovereignty, territorial integrity of Syria, Syrian-led and Syrian-owned inclusive political process with the support of the United Nations, government respectful of all components of society, buildup of institutions, but also the fight against Daesh and the destruction of chemical weapons, and finally accountability for the crimes committed by the Assad regime and others. Yesterday, EU foreign ministers endorsed these key principles and supported my proposal to swiftly design a new approach to Syria. We are already stepping up humanitarian assistance to meet emerging needs. We have a key interest in the success of Syrian transition. We need to adopt our early recovery parameters to the new political reality with a view to eventual reconstruction, to start reflecting on a possible revision of our sanctions regime in order to support Syria's path to recovery while keeping our leverage, and to further support accountability efforts at this crucial juncture in order to lay the foundations for international justice and reconciliation. This approach is driven by two objectives, early engagement and prudence. Finally, we must see how the EU, and especially this House, can support the democratic aspirations of Syria. Earlier this year, in May, over 600 Syrian civil society representatives met in the European Parliament in Brussels for the Syria conference. For the eighth year in a row, Brussels was the place, the only one in the world, where Syrians from across the country and the diaspora were

able to come together and reflect both concrete issues and how to build a better future. Now, six months later, this future of peace, freedom, and dignity is closer than ever for all communities, for all people, men, women, and children. It is for the Syrians to build, but the EU has much more it can do for its aspirations. And this parliament has very much to offer. Now, I have instructed my services to start thinking about what the ninth Brussels conference on the future of Syria and the region could look like. This time in a new Syria. I look forward to also European Parliament's contribution. In conclusion, this is a critical moment for Syria and for the international community. The European Union has been consistent in its tireless efforts in supporting Syrian people, and we must continue to do so. Together, we can help shape a future for peace, security, and justice prevail for Syria and its people. Thank you.

4.3. Kalbos Nr. 4 oficialaus vertimo į lietuvių kalbą transkripcija

Gerbiamas pirmininke, gerbiami Europos Parlamento nariai, išties malonu būti čia, matyti tokio dydžio plenarinę sale. Su atsargiu optimizmu šiandien kreipiuosi į jus kai matome, kaip viskas keičiasi Sirijoje. Assado režimo nuvertimas žymi naują skyrių Sirijos žmonių ir platesnio Vidurio Rytų regiono istorijos puslapy. Aš noriu dar kartą patvirtinti, kad ES požiūris į Siriją visus šiuos keturiolika metų buvo paremtas principinga, tvirta pozicija ir pasirodė, kad yra teisinga. Mes laikėmės savo vertybių: laisvės, žmogaus teisių, įtraukimo, žmogaus... mažumų gerbimo ir atskaitomybės laikymosi. Mes palaikėme žmones Sirijoje ir diasporoje. Kiekvienais metais rengiame tarptautinę konferenciją dėl Sirijos ateities. Europos Sąjunga ir valstybės narės mobilizavo per 33,3 mlrd. eurų humanitarinės, vykdomosios ir stabilizacijos pagalbos, teikdama pagalbą Sirijos žmonėms tiek šalies viduje, tiek visame regione, o taip pat ir už jo ribų. Assad ne kartą įrodė, kad niekuomet nebus taikios, suvienytos, stabilios Sirijos, nei regioninio stabilumo jam valdant. Jos sąjungininkai, ypač Rusija ir Iranas siekia toliau per Siriją vykdyti savo destabilizavimo strategijas ir kenkti mūsų interesams. Dabar atsivėrė istorinis galimybės langas ir mes, europiečiai, turime imtis lemiamų ir vieningų veiksmų kartu su mūsų pagrindiniais partneriais. Aš Akaba lankiausi sekmadienį tarptautiniame susitikime, kadangi buvo svarbiausi regioniniai veikėjai, Sirijos kaimynės, Jungtinių Tautų, JAV, Europos Sąjungos atstovai. Mes sutarėme dėl pagrindinių principų, kurie labai svarbūs Sirijos žmonėms ir mums visiems: stabilumo, suverenumo, teritorinio integralumo Sirijos, sir... įtraukos politinio proceso, kuriam vadovautų Sirija, ir prisiimtų už jį atsakomybę, Jungtinės Tautos taip pat globotų, kad būtų įtraukiamos visos visuomenės grupės, institucijos būtų kuriamos, kad būtų kovojama su Daesh, kad būtų sunaikinti cheminiai ginklai, taip pat, kad būtų numatyta atsakomybė už Assado režimo ir kitų vykdytų nusikaltimų. Vakar Europos Sąjungos užsienio reikalų ministrai patvirtino šiuos pagrindinius principus ir parėmė mano pasiūlymą sparčiai formuoti naują požiūrį dėl Sirijos. Mes jau dabar stipriname humanitarinę pagalbą, kad patenkintume kylančius poreikius. Mes esame suinteresuoti tinkama Sirijos pertvarka. Mes patvirtinome pagrindinius parametrus, prisiderinant prie naujos politinės realijos, kad būtų siekiama rekonstrukcijos, kad būtų, taip pat galima peržiūrėti ir mūsų sankcijų režimą tam, kad galėtume padėti Sirijai žengti jos keliu į atsigavimą, bet taip pat ir išlaikytume sverto poveikį, taip pat, kad galėtume paremti atskaitomybės pastangas šiuo lemiamu momentu, kad būtų galima pakloti pamatus teisingumui ir susitaikymui pereinamuoju laikotarpiu užtikrinti. Siekiama dviejų tikslų. Ankstyvo įsitraukimo ir atsargumo požiūrio laikymosi. Mes turime išsiaiškinti, kaip Europos Sąjunga ir ypač Europos Parlamentas galėtų padėti Sirijai įgyvendinti savo demokratinius siekius. Anksčiau šiais metais gegužę per šešis šimtus Sirijos pilietinės visuomenės atstovų susitiko Europos Parlamente Briuselyje Sirijos konferencijoje. Aštunti

metai jau Briuselis buvo vienintelė vieta pasaulyje, kur Sirijos žmonės iš viso pasaulio, diaspora galėjo kartu susėsti ir aptarti konkrečius klausimus, kaip kurti geresnę ateitį. Dabar, praėjus šešiams mėnesiams, ši ateitis - taikos, laisvės ir orumo - priartėjo kaip niekad arti visoms bendruomenėms, visiems žmonėms, vyrams, moterims, vaikams. Ir gal Sirijos žmonės turės kurti ateitį tačiau Europos Sąjunga tikrai galėtų padaryti daug daugiau paremdama jos siekius. Šis parlamentas turi daug ką pasiūlyti. Aš savo tarnyboms pavedžiau pradėti galvoti apie tai, kaip galėtų atrodyti devintoji Briuselio konferencija dėl Sirijos ir viso regiono ateities. Dabar jau viskas vykta naujoje Sirijoje. Ir taip pat lauksiu Europos Parlamento indėlių. Apibendrinant, tai yra lemiamas momentas Sirijai ir tarptautinei bendruomenei. Europos Sąjunga nuosekliai veikė nenuilstamai remdama Sirijos žmones. Ir mes turime ir toliau tą daryti. Kartu galime padėti formuoti taikos, saugumo ir teisingumo ateitį, kad ja galėtų džiaugtis Sirija ir jos žmonės. Ačiū.

4.4. Kalbos Nr. 4 vertimo dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ transkripcija

Prezidentai, gerbiami nariai, didelė garbė būti čia ir matyti plenarinę sesiją iš šios pusės. Kalbu su atsargiu optimizmu, stebint istorinį Sirijos lūžį. Asado režimo žlugimas žymi naują skyrių Sirijos žmonėms ir platesniam Artimųjų Rytų regionui. Pirmiausia, norėčiau patvirtinti, kad ES požiūris į Siriją per pastaruosius keturiolika metų buvo nuoseklus ir tvirtas, ir jis pasiteisino. Mes likome ištikimi savo vertybėms: laisvei, žmogaus teisėms, įtraukimui, mažumų gerbimui ir atskaitomybei. Mes palaikėme Sirijos žmones tiek Sirijoje, tiek diasporoje, rengdami kasmetines ir tarptautines konferencijas dėl Sirijos ateities. ES ir jos valstybės narės mobilizavo daugiau nei 33,3 milijardus humanitarinės, vystymosi, ekonominės ir stabilizavimo pagalbos, teikdami paramą tiek Sirijos viduje, tiek regione, taip pat už jo ribų. Asadas ne kartą įrodė, kad po jo valdymo niekada nebus taikios, vieningos ir stabilios Sirijos, nei regioninio stabilumo. Jo sąjungininkai, ypač Rusija ir Iranas, naudojo Siriją savo destabilizuojančioms strategijoms įgyvendinti, kenkiant mūsų pagrindiniams interesams. Dabar atsiveria istorinė galimybė, ir mes, europiečiai, turime veikti ryžtingai ir vieningai, kartu su mūsų pagrindiniais partneriais. Buvau Akaboje šeštadienį tarptautiniame susitikime, kurį sušaukė Jordanija. Tai buvo svarbu, nes jame dalyvavo pagrindiniai regiono veikėjai, Sirijos kaimynai, taip pat JT, JAV ir ES. Mes sutarėme dėl principų, kurie yra labai svarbūs Sirijos žmonėms ir mums visiems: stabilumas, suverenitetas, teritorinis vientisumas, Sirijos vadovaujamas ir Sirijos valdomas įtraukus politinis procesas su JT parama, vyriausybė, gerbianči visas visuomenės dalis, institucijų kūrimas, bet taip pat ir kova su Daesh bei cheminio ginklų naikinimas, ir galiausiai atsakomybė už Asado režimo ir kitų padarytus nusikaltimus. Vakar ES užsienio reikalų ministrai patvirtino šiuos pagrindinius principus ir parėmė mano pasiūlymą greitai sukurti naują požiūrį į Siriją. Mes jau didiname humanitarinę pagalbą, kad patenkintume naujus poreikius. Mes turime pagrindinį interesą sėkmės Sirijos pereinamojo laikotarpio. Turime pritaikyti savo ankstyvojo atkūrimo parametrus prie naujos politinės realybės, atsižvelgiant į galimą rekonstrukciją, pradėti svarstyti apie galimą mūsų sankcijų režimo peržiūrą, siekiant paremti greitą Sirijos atkūrimą, išlaikant mūsų svirtus. Ir toliau remti atsakomybės pastangas šiame lemiamame etape, kad būtų padėti pagrindai tarptautiniam teisingumui ir susitaikymui. Šis požiūris grindžiamas dviem tikslais: ankstyvu įsitraukimu ir atsargumu. Galiausiai turime matyti, kaip ES, ypač ši institucija, gali paremti Sirijos demokratines aspiracijas. Šių metų gegužę daugiau nei 600 Sirijos pilietinės visuomenės atstovų susitiko Europos Parlamente Briuselyje dėl Sirijos konferencijos. Jau aštuntus metus iš eilės Briuselis buvo vieta, kur Sirijos žmonės iš visos šalies ir diasporos galėjo susiburti, aptarti konkrečius klausimus ir kaip sukurti geresnę ateitį. Dabar, po šešių mėnesių, taika, laisvė ir orumas yra arčiau nei kada nors anksčiau visoms bendruomenėms, visiems žmonėms, vyrams, moterims ir vaikams. Tai Sirijos žmonėms kurti, tačiau ES

gali daug ką padaryti siekiam. Ir šis parlamentas gali daug prisidėti. Aš nurodžiau savo tarnyboms pradėti galvoti apie tai, kaip devintoji Briuselio konferencija dėl Sirijos ateities ir regiono galėtų atrodyti naujoje Sirijoje. Nekantrauju išgirsti ir Europos Parlamento indėlį. Apibendrinant, tai kritinis momentas Sirijai ir tarptautinei bendruomenei. Europos Sąjunga buvo nuosekli savo pastangose remti Sirijos žmones, ir mes turime tai tęsti. Kartu galime padėti formuoti ateitį, kurioje taika, saugumas ir teisingumas vyraus Sirijoje ir jos žmonėms. Ačiū.

4.5. Kalbos Nr. 4 oficialaus vertimo ir dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimo analizės lentelė

EN original	EN ChatGPT	LT human	LT ChatGPT	Žmoaus klaidos	Žmoaus klaidos	Žmoaus klaidos	Error C3	Error 2 C
<u>Dear President</u> , honourable members, it's ...it's really a pleasure to be here, to see the plenary from this side	Presidents, Honorable Members, it's really a pleasure to be here, to see the plenary from this side.	Gerbiamas pirmininke, gerbiami Europos Parlamento nariai, išties malonu būti čia, matyti tokio dydžio plenarinę salę	<u>Prezidentai</u> , gerbiami nariai, didelė garbė būti čia ir matyti plenarinę sesiją iš šios pusės				Neteisingas vertimas	
It is with a sense of cautious optimism that I address you today as we witness a historic turning point in Syria	It is with a sense of cautious optimism that I address you today as we witness the historic turning point in Syria	Su atsargiu optimizmu šiandien kreipiuosi į jus kai matome, kaip viskas keičiasi Sirijoje	<u>Kalbu</u> su atsargiu optimizmu, stebint istorinį Sirijos lūžį				Pažodinis vertimas	
The fall of the Assad regime marks the beginning of a new chapter for the Syrian people and broader Middle East	The fall of the Assad regime marks the beginning of a new chapter for the Syrian people and broader Middle East	Assado režimo <u>nuvertimas</u> žymi naują skyrių Sirijos žmonių ir platesnio Vidurio Rytų regiono istorijos puslapyje	Assado režimo <u>žlugimas</u> žymi naują skyrių Sirijos žmonėms ir platesniam Artimųjų Rytų regionui					
First, I would like to take a moment to reaffirm that the EU's approach to Syria all these 14 years has been both principled and firm, and has proven the right one	First, I would like to take a moment to reaffirm that the EU's approach to Syria all these 14 years has been both principled and firm, and has proven the right one	Aš noriu dar kartą patvirtinti, kad ES požiūris į Siriją visus šiuos keturiolika metų buvo paremtas principingai, tvirta pozicija ir pasirodė, kad yra teisinga	Pirmiausia, norėčiau patvirtinti, kad ES požiūris į Siriją per pastaruosius keturiolika metų buvo <u>principingas</u> ir tvirtas, ir jis pasiteisino	Praleidimas (elemento)			Neteisingas vertimas	
				Praleidimas (elemento)				
<u>We remain true to our values we hold dear: freedom, human rights, inclusiveness, respect for minorities, and accountability</u>	We remain true to our values We hold dear freedom, human rights, inclusiveness, respect for minorities, and accountability	Mes laikėmės savo vertybių: laisvės, žmogaus teisių, įtraukimo, <u>žmogaus...</u> mažumų gerbimo ir atskaitomybės laikymosi	Mes likome ištikimi savo vertybėms: laisvei, žmogaus teisėms, įtraukimui, mažumų gerbimui ir atskaitomybei	Pasitaikymai				
We stood with the Syrian people in Syria and the diaspora, organizing each year an international conference for the future of Syria	We stood with the Syrian people in Syria and the diaspora, organizing each year an international conference for the future of Syria	Mes palaikėme žmones Sirijoje ir diasporoje Kiekvienais metais rengiame tarptautinę konferenciją dėl Sirijos ateities	Mes palaikėme Sirijos žmones tiek Sirijoje, tiek diasporoje, rengdami kasmetines ir tarptautines konferencijas dėl Sirijos ateities				Pridėjimas	
The EU and its Member States mobilised more than 33.3 billion in humanitarian, development, economic, and stabilisation assistance, providing support both Syrians inside the country and in the region, as well as outside	The EU and its member states mobilized more than 33.3 billion in humanitarian, development, economic, and stabilisation assistance, providing support both Syrians inside the country and in the region, as well as outside	Europos Sąjunga ir valstybės narės mobilizavo per 33,3 mlrd. <u>eurų</u> humanitarinės, <u>vykdamosios</u> ir stabilizacijos pagalbos, teikdama pagalbą Sirijos žmonėms tiek šalies viduje, tiek visame regione, o taip pat ir už jo ribų	ES ir jos valstybės narės mobilizavo daugiau nei 33,3 milijardus humanitarinės, <u>vystymosi</u> , ekonominės ir stabilizavimo pagalbos, teikdami paramą tiek Sirijos viduje, tiek regione, taip pat už jo ribų	Praleidimas (elemento)	Neteisingas vertimas			
Assad had proven time and again that there would be never a peaceful, united and stable Syria, nor regional stability under his rule	Assad had proven time and again that there would be never a peaceful, united, and stable Syria, nor regional stability under his rule	Assad ne kartą įrodė, kad niekuomet nebus taikos, suvienytos, stabilios Sirijos, nei regioninio stabilumo <u>jam valdant</u>	Assadas ne kartą įrodė, kad <u>po jo valdymo</u> niekada nebus taikos, vieningos ir stabilios Sirijos, nei regioninio stabilumo				Neteisingas vertimas	
And his allies, especially Russia and Iran, had used Syria to advance their destabilising strategies, hurtful for our key interests	And his allies, especially Russia and Iran, had used Syria to advance their destabilising strategies, hurtful for our key interests	<u>Jos</u> sąjungininkai, ypač Rusija ir Iranas <u>siekia toliau</u> per Siriją vykdyti savo destabilizavimo strategijas ir kenkti mūsų interesams	<u>Jo</u> sąjungininkai, ypač Rusija ir Iranas, <u>naudojo</u> Siriją savo destabilizacijai strategijoms įgyvendinti, kenkiant mūsų pagrindiniams interesams	Neteisingas vertimas	Neteisingas vertimas			
Now there is a historic window of opportunity, and we Europeans need to act decisively and cohesively, also with our key partners	Now there is a historic window of opportunity, and we Europeans need to act decisively and cohesively, also with our key partners	<u>Dabar atsivėrė istorinis galimybės langas</u> , ir mes, europiečiai, turime imtis <u>įtemiamų</u> ir vieningų veiksmų kartu su mūsų pagrindiniais partneriais	<u>Dabar atsivėria istorinė galimybė</u> , ir mes, europiečiai, turime veikti <u>ryžtingai</u> ir vieningai, kartu su mūsų pagrindiniais partneriais	Pažodinis vertimas	Neteisingas vertimas			
I was in Agaba on Saturday for the international meeting convened by Jordan. Important because it included the key regional actors, the neighbours of Syria, as well as the UN, United States and the European Union	I was in Agaba on Saturday for the international meeting convened by Jordan. Important because it included the key regional actors, the neighbors of Syria, as well as the UN, United States, and the European Union	Aš Akaba lankiausi <u>sekmadienį</u> tarptautiniame susitikime, kadangi buvo svarbiausi regioniniai veikėjai, Sirijos kaimynės, Jungtinių Tautų, JAV, Europos Sąjungos atstovai	Buvau Akaboje <u>šeštadienį</u> tarptautiniame susitikime, kurį sušaukė Jordanija Tai buvo svarbu, nes jame dalyvavo pagrindiniai regiono veikėjai, Sirijos kaimynai, taip pat JT, JAV ir ES	Neteisingas vertimas	Praleidimas (elemento)			
We agreed on principles which are very important to the Syrian people and to all of us: stability, sovereignty, territorial integrity of Syria, Syrian-led and Syrian-owned inclusive political process with the support of the United Nations, government respectful of all components of society, build up of institutions, but also the fight against Daesh and the destruction of chemical weapons, and finally, accountability for the crimes committed by the Assad regime and others	We agreed on principles which are very important to the Syrian people and to all of us: stability, sovereignty, territorial integrity of Syria, Syrian-led and Syrian-owned inclusive political process with the support of the United Nations, government respectful of all components of society, buildup of institutions, but also the fight against Daesh and the destruction of chemical weapons, and finally, accountability for the crimes committed by the Assad regime and others	Mes sutarėme dėl pagrindinių principų, kurie labai svarbūs Sirijos žmonėms ir mums visiems: stabilumo, suverenumo, teritorinio <u>integrumo</u> Sirijos, <u>sit...</u> <u>įtraukos politinio proceso</u> , kuriam vadovautų Sirija, ir prisimtum už jį atsakomybę. Jungtinės Tautos taip pat globotų, kad būtų <u>įtraukiamos</u> visos visuomenės grupės, institucijos būtų kuriamos, kad būtų kovojama su Daesh, kad būtų sunaikinti cheminiai ginklai, taip pat, kad būtų numatyta atsakomybė už Assado režimo ir kitų vykdytų nusikaltimų	Mes sutarėme dėl principų, kurie yra labai svarbūs Sirijos žmonėms ir mums visiems: stabilumas, suverenitetas, teritorinis vientisumas, Sirijos vadovaujamas ir Sirijos valdomas įtraukus politinis procesas su JT parama, vyriausybės, <u>gerbiančių</u> visos visuomenės dalis, institucijų kūrimas, bet taip pat ir kova su Daesh bei <u>cheminio stiklo</u> naikinimas, ir galiausiai atsakomybė už Assado režimo ir kitų padarytus nusikaltimus	Pažodinis vertimas	Derinimas	Neteisingas vertimas	Derinimas	
Yesterday, EU foreign ministers endorsed these key principles and supported my proposal to swiftly design a new approach to Syria	Yesterday, EU foreign ministers endorsed these key principles and supported my proposal to swiftly design a new approach to Syria	Vakar Europos Sąjungos užsienio reikalų ministrai patvirtino šiuos pagrindinius principus ir parėmė mano pasiūlymą <u>sparčiau formuoti</u> naują požiūrį dėl Sirijos	Vakar ES užsienio reikalų ministrai patvirtino šiuos pagrindinius principus ir parėmė mano pasiūlymą <u>greitai sukurti</u> naują požiūrį į Siriją				Pažodinis vertimas	
We are already stepping up humanitarian assistance to meet emerging needs	We are already stepping up humanitarian assistance to meet emerging needs	Mes jau dabar stipriname humanitarinę pagalbą, kad patenkintume kylančius poreikius	Mes jau didiname humanitarinę pagalbą, kad patenkintume naujus poreikius					
We have a key interest in the success of the Syrian transition	We have a key interest in the success of Syrian transition	Mes esame suinteresuoti tinkama Sirijos pertvarka	Mes turime pagrindinį interesą sėkms Sirijos pereinamojo laikotarpio				Pažodinis vertimas	Nepertekus pagrindinis minis

We need to adopt our early recovery parameters to the new political reality, with a view to eventual reconstruction, to start reflecting on a possible revision of our sanctions regime in order to support Syria's path to recovery while keeping our leverage	We need to adopt our early recovery parameters to the new political reality with a view to eventual reconstruction, to start reflecting on a possible revision of our sanctions regime in order to support Syria's path to recovery while keeping our leverage, and to further support accountability efforts at this crucial juncture in order to lay the foundations for justice and reconciliation	Mes patvirtinome pagrindinius parametrus, prisiderinant prie naujos politinės realijos, kad būtų siekiama rekonstrukcijos, kad būtų, taip pat galima peržiūrėti ir mūsų sankcijų režimą tam, kad galėtume padėti Sirijai žengti jos keliu į atsigavimą, bet taip pat ir išlaikytume svertų poveikį, taip pat, kad galėtume paremti atskaitomybės pastangas šiuo lemiamu momentu, kad būtų galima pakloti pamatus teisingumui ir susitaikymui pereinamuoju laikotarpiu užtikrinti	Turime pritaikyti savo ankstyvojo atkūrimo parametrus prie naujos politinės realybės, atsižvelgiant į galimą rekonstrukciją, pradėti svarstyti apie galimą mūsų sankcijų režimo peržiūrą, siekiant paremti greitą Sirijos atkūrimą, išlaikant mūsų svertus	Neteisingas vertimas			Nepertekta pagrindinė mintis	
And to further support accountability efforts at this crucial juncture, in order to lay the foundations for justice and reconciliation	And to further support accountability efforts at this crucial juncture in order to lay the foundations for justice and reconciliation	Ir toliau remti atsakomybės pastangas šiame lemiamame etape, kad būtų padėti pagrindai tarptautiniam teisingumui ir susitaikymui	Ir toliau remti atsakomybės pastangas šiame lemiamame etape, kad būtų padėti pagrindai tarptautiniam teisingumui ir susitaikymui				Nepertekta pagrindinė mintis	Neteisingas vertimas
This approach is driven by two objectives: early engagement and prudence	This approach is driven by two objectives: early engagement and prudence	Siekiama dviejų tikslų Ankstyvo įsitraukimo ir atsargumo požiūrio laikymosi	Šis požiūris grindžiamas dviem tikslais: ankstyvu įsitraukimu ir atsargumu					
Finally, we must see how the EU, and especially this House, can support the democratic aspirations of Syria	Finally, we must see how the EU, and especially this House, can support the democratic aspirations of Syria	Mes turime išsiaiškinti, kaip Europos Sąjunga ir ypač Europos Parlamento galėtų padėti Sirijai įgyvendinti savo demokratinius siekius	Galiausiai turime rasti, kaip ES, ypač ši institucija, gali paremti Sirijos demokratines aspiracijas				Pažodinis vertimas	Neteisingas vertimas
Early... earlier this year in May, over 600 Syrian civil society representatives met in the European Parliament in Brussels for the Syria Conference	Earlier this year, in May, over 600 Syrian civil society representatives met in the European Parliament in Brussels for the Syria conference	Anksčiau šiais metais gegužę per šešis šimtus Sirijos pilietinės visuomenės atstovų susitiko Europos Parlamente Briuselyje Sirijos konferencijoje	Šių metų gegužę daugiau nei 600 Sirijos pilietinės visuomenės atstovų susitiko Europos Parlamente Briuselyje dėl Sirijos konferencijos				Pažodinis vertimas	
For the eighth year in a row, Brussels was the place, the only one in the world, where Syrians from across the country and the diaspora were able to come together and reflect both concrete issues and how to build a better future	For the eighth year in a row, Brussels was the place, the only one in the world, where Syrians from across the country and the diaspora were able to come together and reflect both concrete issues and how to build a better future	Aštunti metai jau Briuselis buvo vienintelė vieta pasaulyje, kur Sirijos žmonės iš viso pasaulio, diaspora galėjo kartu susėsti ir aptarti konkrečius klausimus, kaip kurti geresnę ateitį	Jau aštuntus metus iš eilės Briuselis buvo vieta, kur Sirijos žmonės iš visos šalies ir diasporos galėjo susiburti, aptarti konkrečius klausimus ir kaip sukurti geresnę ateitį	Derinimas	Pažodinis vertimas			
Now, six months later, this future of peace, freedom and dignity is closer than ever for all communities, for all people, men, women and children	Now, six months later, this future of peace, freedom, and dignity is closer than ever for all communities, for all people, men, women, and children	Dabar, praėjus šešiams mėnesiams, ši ateitis - taikos, laisvės ir orumo - priartėjo kaip niekad arti visoms bendruomenėms, visiems žmonėms, vyrams, moterims, vaikams	Dabar, po šešių mėnesių, taika, laisvė ir orumas yra arčiau nei kada nors anksčiau visoms bendruomenėms, visiems žmonėms, vyrams, moterims ir vaikams				Pralaidumas (elemento)	
It is for the Syrians to build, but the EU has much more it can do for its aspirations	It is for the Syrians to build, but the EU has much more it can do for its aspirations	Ir gal Sirijos žmonės turės kurti ateitį tačiau Europos Sąjunga tikrai galėtų padaryti daug daugiau paremdama jos siekius	Tai Sirijos žmonėms kurti, tačiau ES gali daug ką padaryti siekiam	Pažodinis vertimas			Pažodinis vertimas	Nepertekta pagrindinė mintis
And this Parliament has very much to offer I have instructed my services to start thinking about what the ninth Brussels conference on the future of Syria and the region could look like	And this parliament has very much to offer Now, I have instructed my services to start thinking about what the ninth Brussels conference on the future of Syria and the region could look like	Šis parlamentas turi daug ką pasiūlyti Aš savo tarnyboms pavedžiau pradėti galvoti apie tai, kaip galėtų atrodyti devintoji Briuselio konferencija dėl Sirijos ir viso regiono ateities	Ir šis parlamentas gali daug prisidėti Aš nurodžiau savo tarnyboms pradėti galvoti apie tai, kaip devintoji Briuselio konferencija dėl Sirijos ateities ir regiono galėtų atrodyti naujoje Sirijoje					
This time in news in a new Syria I look forward to also the European Parliament's contribution	This time in a new Syria I look forward to also European Parliament's contribution	Dabar jau visas vyktų naujoje Sirijoje Ir taip pat lauksiu Europos Parlamento indėlių	Nekantrauju išgirsti ir Europos Parlamento indėlių				Gramatika	
In conclusion, this is a critical moment for Syria and for the international community	In conclusion, this is a critical moment for Syria and for the international community	Apibendrinant, tai yra lemiamas momentas Sirijai ir tarptautinei bendruomenei	Apibendrinant, tai kritinis momentas Sirijai ir tarptautinei bendruomenei					
The European Union has been consistent in its tireless efforts in supporting the Syrian people, and we must continue to do so	The European Union has been consistent in its tireless efforts in supporting Syrian people, and we must continue to do so	Europos Sąjunga nuosekliai veikė nenulstamai remdama Sirijos žmones Ir mes turime ir toliau tą daryti	Europos Sąjunga buvo nuosekliai savo pastangose remti Sirijos žmones, ir mes turime tai tęsti				Pažodinis vertimas	
Together, we can help shape a future for peace, security and justice prevail for Syria and its people	Together, we can help shape a future for peace, security, and justice prevail for Syria and its people	Kartu galime padėti formuoti taikos, saugumo ir teisingumo ateitį, kad ja galėtų džiaugtis Sirija ir jos žmonės	Kartu galime padėti formuoti ateitį, kurioje taika, saugumas ir teisingumas vyraus Sirijoje ir jos žmonėms				Pažodinis vertimas	

5 Priedas. Kalbos Nr. 5 originalo anglų kalba transkripcija, transkripciją ką klausant originalo užfiksavo sistema „ChatGPT“, oficialaus vertimo į lietuvių kalbą transkripcija, vertimo dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ transkripcija, 1 oficialaus vertimo ir dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimo analizės lentelė

5.1. Kalbos Nr. 5 originalo anglų kalba transkripcija

Thank you as well, Chair. And good morning to you all. And thank you very much for the invitation to speak about this very, very important topic. My agency, together with Eurostat and the European Fundamental Rights Agency, have been working in close cooperation for the past years alongside Member States to measure the level of gender-based violence across Europe. And the Chair already mentioned the amount of women that have been interviewed, 115,000 almost. And let me also thank those women who had the courage to step up, to speak. And you used the word denial. I hope that everyone will just appreciate that women did have the courage to speak up and didn't remain silent when we were interviewing them. Having just been released last week on the International Day for the Elimination of Violence Against Women, we look forward to introducing you to the results of this survey today. Although, as you already said, based on the results, there is not so much to look forward to, to be honest. This issue needs our urgent attention. I know that every single one of you want women and girls to feel and be safe. And more importantly, I know that every single one of you want the women and girls you care about to live a normal, if not thriving life. Yet in the European Union, 1 in 3 women will experience violence that may come in all forms of violence. This is not an abstract issue that affects someone else. It's happening in our homes, in our workplaces, and on our streets. Women are owed better. They are owed safer. Let me give you a few facts I won't go into many details because I know that the others will also give you more details, but the prevalence of violence. 1 in 3 women in the EU have experienced physical violence, sexual violence or threats in their adulthood and there is no change compared to ten years ago. Violence at home. And imagine that's the place where we all should feel safest. Well, home is not always safe for many women. 1 in 5 women have faced physical or sexual violence from their partner, a relative, or another member of their household. And another shocking detail: the non-reporting of violence. Although a majority of women who have experienced violence have spoken to a person close to them about this, only 1 in 5 have contacted a health care or social service provider. And just 1 in 8 have reported the incident to the police. Think about this. Based on these alarming data, there can be no more excuse. We must act urgently. If our survey data is not a wake up call, then what is? Gisele Pelicot, Giulia Cecchettin, Debora Mihailova, Kyriaki Griva. How many

more cases will it take? Justice must be delivered. We must do more. We have the legal frameworks in place.

Our survey data will help Member States of the European Union to ensure the legal guarantees we put in place to save lives will be delivered. The transposition of the Directive on Combating Violence Against Women and Domestic Violence will save lives. The implementation of the provisions of the Istanbul Convention will save lives. Bring home these results when you speak to your constituencies, your political groups or parties. Alert them, please alert them to our survey data. Your disciplined action will save lives. This is not the end of our survey data. This is a full campaign to mobilise Member States into action. In 2025, we will present more insights, deeper analysis and trends that we need to know to better understand the consequences of violence against women and barriers women still face when disclosing... disclosing and reporting violence. Cyber- violence is another dimension that often remains in the dark. We're shedding light on the evolving phenomenon of online gender-based crimes and violence in our 2025 release of the EU-GBV survey data. But next week, my agency will publish a report on the role of digital platforms in tackling cyber violence against women and girls. Digital platforms or social media platforms need to take a larger share of responsibility in developing stronger standards, trust and safety policies and regulations to truly stand up for women's online safety. Women have the right to live free from violence, online and offline. I invite you all to follow our Gender Equality Forum next week. Two days in Brussels 10 and 11 December. One key strand of our discussions will be dedicated to how we can build a safer Europe for women and girls. And I want to mention two sessions that also to draw your attention. So, we will have a high-level panel debate on gender-based violence on 10th of December, where, for example, the President of GREVIO will discuss persistent and emerging gender-based violence challenges, offering insights into strategies for addressing violence in various forms. And we will also have an IEGE panel on ending cyber violence also on 10th December. Finally, I have made it clear, I hope that I have made it clear, that the reality is grim. And of course, we can't unknow the facts. But truly, we cannot let them remain the facts that they are. They need to guide policies and targeted interventions to prevent abuse, protect victims, and punish perpetrators. Gender-based violence is a crisis, like any other. So the European Union and Member States need to get their act together and treat it like the crisis it is. Thank you.

5.2. Kalbos Nr. 2 transkripciją kã klausant originalo užfiksavo sistema „ChatGPT“

Thank you as well, Chair, and good morning to you all, and thank you very much for the invitation to speak about this very, very important topic. My agency, together with Eurostat and the European Fundamental Rights Agency, have been working in close cooperation for the past years alongside member states to measure the level of gender-based violence across Europe. And the Chair already mentioned the amount of women that have been interviewed, 115,000 almost. And let me also thank those women who had the courage to step up, to speak. And you used the word denial. I hope that everyone will just appreciate that women did have the courage to speak up and didn't remain silent when we were interviewing them. Having just been released last week on the International Day for the Elimination of Violence Against Women, we look forward to introducing you to the results of this survey today. Although, as you already said, based on the results, there is not so much to look forward to, to be honest. This issue needs our urgent attention. I noted every single one of you want women and girls to feel and be safe. And more importantly, I know that every single one of you want the women and girls you care about to live a normal, if not thriving life. Yet, in the European Union, one in three women will experience violence that may come in all forms of violence. This is not an abstract issue that affects someone else. It's happening in our homes, in our workplaces, and on our streets. Women are owed better. They are owed safer. Let me give you a few facts. I won't go into many details because I know that the others will also give you more details, but the prevalence of violence. One in three women in the EU have experienced physical violence, sexual violence, or threats in their adulthood, and there is no change compared to 10 years ago. Violence at home, and imagine that's the place where we all should feel safest. Well, home is not always safe for many women. One in five women have faced physical or sexual violence from their partner, a relative, or another member of their household. And another shocking detail, the non-reporting of violence. Although a majority of women who have experienced violence have spoken to a person close to them about this, only 1 in 5 have contacted a health care or social service provider, and just 1 in 8 have reported the incident to the police. Think about this. Based on this alarming data, there can be no more excludes. We must act urgently. If our survey data is not a wake-up call, then what is? Giselle Pelico, Julia Pechetin, Deborah Mihailova, Priyaki Riva. How many more cases will it take? Justice must be delivered. We must do more. We have the legal frameworks in place. Our survey data will help Member States of the European Union to ensure the legal guarantees we put in place to save lives will be delivered. The transposition of the Directive on Combating Violence Against Women and Domestic Violence will save lives. The implementation of the provisions of the Istanbul Convention will save lives. Bring home these results when you speak to your constituencies, your political groups or

parties. Please alert them to our survey data. Your disciplined action will save lives. This is not the end of our survey data. This is a full campaign to mobilise Member States into action. In 2025, we will present more insights, deeper analysis, and trends that we need to know to better understand the consequences of violence against women and barriers women still face when disclosing and reporting violence. Cyber-violence is another dimension that often remains in the dark. We're shedding light on the evolving phenomenon of online gender-based crimes and violence in our 2025 release of the EU-GBV survey data. But next week, my agency will publish a report on the role of digital platforms in tackling cyber-violence against women and girls. Digital platforms or social media platforms need to take a larger share of responsibility in developing stronger standards, trust and safety policies, and regulations to truly stand up for women's online safety. Women have the right to live free from violence, online and offline. I invite you all to follow our Gender Equality Forum next week, two days in Brussels, 10 and 11 December. One key strand of our discussions will be dedicated to how we can build a safer Europe for women and girls. I want to mention two sessions, also to draw your attention. So, we will have a high-level panel debate on gender-based violence on 10th of December, where, for example, the president of Graveo will discuss persistent and emerging gender-based violence challenges, offering insights into strategies for addressing violence in various forms. And we will also have an IGE panel on ending cyber-violence, also on 10 December. Finally, I have made it clear, I hope that I have made it clear, that the reality is grim. And of course, we can't unknow the facts. But truly, we cannot let them remain the facts that they are. They need to guide policies and targeted interventions to prevent abuse, protect victims, and punish perpetrators. Gender-based violence is a crisis, like any other. So the European Union and Member States need to get their act together and treat it like the crisis it is. Thank you.

5.3. Kalbos Nr. 5 oficialaus vertimo į lietuvių kalbą transkripcija

Dėkoju, ponios Pirmininke, ir labas rytas visiems ir dėkoju jums už kvietimą aptarti šią labai labai svarbią temą. Kartu su Eurostato ir kartu su Europos pagrindinių teisių agentūra dėl Lyčių lygybės institutas jau glaudžiai bendarbiauja jau kurį laiką su valstybėmis narėmis, kad nustatytų smurto dėl lyties lygį visoje Europoje. Ir jūs, pirmininke, minėjote, kad 115 tūkstančių moterų dalyvavo šiame tyrime. Ir aš norėčiau padėkoti toms moterims, kurios nepabijojo išsakyti savo nuomonę. Jūs kalbėjote apie tai, kad šis reiškinys dažnai yra neigiamas, neigiama, kad jis egzistuoja mūsų visuomenėje ir būtent todėl mes turime ypatingai vertinti tų moterų, kurios dalyvavo šiame tyrime, drąsą. Praeitą savaitę buvo paskelbti šio tyrimo rezultatai, minint Tarptautinę smurto prieš moteris panaikinimo dieną. Ir mes su malonumu šio tyrimo rezultatus šiandien jums pristatysime. Kaip jau buvo pasakyta, tie rezultatai nėra tokie malonūs, kad būtų apie juos malonu kalbėti. Bet jie aiškiai parodo, kad veiksmų reikia imtis nedelsiant. Aš žinau, kad kiekvienas iš jūsų norite, kad moterys ir mergaitės jaustųsi ir būtų saugios. Ir kas yra dar svarbiau? Aš žinau, kad kiekvienas iš jūsų norite, kad tos moterys ir mergaitės, kurios jums rūpi, galėtų gyventi normalų ir kuo geresnį gyvenimą. Tačiau kas trečia moteris Europos Sąjungoje patiria smurtą. Tas smurtas būna įvairus, įvairiausių formų, taigi tai nėra kažkoks reiškinys, su kuriuo susiduria kažkas kažkur, ne. Smurtas vyksta visur: mūsų namuose, gatvėse, darbo vietose. Ir moterys nusipelno gyventi be skurdo. Todėl turime imtis veiksmų. Dabar keli faktai: smurto paplitimas. Kas trečia moteris yra patyrusi fizinį smurtą, seksualinį smurtą ar kažkokius grasinimus. Ir padėtis per pastarąjį dešimtmetį nepasikeitė. Smurtas artimoje aplinkoje, namuose, tai yra ten, kur turime jaustis visi saugūs. Tačiau kas penkta moteris yra patyrusi fizinį ar seksualinį smurtą iš savo partnerio ir ar iš kito namų ūkio nario. Dar viena šokiruojanti detalė –kiek pranešama apie smurtą. Dauguma moterų, patyrusių smurtą, sako, kad yra apie tai kalbėjusios su artimais žmonėmis, tačiau tik kas penkta išdrįsta kreiptis į sveikatos priežiūros įstaigą ir tik kas aštunta nueina į policiją, praneša apie tai policijai. Pagalvokime apie šiuos skaičius. Taigi tai yra skaičiai, kurie kelia susirūpinimą ir mes turime į juos reaguoti nedelsdami. Jei šie šio tyrimo rezultatai mūsų nepažadins, tai kam jie bus reikalingi? Džulija Tečetin, Debora Michailovo, Keriaki Gryfa. Kiek dar reikia pavardžių tam, kad mes patikėtume šiais faktais? Mes turime veikti aktyviau. Mes turime teisinę sistemą ir mūsų tyrimo rezultatai turi padėti Europos Sąjungai ir valstybėms narėms užtikrinti, kad popieriuje numatytos teisinės garantijos būtų įgyvendintos realiame gyvenime. Direktyvos dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje perkėlimas į nacionalinius teisynus gali padėti padėti mums išgelbėti gyvybes. Stambulo konvencijos įgyvendinimas taip pat padės išgelbėti gyvybes. Kai jūs bendraujate su savo rinkėjais, su savo kolegomis, jūsų partijose ar frakcijose, atkreipkite dėmesį į šio tyrimo rezultatus, nes tai padės mums visiems išgelbėti kuo daugiau gyvybių. Tai nėra vien

tiesiog vienas tyrimas. Tai yra plataus masto kampanija, skirta paskatinti valstybes nares imtis veiksmu. 2025 metais mes pateiksime daugiau įžvalgų, gilesnių analizių ir apie tendencijas, kur to reikia, kad mes geriau suprastume smurto prieš moteris pasekmes ir kliūtis, su kuriomis moterys vis dar susiduria, kai praneša apie smurtą ar nori pranešti apie jį. Ir smurtas elektroninėje erdvėje yra dar vienas dalykas, apie kurį mes labai mažai žinome. Savo 2025 metais... Mes ketiname paskelbti, kaip aš jau minėjau, kitais metais duomenis apie smurtą dėl lyties kibernetinėje erdvėje. Ir skaitmeninės platformos, ir socialinės žiniasklaidos platformos turi prisiimti daugiau atsakomybės, užtikrinant griežtesnius standartus, taip pat vykdant pasitikėjimo ir saugumo stiprinimo politiką bei tokias taisykles, kurios iš tikrųjų padėtų apginti moteris nuo smurto. Moterys turi teisę gyventi be smurto tiek realiame gyvenime, tiek internetinėje erdvėje. Ir norėčiau pakviesti jus visus į Lyčių lygybės forumą, kuris vyks čia, Briuselyje, kitą savaitę, gruodžio 10-11 dienomis. Mes kalbėsime apie tai, kaip galima bus užtikrint, kad Europa būtų saugi vieta gyventi visoms moterims ir merginoms. Taip pat norėčiau atkreipti jūsų dėmesį ir dar du ...į dar dvi sesijas. Vyks aukšto lygio diskusija dėl smurto prieš moteris. Ši diskusija vyks gruodžio 10 dieną. GREVIO pirmininkė Maria Andriani Kostopolo aptars nuolatinės ir naujos smurto dėl lyties problemas ir pateiks įžvalgų apie įvairių smurto formų sprendimo strategijas. Ir gruodžio 10 dieną taip pat vyks ir diskusija dėl smurto elektroninėje erdvėje. Faktai yra tokie, kokie yra. Taigi tikrovė yra niūri. Mes negalime apsimesti, kad jų nežinome, bet ir negalime taikstyti su tokiais faktais. Turime juos atsižvelgti formuodami politiką bei galvodami apie interevencines priemones tam, kad galėtume užkirsti kelią smurtui, kad galėtume apsaugoti nukentėjusius asmenis bei nubausti kaltininkus. Smurtas yra nusikaltimas ir todėl Europos Sąjunga ir valstybės narės turi susitelkti ir reaguoti į dabartinę padėtį kaip į krizinę, nes kalbame būtent apie krizę. Dėkoju.

5.4. Kalbos Nr. 5 vertimo dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ transkripcija

Ačiū, pirmininke, ir labas rytas visiems, taip pat labai dėkoju už kvietimą kalbėti apie šią labai svarbią temą. Mano agentūra, kartu su Eurostatu ir Europos pagrindinių teisių agentūra, pastaruosius metus glaudžiai bendradarbiavo su valstybėmis narėmis, siekdama įvertinti smurto dėl lyties lygį visoje Europoje. Kaip jau minėta, buvo apklausta beveik 115 tūkstančių moterų. Norėčiau padėkoti toms moterims, kurios turėjo drąsos kalbėti ir pasidalyti savo patirtimi. Tikiuosi, kad visi supras, jog šios moterys turėjo drąsos kalbėt. Šie duomenys buvo paskelbti praeitą savaitę, Tarptautinę kovos su smurtu prieš moteris dieną. Nors, žvelgiant į rezultatus, nėra daug kuo džiaugtis. Šiai problemai būtinas skubus dėmesys. Pažymėjau, kad kiekvienas iš jūsų nori, kad moterys ir mergaitės jaustųsi saugios ir galėtų gyventi normalų, o dar geriau – klestintį gyvenimą. Viena iš trijų moterų Europos Sąjungoje patiria smurtą. Jis gali pasireikšti įvairiomis formomis. Tai nėra abstrakti problema – tai realybė, su kuria susiduriame kasdien – tai vyksta mūsų namuose, darbo vietose ir gatvėse. Moterys nusipelno gyventi saugiai. Leiskite pateikti keletą faktų. Viena iš trijų moterų Europos Sąjungoje patyrė fizinį ar seksualinį smurtą. Ir per pastaruosius 10 metų padėtis nepasikeitė. Nors namai turėtų būti saugi vieta, viena iš penkių moterų yra patyrusi fizinį ar seksualinį smurtą nuo savo partnerio, giminaičio ar kito šeimos nario. Kitas šokiruojantis faktas – daugelis moterų nepraneša apie smurtą. Nors dauguma kalba su artimaisiais, tik viena iš penkių kreipiasi į sveikatos priežiūros ar socialines paslaugas, o tik viena iš aštuonių praneša policijai. Remiantis šiomis nerimą keliančiomis duomenimis, jokių pasiteisinimų nebegali būti. Turime veikti skubiai. Jei mūsų apklausos duomenys nėra pavojaus signalas, tai kas tada? Kiek dar atvejų turės įvykti? Teisingumas negali laukti, turime veikti daugiau. Teisiniai pagrindai jau yra. Mūsų duomenys padės ES valstybėms užtikrinti, kad teisinės garantijos išgelbėtų gyvybes. Direktyvos dėl kovos su smurtu prieš moteris įgyvendinimas išgelbės gyvybes. Stambulo konvencijos įgyvendinimas išgelbės gyvybes. Dalinkitės šiais rezultatais su savo rinkėjais, politinėmis grupėmis ir partijomis. Jūsų veiksmingi veiksmai išgelbės gyvybes. Tai ne tik apklausos duomenys, tai visapusiška kampanija mobilizuoti valstybės nares veiksmui. 2025 metais pristatysime daugiau įžvalgų, gilesnes analizes ir tendencijas, kad geriau suprastume smurto prieš moteris pasekmes ir kliūtis, su kuriomis moterys vis dar susiduria atskleisdamos ir pranešdamos apie smurtą. Kibernetinis smurtas dažnai lieka šešėlyje. 2025 m. EU-GBV apklausos duomenys pateiks naujas įžvalgas apie lyties pagrindu vykdomus nusikaltimus ir smurtą internete. Kitą savaitę mano agentūra paskelbs ataskaitą apie skaitmeninių platformų vaidmenį kovojant su kibernetiniu smurtu prieš moteris ir mergaites. Skaitmeninės platformos turi priimti didesnę atsakomybę, kurdamos griežtesnius standartus, pasitikėjimo ir saugumo politiką bei reglamentus, kad užtikrintų moterų saugumą internete. Moterys turi teisę gyventi be smurto, tiek internete, tiek realiame

gyvenime. Kviečiu jus visus sekti mūsų lyčių lygybės forumą kitą savaitę, kuris vyks Briuselyje, gruodžio 10-11 dienomis. Viena pagrindinių diskusijų temų bus skirta saugesnės Europos moterims ir mergaitėms kūrimui. Norėčiau atkreipti dėmesį į dvi sesijas: turėsime aukšto lygio diskusijų panelę apie smurtą dėl lyties gruodžio 10 d. Pavyzdžiui, GREVIO pirmininkė aptars nuolatinius ir kylančius iššūkius dėl smurto lyties pagrindu. Taip pat turėsime IT panelę, skirtą kibernetinio smurto mažinimui, taip pat gruodžio 10 d. Aš aiškiai pasakiau, kad realybė yra niūri. Ir, žinoma, negalime ignoruoti šių faktų. Mes negalime leisti, kad tai liktų tik faktai. Jie turi formuoti politiką ir tikslingas intervencijas, kad būtų užkirstas kelias smurtui, apsaugotos aukos ir nubausti kaltininkai. Smurtas dėl lyties yra krizė kaip ir bet kuri kita. Taigi, ES ir valstybės narės privalo veikti kartu ir spręsti šią krizę. Ačiū.

5.5. Kalbos Nr. 5 oficialaus vertimo ir dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimo analizės lentelė

EN original	EN ChatGPT 1	LT human	LT ChatGPT 1	Žmonaus klaidos			Error C3	Error 2 C3		
Thank you as well, Chair. And good morning to you all. And thank you very much for the invitation to <u>speaking</u> about this very, very important topic	Thank you as well, Chair, and good morning to you all, and thank you very much for the invitation to speak about this very, very important topic	Dėkoju, ponai Pirmininke, ir labas rytas visiems ir dėkoju jums už kvietimą aptarti šią labai labai svarbią temą	Ačiū, pirmininke, ir labas rytas visiems, taip pat labai dėkoju už kvietimą <u>kalbėti</u> apie šią labai svarbią temą.				Pažodinis vertimas			
My agency, together with Eurostat and the European Fundamental Rights Agency, have been working in close cooperation for the past years alongside Member States to measure the level of gender-based violence across Europe	My agency, together with Eurostat and the European Fundamental Rights Agency, have been working in close cooperation for the past years alongside member states to measure the level of gender-based violence across Europe	Kartu su Eurostat ir kartu su Europos pagrindinių teisių agentūra dėl Lyčių lygybės institutas jau glaudžiai bendradarbiauja jau kurį laiką su valstybėmis narėmis, kad nustatytų smurto dėl lyties lygį visoje Europoje	Mano agentūra, kartu su Eurostat ir Europos pagrindinių teisių agentūra, pastaruosius metus glaudžiai bendradarbiavo su valstybėmis narėmis, siekdama įvertinti smurto dėl lyties lygį visoje Europoje	Pridėjimas	Pridėjimas					
And the Chair already mentioned the amount of women that have been interviewed, 115,000 almost	And the Chair already mentioned the amount of women that have been interviewed, 115,000 almost	Ir jūs, pirmininke, minėjote, kad 115 tūkstančių moterų dalyvavo šiame tyrime	Kaip jau <u>minėjta</u> , buvo apklausta beveik 115 tūkstančių moterų				Praleidimas (elemento)			
And let me also thank those women who had the courage to step up, to speak	And let me also thank those women who had the courage to step up, to speak	Ir aš norėčiau padėkoti toms moterims, kurios nepabijoję išsakyti savo nuomonę	Norėčiau padėkoti toms moterims, kurios turėjo drąsos <u>kalbėti ir pasidalyti savo patirtimi</u>				Neteisingas vertimas			
And you used the word denial	And you used the word denial	Jūs kalbėjote apie tai, kad šis reiškinys dažnai yra neigiamas, <u>neigiamas</u> , kad jis egzistuoja mūsų visuomenėje ir būtent todėl mes turime ypatingai vertinti tų moterų, kurios dalyvavo šiame tyrime, drąsą	Tikiuosi, <u>kad visi supras</u> , jog šios moterys turėjo drąsos <u>kalbėti</u>	Pridėjimas			Neteisingas vertimas	Praleista informacija	Neteisingas vertimas	Registras
Having just been released last week on the International Day for the Elimination of Violence Against Women, we look forward to introducing you to the results of this survey today	Having just been released last week on the International Day for the Elimination of Violence Against Women, we look forward to introducing you to the results of this survey today	Pracitį savaitę buvo paskelbti šio tyrimo rezultatai, minint Tarptautinę smurto prieš moteris panaikinimo dieną	Šie duomenys buvo paskelbti pračią savaitę, Tarptautinę kovos su smurtu prieš moteris dieną				Praleista informacija			
Although, as you already said, based on the results, there is not so much to look forward to, to be honest	Although, as you already said, based on the results, there is not so much to look forward to, to be honest	Kaip jau buvo <u>pasakyta</u> , tie rezultatai nėra tokie malonūs, kad būtų apie juos malonu kalbėti	Nors, žvelgiant į rezultatus, nėra daug kuo džiaugtis							
This issue needs our urgent attention	This issue needs our urgent attention	Bet jie aiškiai parodo, kad veiksmų reikia imtis nedelsiant	Šiai problemai būtinas skubus dėmesys	Pridėjimas			Pažodinis vertimas			
I know that every single one of you want women and girls to feel and be safe	I noted every single one of you want women and girls to feel and be safe	Aš žinau, kad kiekvienas iš jūsų norite, kad moterys ir mergaitės jaustųsi ir būtų saugios	Pažymėčiau, kad kiekvienas iš jūsų nori, kad moterys ir mergaitės jaustųsi saugios ir galėtų gyventi normalų, o dar geriau – klestintį gyvenimą				Neteisingas vertimas			
And more importantly, I know that every single one of you want the women and girls you care about to live a normal, if not thriving life	And more importantly, I know that every single one of you want the women and girls you care about to live a normal, if not thriving life	Ir kas yra dar svarbiau? Aš žinau, kad kiekvienas iš jūsų norite, kad tos moterys ir mergaitės, kurios jums rūpi, galėtų gyventi normalų ir kuo geresnį gyvenimą	Viena iš trijų moterų Europos Sąjungoje patiria smurtą	Neteisingas vertimas			Neteisingas vertimas	Praleidimas (elemento)		
Yet in the European Union, 1 in 3 women will experience violence that may come in all forms of violence	Yet, in the European Union, one in three women will experience violence that may come in all forms of violence	Tas smurtas būna įvairus, įvairiausiu formų, taigi tai nėra kažkokio reiškinys, su kuriuo susiduria kažkas kažkur, ne	Jis gali pasireikšti įvairiomis formomis							
This is not an abstract issue that affects someone else	This is not an abstract issue that affects someone else	Smurtas vyksta visur: mūsų namuose, gatvėse, darbo vietose	Tai nėra abstrakti problema – tai realybė, su kuria susiduriame kasdien – tai vyksta mūsų namuose, darbo vietose ir gatvėse	Neteisingas vertimas	Nepateikta pagrindinė mintis		Praleista informacija			
It's happening in our homes, in our workplaces, and on our streets	It's happening in our homes, in our workplaces, and on our streets	Ir moterys nusipelno gyventi be skurdą	Moterys nusipelno gyventi saugiai	Neteisingas vertimas						
Women are owed better	Women are owed better	Todėl turime imtis veiksmų	Leiskite pateikti kelių faktų.							
They are owed safer	They are owed safer	Dabar keli faktai: smurto paplitimas		Praleidimas (elemento)			Praleista informacija			
Let me give you a few facts	Let me give you a few facts									
I won't go into many details because I know that the others will also give you more details, but the prevalence of violence	I won't go into many details because I know that the others will also give you more details, but the prevalence of violence	Kas trečia moteris yra patyrusi fizinį smurtą, seksualinį smurtą ar kažkokius grasinimus	Viena iš trijų moterų Europos Sąjungoje patyrė fizinį ar seksualinį smurtą	Praleidimas (elemento)			Praleidimas (elemento)			
1 in 3 women in the EU have experienced physical violence, sexual violence or threats in their adulthood and there is no change compared to 10 years ago	One in three women in the EU have experienced physical violence, sexual violence, or threats in their adulthood, and there is no change compared to 10 years ago	Ir padėtis per pastarąjį dešimtmetį nepasikeitė	Ir per pastaruosius 10 metų padėtis nepasikeitė							
Violence at home	Violence at home	Smurtas artimoje aplinkoje, namuose, tai yra ten, kur turime jaustis visi saugūs								
And imagine that's the place where we all should feel safest	Violence at home, and imagine that's the place where we all should feel safest			Praleista informacija						
Well, home is not always safe for many women	Well, home is not always safe for many women									
1 in 5 women have faced physical or sexual violence from their partner, a relative, or another member of their household	One in five women have faced physical or sexual violence from their partner, a relative, or another member of their household	Tačiau kas penkta moteris yra patyrusi fizinį ar seksualinį smurtą iš savo partnerio ir ar iš kito namų ūkio nario	Nors namai turėtų būti saugi vieta, viena iš penkių moterų yra patyrusi fizinį ar seksualinį smurtą <u>nuo</u> savo partnerio, gimtinio ar kito šeimos nario	Pasitaikymai	Praleidimas (elemento)		Pažodinis vertimas	Praleidimas (elemento)	Praleista informacija	
And another shocking detail: the non-reporting of violence	And another shocking detail, the non-reporting of violence	Dar vienu šokiruojanti detalė – kiek pranešama apie smurtą	Kitas šokiruojantis faktas – daugelis moterų nepraneša apie smurtą							
Although a majority of women who have experienced violence have spoken to a person close to them about this, only 1 in 5 have contacted a health care or social service provider	Although a majority of women who have experienced violence have spoken to a person close to them about this, only 1 in 5 have contacted a health care or social service provider	Daugumą moterų, patyrusių smurtą, sako, kad yra apie tai kalbėjusios su artimais žmonėmis, tačiau tik kas penkta išdrįsta kreiptis į sveikatos priežiūros įstaigą ir tik kas aštunta <u>nuo</u> policija, praneša apie tai policijai	Nors dauguma kalba su artimaisiais, tik viena iš penkių kreipiasi į sveikatos priežiūros ar socialines <u>paslaugas</u> , o tik viena iš aštunių praneša policijai	Pridėjimas	Pasitaikymai	Praleidimas (elemento)	Pažodinis vertimas			
And just 1 in 8 have reported the incident to the police	And just 1 in 8 have reported the incident to the police						Praleista informacija			
Think about this	Think about this	Pagalvokime apie šiuos skaičius								
Based on these alarming data, there can be no more excuse	Based on this alarming data, there can be no more excuses	Taigi tai yra skaičiai, kurie kelia susirūpinimą ir mes turime į juos reaguoti nedelsdami	Remiantis šiomis nerimą keliančiomis duomenimis, jokių pasiteisinimų nebėgi būti				Derinimas			
We must act urgently	We must act urgently		Turime veikti skubiai							

If our survey data is not a wake up call, then what is? <u>Giselle Pelicot</u> , Giulia Cecchetti, Debora Mihailova, <u>Kyriaki Griva</u>	If our survey data is not a wake-up call, then what is? <u>Giselle Pelico</u> , Julia Pechetin, Deborah Mihailova, <u>Privaki Riva</u>	Jei šio šio tyrimo rezultatai mūsų nepažadins, tai kam jie bus reikalingi? <u>Džulija Tešetin</u> , Debora Michailova, Keriaki Gryfa		Pasitaikysmai		Praleista informacija			
How many more cases will it take? Justice must be delivered	How many more cases will it take? Justice must be delivered	Kiek dar reikia pavarčių tam, kad mes patikėtume šiais faktais? Mes turime veikti aktyviau	Jei mūsų apklausos duomenys nėra pavojaus signalas, tai kas tada? Kiek dar atvejų turės įvykti? Teisingumas negali laukti, turime veikti daugiau	Tikriniai vardai					
We must do more	We must do more	Mes turime teisingą sistemą ir mūsų tyrimo rezultatai turi padėti Europos Sąjungai ir valstybėms narėms užtikrinti, kad popieriuje numatytos teisinės garantijos būtų įgyvendintos realiaime gyvenime	Teisiniai pagrindai jau yra	Pridėjimas	Pridėjimas		Pažodinis vertimas		
We have the legal frameworks in place	We have the legal frameworks in place	Mes turime teisingą sistemą ir mūsų tyrimo rezultatai turi padėti Europos Sąjungai ir valstybėms narėms užtikrinti, kad popieriuje numatytos teisinės garantijos būtų įgyvendintos realiaime gyvenime	Mūsų duomenys padės ES valstybėms užtikrinti, kad teisinės garantijos išgelbėtų gyvybes	Praleidimas (elemento)			Pažodinis vertimas		
The transposition of the Directive on Combating Violence Against Women and Domestic Violence will save lives	The transposition of the Directive on Combating Violence Against Women and Domestic Violence will save lives	Direktivos dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje perkėlimas į nacionalinius teisynus gali padėti padėti mums išgelbėti gyvybes	Direktivos dėl kovos su smurtu prieš moteris įgyvendinimas išgelbės gyvybes	Pasitaikysmai			Neteisingas vertimas		
The implementation of the provisions of the Istanbul Convention will save lives	The implementation of the provisions of the Istanbul Convention will save lives	Stambulo konvencijos įgyvendinimas taip pat padės išgelbėti gyvybes	Stambulo konvencijos įgyvendinimas išgelbės gyvybes						
Bring home these results when you speak to your constituencies, your political groups or parties	Bring home these results when you speak to your constituencies, your political groups or parties	Kai jūs bendraujate su savo rinkėjais, su savo kolegėmis, jūsų partijose ar frakcijose, atkreipkite dėmesį į šio tyrimo rezultatus, nes tai padės mums visiems išgelbėti kuo daugiau gyvybių	Dalintės šiais rezultatais su savo rinkėjais, politinėmis grupėmis ir partijomis				Praleista informacija		
Alert them, please alert them to our survey data	Please alert them to our survey data		Jūsų veiksmingi veiksmai išgelbės gyvybes				Pažodinis vertimas		
Your disciplined action will save lives	Your disciplined action will save lives						Neteisingas vertimas		
This is not the end of our survey data	This is not the end of our survey data	Tai nėra vien tiesiog vienas tyrimas	Tai ne tik apklausos duomenys, tai visapusis kampanija mobilizuoti valstybės nares veiksmui	Pasitaikysmai			Pažodinis vertimas		
This is a full campaign to mobilise Member States into action	This is a full campaign to mobilise Member States into action	Tai yra plataus masto kampanija, skirta paskatinti valstybes nares imtis veiksmų							
In 2025, we will present more insights, deeper analysis and trends that we need to know to better understand the consequences of violence against women and barriers women still face when disclosing... disclosing and reporting violence	In 2025, we will present more insights, deeper analysis, and trends that we need to know to better understand the consequences of violence against women and barriers women still face when disclosing and reporting violence	2025 metais mes pateiksime daugiau įžvalgų, gilesnių analizę ir tendencijas, kur to reikia, kad mes geriau suprastume smurto prieš moteris pasekmes ir kliūtis, su kuriomis moterys vis dar susiduria, kai praneša apie smurtą ar nori pranešti apie jį	2025 metais pristatysime daugiau įžvalgų, gilesnės analizės ir tendencijas, kad geriau suprastume smurto prieš moteris pasekmes ir kliūtis, su kuriomis moterys vis dar susiduria atskleidžiamos ir pranešamos apie smurtą	Neteisingas vertimas					
Cyber- violence is another dimension that often remains in the dark	Cyber-violence is another dimension that often remains in the dark	Ir smurtas elektroninėje erdvėje yra dar vienas dalykas, apie kurį mes labai mažai žinome	Kibernetinis smurtas dažnai lieka šešėlyje				Praleidimas (elemento)	Pažodinis vertimas	
We're shedding light on the evolving phenomenon of online gender-based crimes and violence in our 2025 release of the EU GBV survey data	We're shedding light on the evolving phenomenon of online gender-based crimes and violence in our 2025 release of the EU GBV survey data	Savo 2025 metais... Mes ketiname paskelbti, kaip aš jau minėjau, kitais metais duomenis apie smurtą dėl lyties kibernetinėje erdvėje	2025 m. EU-GBV apklausos duomenys pateiks naujas įžvalgas apie lyties pagrindu vykdomus nusikaltimus ir smurtą internete	Pasitaikysmai	Praleidimas (elemento)				
But next week, my agency will publish a report on the role of digital platforms in tackling cyber violence against women and girls	But next week, my agency will publish a report on the role of digital platforms in tackling cyber-violence against women and girls		Kitą savaitę mano agentūra paskelbs ataskaitą apie skaitmeninių platformų vaidmenį kovojant su kibernetiniu smurtu prieš moteris ir mergaites	Praleista informacija					
Digital platforms or social media platforms need to take a larger share of responsibility in developing stronger standards, trust and safety policies, and regulations to truly stand up for women's online safety	Digital platforms or social media platforms need to take a larger share of responsibility in developing stronger standards, trust and safety policies, and regulations to truly stand up for women's online safety	Ir skaitmeninės platformos, ir socialinės žiniasklaidos platformos turi prisiminti daugiau atsakomybės, užtikrinant griežtesnius standartus, taip pat vykdanat pasitikėjimo ir saugumo stiprinimo politiką bei tokias taisykles, kurios iš tikrųjų padėtų apginti moteris nuo smurto	Skaitmeninės platformos turi prisiminti didesnę atsakomybę, kurdamos griežtesnius standartus, pasitikėjimo ir saugumo politiką bei reglamentus, kad užtikrintų moterų saugumą internete	Neteisingas vertimas			Praleidimas (elemento)		
Women have the right to live free from violence, online and offline	Women have the right to live from violence, online and offline	Moterys turi teisę gyventi be smurto tiek realiaime gyvenime, tiek internetinėje erdvėje	Moterys turi teisę gyventi be smurto, tiek internete, tiek realiaime gyvenime						
I invite you all to follow our Gender Equality Forum next week	I invite you all to follow our Gender Equality Forum next week, two days in Brussels, 10 and 11 December	Ir norėčiau pakviesti jus visus į Lyčių lygybės forumą, kuris vyks čia, Briuselyje, kitą savaitę, gruodžio 10-11 dienomis	Kviečiu jus visus sekti mūsų lyčių lygybės forumą kitą savaitę, kuris vyks Briuselyje, gruodžio 10-11 dienomis						
One key strand of our discussions will be dedicated to how we can build a safer Europe for women and girls	One key strand of our discussions will be dedicated to how we can build a safer Europe for women and girls	Mes kalbėsime apie tai, kaip galima bus užtikrinti, kad Europa būtų saugi vieta gyventi visoms moterims ir merginoms	Viena pagrindinių diskusijų temų bus skirta saugesnei Europos moterims ir mergaitėms kūrimui						
And I want to mention two sessions that also draw your attention	I want to mention two sessions, also to draw your attention	Taip pat norėčiau atkreipti jūsų dėmesį į dar du... į dar dvi sesijas	Norėčiau atkreipti dėmesį į dvi sesijas: turėsime aukšto lygio diskusijų <u>panele</u> apie smurtą dėl lyties gruodžio 10 d	Pasitaikysmai			Neteisingas vertimas	Pažodinis vertimas	
So, we will have a high-level panel debate on gender-based violence on 10th of December, where, for example, the President of GREVIO will discuss persistent and emerging gender-based violence challenges, offering insights into strategies for addressing violence in various forms	So, we will have a high-level panel debate on gender-based violence on 10th of December, where, for example, the president of <u>Graveo</u> will discuss persistent and emerging gender-based violence challenges, offering insights into strategies for addressing violence in various forms	Vys aukšto lygio diskusija <u>dėl smurto prieš moteris</u>							
And we will also have an <u>ICEE</u> panel on ending cyber violence also on 10th December	And we will also have an <u>ICEE</u> panel on ending cyber-violence, also on 10 December	Si diskusija vyks gruodžio 10 dieną	Pavyzdžiui, GREVIO pirmininkė aptars nuolatines ir kylančias iššūkus dėl smurto lyties pagrindu	Pridėjimas			Praleista informacija		
Finally, I have made it clear, I hope that I have made it clear, that the reality is grim	Finally, I have made it clear, I hope that I have made it clear, that the reality is grim	Ir gruodžio 10 dieną taip pat vyks ir diskusija dėl smurto elektroninėje erdvėje	Taip pat turėsime IT <u>panele</u> , skirtą kibernetinio smurto mažinimui, taip pat gruodžio 10 d	Praleidimas (elemento)			Neteisingas vertimas	Nepaaiškinta pagrobimo mirtis	
And of course, we can't unknow the facts	And of course, we can't unknow the facts	Faktai yra tokie, kokie yra	Ir, žinoma, negalime ignoruoti šių faktų				Praleidimas (elemento)		
But truly, we cannot let them remain the facts that they are	But truly, we cannot let them remain the facts that they are	Taigi tikrovė yra niūri	As aiškiai pasakiau, kad realybė yra niūri						
They need to guide policies and targeted interventions to prevent abuse, protect victims, and punish perpetrators	They need to guide policies and targeted interventions to prevent abuse, protect victims, and punish perpetrators	Mes negalime apsimesti, kad jų nežinome, bet ir negalime taikstyti su tokiais faktais	Mes negalime leisti, kad tai liktų tik faktai						
Gender-based violence is a crisis, like any other	Gender-based violence is a crisis, like any other	Turime juos atsizvelgti formuodami politiką bei galvodami apie interevencines priemones tam, kad galėtume užkirsti kelią smurtui, kad galėtume apsaugoti nukentėjusius asmenis bei nubausti kaltininkus	Jie turi formuoti politiką ir tikslingas intervencijas, kad būtų užkirstas kelias smurtui, apsaugotos aukos ir nubausti kaltininkai	Gramatika			Neteisingas vertimas		
So the European Union and Member States need to get their act together and treat it like the crisis it is	So the European Union and Member States need to get their act together and treat it like the crisis it is	Smurtas yra <u>nusikaltimas</u> ir todėl Europos Sąjunga ir valstybės narės turi susitelkti ir reaguoti į dabartinę padėtį kaip į krizę, nes kalbame būtent apie krizę	Taigi, ES ir valstybės narės privalo veikti kartu ir spręsti šią krizę				Praleidimas (elemento)		

Marking criteria for SIMULTANEOUS (indicative only)

CONTENT • Coherence/plausibility • Completeness/ Accuracy • Knowledge of passive language?	➤ Was the logic of the original speech clearly recognizable? ➤ Was the message coherent? ➤ Were the main ideas and the structure rendered? ➤ Were there any significant omissions with an impact on the coherence of the speech? ➤ Were there any important mistakes (“contresens”)? ➤ Did the interpretation render the original ideas/information of the speech accurately? ➤ Was the content conveyed in full? ➤ Were there too many details missing? ➤ Were there any misleading or redundant additions (“embroidery”)? ➤ Overuse of redundant filler phrases?
DELIVERY/Form • Quality of active language • Communication skills	➤ Knowledge of target language (correct grammar, appropriate register, idiomatic expressions, vocabulary, interferences from the source language)? ➤ Appropriate choice of register? ➤ Terminology? ➤ Diction (mumbling or clear enunciation)? ➤ Accent (if applicable)? ➤ Pace of delivery (fluent or staccato)? ➤ Use of the voice (prosody)? Intonation? ➤ Was the delivery professional? Was it agreeable to listen to and confident? ➤ Fluency of the delivery (“décalage”)? No abrupt or lengthy hesitations)? ➤ Stamina? ➤ Microphone discipline?
TECHNIQUE • Interpretation strategies	➤ Literal rendition of speech or intelligent processing of content? ➤ Use of interpretation strategies (paraphrasing, output monitoring, ability to condense information, “telescoping”)? ➤ Ability to monitor output? ➤ Finishing sentences?

SANTRAUKA

Šiuo darbu siekiama įvertinti, kaip dirbtiniu intelektu pagrįstos mašininio vertimo žodžiu sistemos verčia įvairiomis temomis pasakytas Europos Parlamento kalbas. Pagrindinis šio darbo tikslas yra nustatyti, kas pateikia geresnės kokybės Europos Parlamento kalbų vertimus iš anglų kalbos į lietuvių kalbą – dirbtinio intelekto sistema „ChatGPT“ ar profesionalūs vertėjai žodžiu. Tyrime analizuoti penkių Europos Parlamento kalbų oficialūs sinchroniniai vertimai, atlikti profesionalių akredituotų vertėjų, ir šių kalbų simuliuoti sinchroniniai vertimai, gauti naudojant dirbtinio intelekto sistemą „ChatGPT“. Turime naudotų kalbų trukmė svyravo nuo 5 min. 9 sek. iki 8 min. 51 sek. ir jų greitis buvo nuo 112 žodžių per minutę iki 168 žodžių per minutę. Vertimų kokybė vertinta taikant mišrią metodiką, kurią sudarė Europos Sąjungos institucijų vertėjų žodžiu akreditacijos vertinimo kriterijai ir MQM klaidų tipologija.

Rezultatai parodė, kad profesionalūs vertėjai žodžiu pateikia aukštesnės kokybės vertimus. JU vertimuose rasti 95 neatitikimai, o dirbtinio intelekto sistemos „ChatGPT“ vertimuose – 106 neatitikimai. Analizuojant neatitikimų įtaką prasmei paaiškėjo, kad prasmei turėjo įtakos apie 24 % profesionalių vertėjų vertimuose rastų neatitikimų, ir apie 47 %. Sistemos „ChatGPT“ vertimuose. Tai rodo, kad profesionalūs vertėjai žodžiu geriau perteikia originalios kalbos prasmę. Rezultatai taip pat atskleidė, kad sistemos „ChatGPT“ vertimuose daugiausiai rasta informacijos praleidimo ir pažodinio vertimo neatitikimų, o profesionalių vertėjų žodžiu vertimuose daugiausia rasta praleisto elemento ir pasitaikymo neatitikimų. Tiek sistemos „ChatGPT“ vertimuose, tiek profesionalių vertėjų žodžiu vertimuose rasta po beveik tiek pat neteisingo vertimo neatitikimų.

Terminologijos tikslumas vertintas naudojant „IATE“ duomenų bazę, Visuotinės lietuvių enciklopediją ir ES teisės portalą „EUR-Lex“. Atlikus analizę nustatyta, kad sistemos „ChatGPT“ vertimuose nerastas nė vienas terminologijos neatitikimas, o profesionalių vertėjų vertimuose rastas tik vienas. Be to, sistemos „ChatGPT“ vertimuose rasta mažiau pridėjimo neatitikimų, luginant su profesionalių vertėjų vertimais. Pažymėtina, kad profesionalūs vertėjai geriau išvengė pažodinių vertimų, todėl jų vertimai buvo sklandesni ir natūralesni.

Nepaisant vertimų analizės nustatytų trūkumų, tyrimo rezultatai rodo, kad dirbtiniu intelektu pagrįstos mašininio vertimo žodžiu sistemos turi potencialo ateityje pateikti pakankamą vertimo kokybę. Apibendrinant galima teigti, kad svarbu tęsti tyrimus ir skatinti technologinę pažangą mašininio vertimo žodžiu srityje.

SUMMARY

This paper seeks to evaluate how artificial intelligence-based machine interpreting systems translate European Parliament speeches on various topics. The aim is to determine which delivers higher quality interpretations from English into Lithuanian: the artificial intelligence system ChatGPT or professional interpreters. The study analyses original speeches in English, their official simultaneous interpretations into Lithuanian performed by professional interpreters, and interpretations of the English speeches into Lithuanian generated by the artificial intelligence system ChatGPT, simulating simultaneous interpretation. The dataset consists of five European Parliament speeches, ranging from 5 minutes 9 seconds to 8 minutes 51 seconds in length, with speech rates between 112 and 168 words per minute.

Interpretation quality was assessed using a mixed human evaluation framework, incorporating the EU institutions' interpreter accreditation criteria and the MQM error typology. The results indicate that professional interpreters produced higher quality interpretations. A total of 95 errors were identified in the professionals' interpretations, compared to 106 in those produced by the artificial intelligence system ChatGPT. Further analysis of the errors based on their impact on meaning revealed that approximately 24% of the errors in professionals' interpretations affected the conveyed meaning, whereas this figure rose to approximately 47% in ChatGPT's interpretations. These findings suggest that professional interpreters more effectively convey the intended meaning of the original speeches. The results also showed that from all the errors in ChatGPT's interpretations the most were omissions of information (the whole segment) and literal translation errors, while professional interpreters' most errors were of omitted elements and self-corrections. Both types of interpretation had a similar number of mistranslation errors.

Terminology errors were assessed using IATE database, the Lithuanian Encyclopaedia website and the EUR-Lex portal. The analysis revealed that ChatGPT's interpretations contained no terminology errors, while the professional interpretations contained just one. Additionally, ChatGPT's interpretations had fewer addition errors than those of professional interpreters. However, professional

interpreters demonstrated better results in avoiding literal translations, resulting in more fluent and natural-sounding interpretations.

Despite the challenges highlighted by the analysis of the interpretations, the findings suggest that artificial intelligence-based machine interpreting systems show promise for achieving adequate interpretation quality in the future. Overall, the study highlights the importance of continued research and technological development in the field of machine interpreting.